

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra občanské výchovy

***Vnímání problematiky národnostních menšin
na ZŠ pohledem žáků a učitelů***

(The perception of ethnic minorities by pupils and teachers at primary school)

Diplomová práce

Brno 2014

Autor: Bc. Daniela Šmídová

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Svatopluk Novák, CSc.

„Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.“

V Brně dne 30. listopadu 2014

Bc. Daniela Šmídová

Poděkování:

3

3

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. RNDr. Svatopluku Novákovi, CSc. za odborné vedení a pomoc při vypracování diplomové práce.

Bibliografický záznam

ŠMÍDOVÁ, D. *Vnímání problematiky národnostních menšin na ZŠ pohledem žáků a učitelů*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy, 2014, s. 126 + 21 s. příl. Vedoucí diplomové práce doc. RNDr. Svatopluk Novák, CSc.

Anotace

V úvodní kapitole diplomové práce *Vnímání problematiky národnostních menšin na ZŠ pohledem žáků a učitelů* nastíním, proč jsem si vybrala toto téma. V následující kapitole vymezím cíle, použité metody a základní pojmy. V další části práce se zaměřím na problematiku vnímání národnostních menšin na druhém stupni konkrétní brněnské základní školy. V práci zmíním také dostupné metodické materiály zabývající se prevencí šikany na základních školách v České republice. Jedním z hlavních zdrojů mé práce bude dotazníkové šetření o nahlížení na problematiku národnostních menšin na druhém stupni bystrcké základní školy v Brně. Použiji dvě verze dotazníku, pro žáky a pro pedagogy.

Annotation

I sketch out why I chose *The perception of ethnic minorities by pupils and teachers in primary school* in the introductory chapter. The next chapter will define the objectives, methods and basic concepts. The next chapter will focus on the perception issue of national minorities in upper primary school in Brno. In this work I will also mention the available methodological materials. One of the main sources of my work is a survey of the perception at the issue of national minorities in upper primary school of Bystrc in Brno. The survey consists of one questionnaire for students and one for teachers.

Klíčová slova

Národ, etnikum, národnostní menšina, rasismus, xenofobie, základní škola

Keywords

Nation, ethnicity, national minority, racism, xenophobia, primary school

OBSAH

ÚVOD

„*BUĎ SÁM SEBOU A DOPŘEJ STEJNÉ PRÁVO DRUHÝM*“
(VOLTAIRE)

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila „*Vnímání problematiky národnostních menšin na ZŠ pohledem žáků a učitelů.*“ Téma vnímám jako aktuální a zásadní. Mám však pocit, že mu ve školách není věnován dostatečný prostor. Česká společnost je ovládána předsudky a stereotypy, lidé bezmyšlenkovitě generalizují, nekriticky přejímají zprávy a informace z médií, jiné informace nevyhledávají. Toto vše a navíc strach, nedůvěřivost, nevědomost a nezájem mohou vytvořit mezi lidmi obrovskou bariéru. Pokřivené vztahy mezi lidmi pak mohou vést třeba až ke xenofobii, rasismu či diskriminaci.

Na téma menšin narážíme stále častěji. Prakticky, v běžném životě, kdy cestou do práce potkáme na ulici zametající Romy, mineme stánky vietnamských obchodníků, ukrajinsky mluvící dělníci v práci opravují podlahu, se slovenským kolegou si dáme kávu a na oběd si skočíme do řeckého bistra. Menšiny však vnímáme i teoreticky, zprostředkovaně, to, co nám řeknou média, naši známí, rodiče a další, většinou bereme za své.

Říká se, že škola zaostává za praxí. Také se předpokládá, že škola by nás měla připravit na život. Dokáže ale škola ovlivnit postoje svých žáků? Věnuje se problematice národnostních menšin dostatečně v době, kdy jsou menšiny každodenní realitou a předsudky a mediální masáž mají své pevné místo? Domnívám se, že nikoli,

dokonce se odvažují tvrdit, že pokud se této problematice nezačneme věnovat včas a dostatečně, může se stát, že si sami „naprogramujeme časovanou bombu“.

V této práci bych ráda svůj názor potvrdila či vyvrátila. Ve školství mám praxi po celou dobu studia, původně jako vychovatelka, později jako asistent pedagoga a v současné době již jako učitelka na druhém stupni. Netolerance dětí k odlišnostem mě vždy zarážela. Potvrdila jsem si, že velmi často netolerance pramení buď ze strachu, nebo z neznalosti, případně z obojího. Byla bych ráda, kdyby se mi postoje žáků podařilo změnit nebo alespoň ovlivnit. Svou diplomovou práci považuji proto za ideální podklad k budoucí činnosti. Doufám, že mi aspoň částečně pomůže zjistit postoje školáků a odhalit příčiny intolerantního chování a posune mě blíže k mému cíli.

CÍL PRÁCE A METODY ZPRACOVÁNÍ

Cíl práce lze rozdělit do dvou skupin:

- Definovat pojem národnostní menšina, popsat národnostní menšiny na území ČR a specifikovat je
- Zhodnotit problematiku vnímání problematiky národnostních menšin žáky a učiteli na druhém stupni v rámci vybraných brněnských základních škol

Ke splnění hlavního cíle jsem si vytyčila následující dílčí cíle:

- a) Vymezení pojmů národ, etnikum, menšina a cizinci
- b) Menšiny pohledem práva a médií
- c) Seznámení s problematikou netolerantního chování
- d) Dotazníkové šetření a jeho vyhodnocení

Očekávám, že výsledky mého výzkumu potvrdí následující:

- Žáci 9. ročníků mají větší představu o pojmech národnostní menšina a diskriminace, než žáci 6. ročníků.
- Žáci 9. ročníků jsou ve svých postojích a názorech tolerantnější, než žáci 6. ročníků.
- Učitelé přistupují ke všem žákům stejně bez ohledu na národnost či rasu.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházela ze studia literatury, dále z informací z internetu a z vlastních znalostí a zkušeností s danou problematikou.

V praktické části jsem použila metodu dotazníkového šetření, které jsem provedla na druhém stupni vybraných brněnských základních škol. Díky této metodě se dá relativně rychle a snadno získat velké množství informací od velké skupiny respondentů. Výsledky je možné přehledně utřídit do tabulek a grafů. Nevýhody spatřuji v náročném třídění a vyhodnocování odpovědí, také je zde možnost, že respondenti uvedou nepravdivé informace nebo špatně pochopí otázku a tím dojde ke zkreslení informací.

Použila jsem následující metody:

Metoda studia a analýzy literatury a dalších zdrojů:

V každé kapitole jsem vybírala zdroje, které se danou problematikou zabývají. Vyhledávala jsem odbornou literaturu, většinou tištěnou, používala jsem však i internetové zdroje, velmi často metodické weby a na internetu jsem také vyhledávala potřebné zákony a právní předpisy. Seznam použité literatury a zdrojů uvádím na konci diplomové práce.

Metoda popisná:

Tuto metodu jsem použila hlavně pro bližší charakteristiku pojmů vztahujících se k tématu.

Metoda historická:

Tuto metodu jsem použila okrajově v teoretické části diplomové práce. Sloužila pro bližší specifikaci národnostních menšin na území ČR, konkrétně pro zjištění kdy a proč se dané menšiny na naše území dostaly.

Metoda komparativní:

Srovnávání jsem používala v praktické části své práce. Srovnávala jsem odpovědi především podle jednotlivých ročníků a také podle pohlaví.

Metoda statistická

Pomocí této metody jsem zpracovala zjištěná data do přehledových tabulek.

Metoda grafická:

Grafickou metodu jsem využila v obou částech práce. V teoretické části jsou grafy převzaté z internetových zdrojů, naopak v praktické části uvádím vlastní grafy vycházející ze zjištěných informací.

Metoda kartografická:

Metodu jsem okrajově využila pro znázornění početnosti jednotlivých menšin na území České republiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V této kapitole vymezím základní pojmy, o které se budu opírat ve své diplomové práci. Především se budu snažit pojmy jasně popsat a tím předejít možné záměně pojmů či jejich nepochopení.

1. 1. Národ

Definicí pro slovo národ bychom našli nespočet, žádná univerzálně platná však neexistuje. Například Ernest Renan tvrdí, že: *„Národ je duše, duchovní princip. Tuto duši, tento duchovní princip utvářejí dvě věci, které ve skutečnosti tvoří jedinou. Jedna je v minulosti, druhá v přítomnosti. Jednou je společné vlastnictví bohatých vzpomínek, druhou je nynější souhlas, přání žít pospolu, vůle navázat na společně přijaté dědictví.“*¹ Toto slovo je v různých národech vnímáno odlišně a může označovat odlišnou skutečnost, než jakou pod slovem národ vnímáme my – Evropané, konkrétně Češi. V definicích se může odrážet národnost autora a tedy konkrétní pojetí tohoto slova. Podle všeobecného slovníku mezinárodních vztahů je národ: *„Společenská skupina, která má společnou ideologii, společné instituce a zvyky a pocit homogenity. „Národ“ je těžké definovat natolik přesně, aby jej bylo možno odlišit od jiných seskupení, jako jsou například náboženské sekty, které vykazují některé stejné*

---

¹ RENAN, E. in HROCH, 2003, str. 33

*charakteristiky. V národě je však také přítomen silný skupinový pocit přináležitosti, spojovaný s určitým územím, které je pokládáno za výlučně jeho.*²

Pojem národ se v Evropě začal utvářet na přelomu 18. a 19. století a souvisel úzce s nástupem průmyslové revoluce. Slovo národ pochází z latinského natio a označuje společenství lidí, které se hlásí ke stejné národnosti. Je důležité nezaměňovat pojem národ s pojmem stát. V minulosti bylo sice typické, že vznikaly národní státy, ale dnes se běžně setkáme s multinárodními státy a také s národy, které svůj vlastní stát nemají.

Hlavním znakem národa je společný jazyk, podle zařazení jazyka do jazykových skupin můžeme odhalit příbuznost jednotlivých národů. S jazykem těsně souvisí i další znaky národa, například tradice a zvyky. Dále se někdy jako znaky uvádí také společné dějiny, kultura a území, mýty o původu, hospodářství nebo zákony.

Často také definice národa sloužila jako politický nástroj, který měl sloužit k tomu, aby některému národu upřel jeho práva, nebo naopak, aby práva získal. Podle různých definic by pak byly i nebyly národy například Švýcaři, Židé, Moravané, atp.

Sociologický slovník srovnává definice mnoha autorů a definici shrnuje: „*Národ lze tedy chápat jako specifický, historicky podmíněný sociální útvar, společenstvo lidí, spojených společným vědomím specifické sounáležitosti (vědomí „my“), jež je dána společnou minulostí, zpravidla územím a jazykem, a vůlí po udržení (zachování) tohoto společenství i do budoucna, často též ve formě suverénní existence (státu), schopné svobodného vývoje.*“³

Ve všech definicích, které uvádím, však chybí kulturní náhled na věc. To, co především definuje národ je, podle mého názoru, právě kultura. Je to společné dědictví, které si národ vytváří a přenáší na další generace. Z kultury předků pak další generace vychází, aby k ní přidaly kus svého odkazu. Kultura je nejvýznamnějším jednotícím prvkem národa jako takového.

1. 2. Národnost

Nejjednodušší a nejkratší definicí národnosti je, že národnost je příslušnost jedince k nějakému národu. Národnost se asi nejčastěji určuje podle státní příslušnosti, dnes je již samozřejmostí si národnost svobodně určit, například podle národnosti

---

2 CONNON, W. in HROCH, str. 156

3 GEIST, B., 1992, str. 246

předků, sympatií či jakéhokoli jiného kritéria. Dokonce je možné mít více národností a také je v průběhu života volně měnit. Není však možné a ani žádoucí zaměňovat národnost za státní příslušnost. Ke státní příslušnosti náleží práva, například právo volit. Listina základních práv a svobod říká o národnosti toto: „Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodnění.“⁴

Co ale člověka ovlivňuje při volbě národnosti je kultura. I v případě, že se člověk cítí být příslušníkem jiného národa, než toho, ve kterém je občanem, ho nejvíce ovlivňuje kultura daného národa a to, co s ní úzce souvisí, například náboženství.

1. 3. Etnikum a etnicita

Slovo etnikum pochází z řečtiny a znamená lid. Ani tento termín nemá jasnou definici, často je přiměřován k pojmu kmen. Mnohdy splývá s pojmem národ. Nicméně spíše platí, že několik etnik tvoří národ. Podle některých výkladů je národ nejvyšším stupněm etnicity. Jiné zdroje uvádějí, že etnikum se od národa odlišuje především tím, že jej jako etnický jiné vnímají ostatní. Jako zásadní se mi jeví především vymezení pomocí norem, hodnot a chování (popřípadě jazyka). Etnikum také označuje samo sebe určitým názvem. Slovník cizích slov nabízí tuto definici etnika: „Skupina lidí, kterou spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky (především jazyk), tradiční a mentalita“⁵

Etnikum se má k etnicitě stejně jako národ k národnosti, tedy příslušnost jedince k některému etniku.

1. 4. Menšina

Menšina je taková skupina lidí, která je jedním či více znaky odlišná od většiny. Samotnou většinou je také chápána jako menšina a zpravidla se sama z většiny vymezuje, nepřijímá národní identitu většinové společnosti. Menšiny bychom mohli rozdělit do mnoha skupin. Základní dělení by mohlo vypadat takto:

- Jazyková menšina
- Náboženská menšina
- Národnostní menšina

4 čl. 3, odst. 2, ústavního zákona č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

5 <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/etnikum>

- Etnická menšina

Etnická menšina se, stejně jako národnostní, může lišit i jazykem nebo náboženstvím.

„Národnostní menšiny lze obtížně definovat. Každá má svoji etnickou specifikou, která společně s ukazateli konkrétního národa vytváří originální podobu každé menšiny, spjatou s podmínkami země, v níž žije... Na druhou stranu ale nelze problémy... národnostních menšin považovat jenom za problémy etnické nebo etnických menšin, protože jsou právě problémy, jež charakterizují národ a jako takové se přenášejí do prostředí národnostních menšin na našem území. Tím opět získávají svůj politický rozměr.“⁶

Hlavní rozdíl mezi etnickou a národnostní menšinou z hlediska legislativy je, že dle právního vymezení se národnostní menšina může podílet na rozhodování ve věcech týkajících se národnostních menšin, mohou čerpat dotace na svoji aktivitu a využívat nejrůznějších práv. Má svého zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny. Pro naše účely se tedy budeme zabývat především národnostními menšinami v souvislostech státní legislativy. Národnostní menšiny se vyznačují silným národním vědomím, vazbou k tradicím, historii i jazyku svého národa. Jiné, nerozporující, vymezení národnostní menšiny přináší Marek Waldenberg: *„Národnostní menšina tvoří část jiného národa, než je státní národ. Pro bližší charakteristiku takové části je účelné rozlišovat dvě situace. První se vyznačuje tím, že jde o část národa, který má za hranicemi státu, který tato část obývá, svůj vlastní stát, a je tedy státním národem nebo – v případě federace – jedním ze státních národů... Druhá situace je charakteristická tím, že jde, za prvé, o část národa nemajícího vlastní stát, a za druhé, že je usazena ve státě, který nepokrývá její etnické území nebo pokrývá jen jeho malou část.“⁷*

1. 5. Cizinci

Obecně je jako cizinec chápána každá osoba, která nemá občanství ve státě, kde se momentálně zdržuje. Ve vztahu k ČR je dle legislativy cizinec každý, kdo není občanem EU. Historické vnímání tohoto pojmu necháme stranou.

⁶ NOSKOVÁ, H. in SOKOLOVÁ, ŠRAJEROVÁ, 1998, str. 36

⁷ WALDENBERG, M. in HROCH, 2003, str. 429-439

Na území ČR je podle posledního sčítání v roce 2011 téměř půl milionu cizinců a předpokládá se, že jejich počet dále poroste. Domněnky jsou navíc takové, že čísla zjištěná při sčítání nejsou příliš přesná a to z toho důvodu, že na území ČR se zdržuje mnoho cizinců nelegálně.

2. MENŠINY V ČR

Národnostní menšiny v České republice definuje Zákon č. 273/2001 Sb. „*Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*“⁸

K minoritám se v České republice hlásí něco okolo 5% obyvatel, Česká republika se tedy řadí mezi homogenní státy. Předpokládá se, že počet obyvatel hlásících se k nějaké národnosti menšině, bude nadále růst, především vlivem migrace v rámci EU i mimo ni a v neposlední řadě také rychlým demografickým přírůstkem některých menšin.

V České republice nalezneme čtrnáct národnostních menšin. Jejich přehled najdeme v následujícím grafu.

Graf č. 1: Příslušnost k národnostním menšinám v České republice v roce 2011

Autor: Daniela ŠMÍDOVÁ

Zdroj: Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012, str. 15

2. 1. Menšiny v Jihomoravském kraji

Protože svůj výzkum budu realizovat na základní škole v Brně, rozhodla jsem se blíže nastínit situaci menšin v Jihomoravském kraji.

Statut národnostní menšiny tedy v současné době užívá v České republice čtrnáct národnostních skupin. Jejich zastoupení je však nerovnoměrné.

Dle posledního sčítání lidu (2011) žilo v Jihomoravském kraji 1 163 508 obyvatel. Z tohoto počtu se k některé národnostní menšině přihlásilo 25 833 osob. Reálná čísla budou pravděpodobně mnohonásobně vyšší z výše zmíněných důvodů.

Počty osob, které se přihlásily ke konkrétním národnostním menšinám, jsou zobrazeny v přehledové tabulce:

⁸ § 2, odst. 1 Zákona č. 273/2001 Sb.

Tab. 1: Národnostní menšiny v Jihomoravském kraji a v ČR v roce 2011

Národnostní menšina	Počet obyvatel v Jihomoravském kraji	Počet obyvatel v České republice
Slováci	14 106	147 152
Ukrajinci	4 989	53 253
Vietnamci	2 401	29 660
Rusové	886	17 872
Poláci	772	39 096
Maďaři	695	8 920
Němci	453	18 658
Bulhaři	453	4 999
Romové	309	5 135
Řekové	243	2 043
Bělorusové	177	2 013
Srbové	150	1 717
Chorvati	132	1 125
Rusíni	67	739

Autor: Daniela ŠMÍDOVÁ

Zdroj: Český statistický úřad

Graf 2: Příslušnost k národnostním menšinám v Jihomoravském kraji v roce 2011

Autor: Daniela ŠMÍDOVÁ

Zdroj: Český statistický úřad

V Jihomoravském kraji najdeme největší zastoupení obyvatel pocházejících ze Slovenské republiky. Je to dáno zejména geografickou polohou, společnou historií a podobným jazykem. Další významné skupiny jsou Ukrajinci a Vietnamci, kteří přišli do České republiky především z ekonomických a politických důvodů. Podrobněji se problematice budu věnovat v kapitole 2. 2. Specifika menšin v ČR.

V Jihomoravském kraji působí množství sdružení národnostních menšin, ke kterým se lidé přihlásili. Tato sdružení pořádají různé kulturní akce, např. řecké večery.

2. 2. Specifika menšin v ČR

V Česku najdeme národností menšiny, které jsou zde usazeny již dlouhou dobu, ale i takové, které se zde usadily relativně nedávno. Některé se postupně asimilují a jiné si stále drží svou osobitou etnicitu. Národnostní menšiny v ČR jsou velmi různorodé a nelze jejich specifika shrnout obecně, proto se budu každé menšině věnovat zvlášť. Zaměřím se na to, kdy a proč se daná menšina vyskytla na našem území, například za jakých historických souvislostí. Soustředím se i na přírůstek či úbytek počtu osob, které se hlásí k dané menšině za posledních 20 let (sčítání lidu 1991, 2001, 2011). Okrajově zmíním i aktivitu menšiny.

V České republice je přibližně 5% obyvatel hlásících se k národnostním menšinám. Z uvedeného vyplývá, že ČR je stát homogenní, avšak je zde předpoklad růstu. Trend migrace se potvrzuje i podle posledního sčítání lidu, navíc u některých menšin je prokazatelná vyšší natalita než u většinového obyvatelstva.

Při sčítání lidu v roce 2011 měli občané možnost se přihlásit až ke dvěma národnostem nebo se k otázce národnosti nevyjádřit vůbec (to učinila zhruba čtvrtina obyvatel). Tyto údaje budou nutně velmi nepřesné, nicméně otázka národnosti při sčítání lidu v demokratické historii České republiky byla vždy svobodnou volbou každého jedince. Všechna použítá čísla budou tudíž orientační.

Národnostní menšiny vyskytující se na území ČR jsou tyto: Bulharská menšina, Chorvatská menšina, Maďarská menšina, Německá menšina, Polská menšina, Romská menšina, Rusínská menšina, Ruská menšina, Řecká menšina, Slovenská menšina, Srbská menšina, Ukrajinská menšina, nově od roku 2013 také Běloruská menšina a Vietnamská menšina.

2. 2. 1. Slováci

Slovenská menšina patří k těm, kde početnost klesá, přesto se ale jedná o zdaleka největší menšinu u nás. V roce 2001 se ke slovenské národnosti přihlásilo 193 190 lidí, v roce 2011 počet klesl na 147 152, nicméně slovenskou národnost si jako druhou zvolilo 20 377 osob.

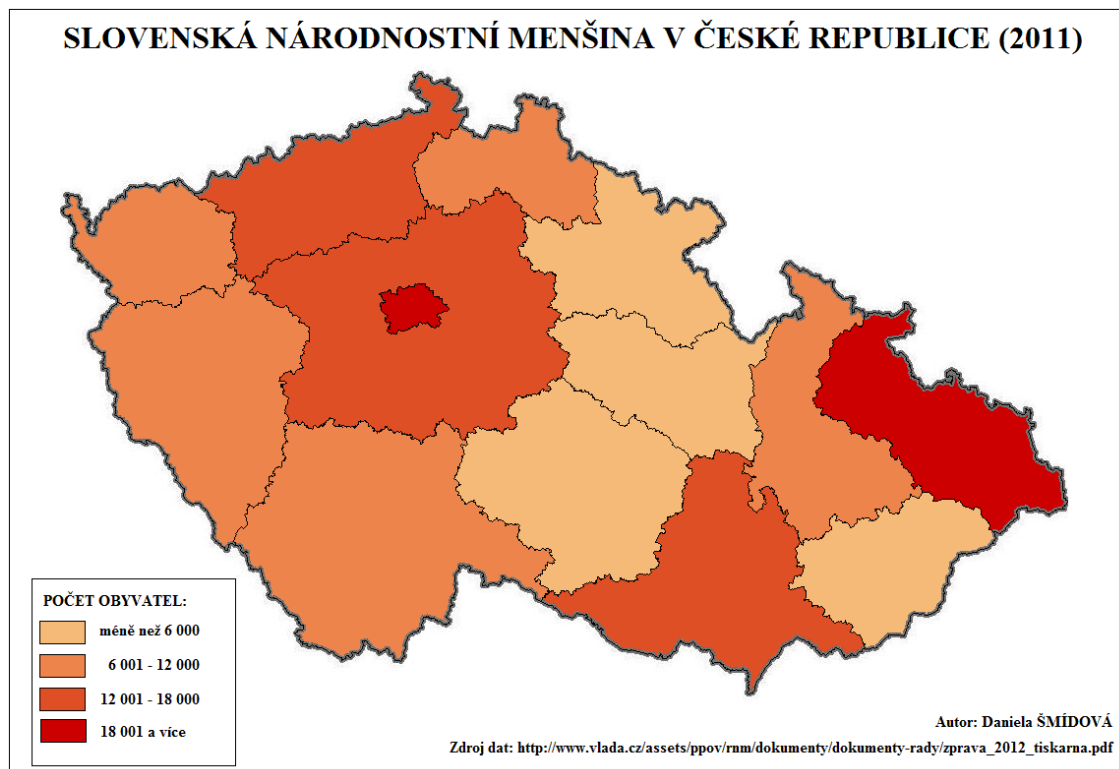
Slováci se na našem území vyskytují přirozeně odnepaměti. Jsou našimi nejbližšími sousedy kulturně, historicky i jazykově.

Od roku 1918 jsme po rozdělení Rakouska – Uherska se Slováci sdíleli společný stát. Na území českých zemí se však v roce 1930 dostalo asi 45 000 Slováků, kteří přišli za prací. Po roce 1945 probíhala migrace slovenského obyvatelstva v několika vlnách, důvodem byly opět lepší pracovní příležitosti, ale také reemigrace Slováků především z Rumunska, Maďarska a Zakarpatské Ukrajiny do vysídlených pohraničních oblastí.

Po roce 1948, kdy se dostala komunistická strana k moci se výraznější migrace projevila až v 60. a 70. letech. Příčinou bylo větší pracovní uplatnění v dělnických profesích, především ve stavebnictví. Projevila se také „úřednická migrace“ do státní správy, armády, apod.

V porevoluční společné historii při sčítání v roce 1991 slovenskou národnost deklarovalo 314 877 osob.

Od rozdělení Československa v roce 1993 slovenské menšiny ubývá. Nejvíce Slováků je koncentrováno ve třech největších městech – v Praze, Brně a Ostravě.

Obr. 1: Slovenská národnostní menšina v České republice v roce 2011

Slovenská menšina je velmi aktivní, k tomu přispívá i blízkost Slovenské republiky a tedy kontakt s aktuálním děním. Provozují množství organizací, které pořádají nejrůznější aktivity od pořádání festivalů hudebních, filmových, folklórních, divadelních, sportovních soutěží až po semináře, besedy či plesy. Důraz kladou na podporování dobrých vztahů mezi Čechy a Slováky. Vydávají také periodika.

Slovenská národní menšina má v Radě vlády dva zástupce.

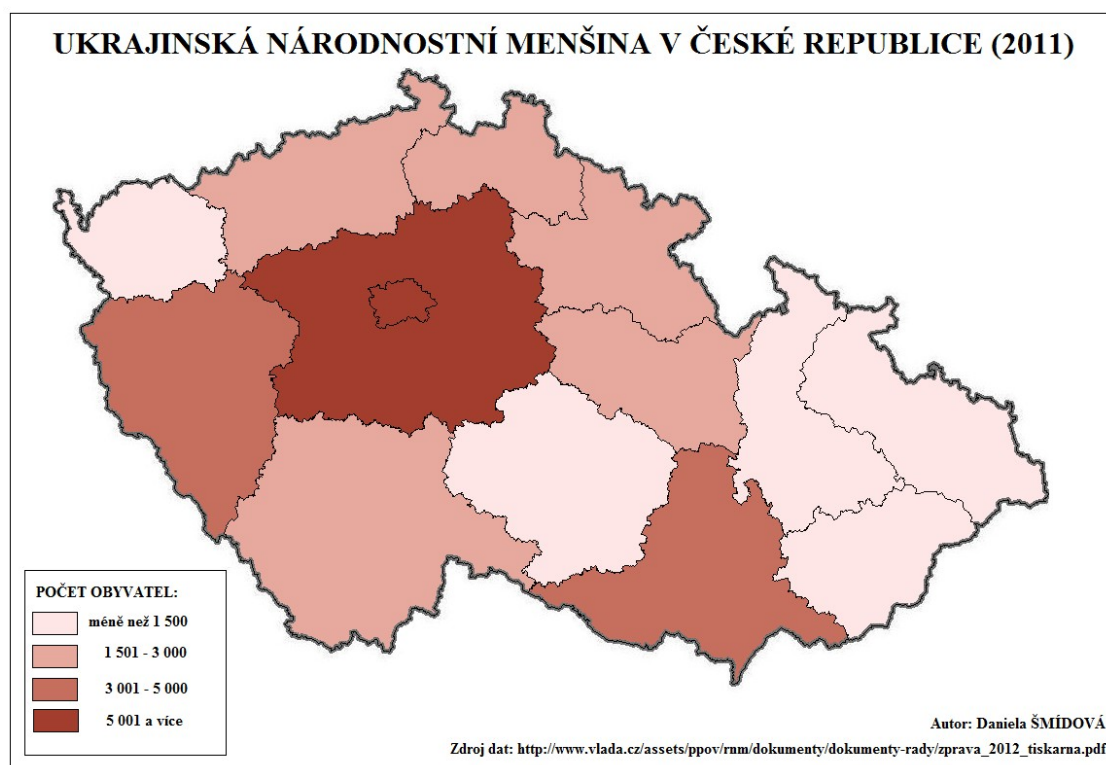
2. 2. 2. Ukrajinci

Ukrajinci jsou, co do růstu, dynamickou národnostní menšinou. V roce 1991 ukrajinskou národnost deklarovalo 8 220 osob. O deset let později počet vzrostl více než dvojnásobně a při posledním sčítání roku 2011 se tato menšina rozrostla již na více než 53 000 osob. Jde o druhou největší menšinu v ČR, přestože tvoří pouze 0,5% všech obyvatel.

První větší vlnu migrace ukrajinského obyvatelstva můžeme vysledovat zhruba na přelomu 19. a 20. století, tehdy ještě v rámci Rakouska - Uherska. Další vlna migrace přišla po roce 1918, kdy se Podkarpatská Rus stala součástí Československa. Důvodem pro migraci byly především pracovní příležitosti.

Po skončení druhé světové války Ukrajinci ze strachu před Rudou armádou prchali do americké Okupační zóny Německa. Ti, kteří zůstali, byli často odvezeni do SSSR, kde byli perzekuováni.

Po roce 1989 Ukrajinci do České republiky začali znovu migrovat. Nejčastějším důvodem je ekonomická situace, více pracovních nabídek a lepší platové ohodnocení. Aktuální konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou se pro některé Ukrajince stal důvodem k emigraci, cílovou zemí je i Česká republika.

Obr. 2: Ukrajinská národnostní menšina v České republice v roce 2011

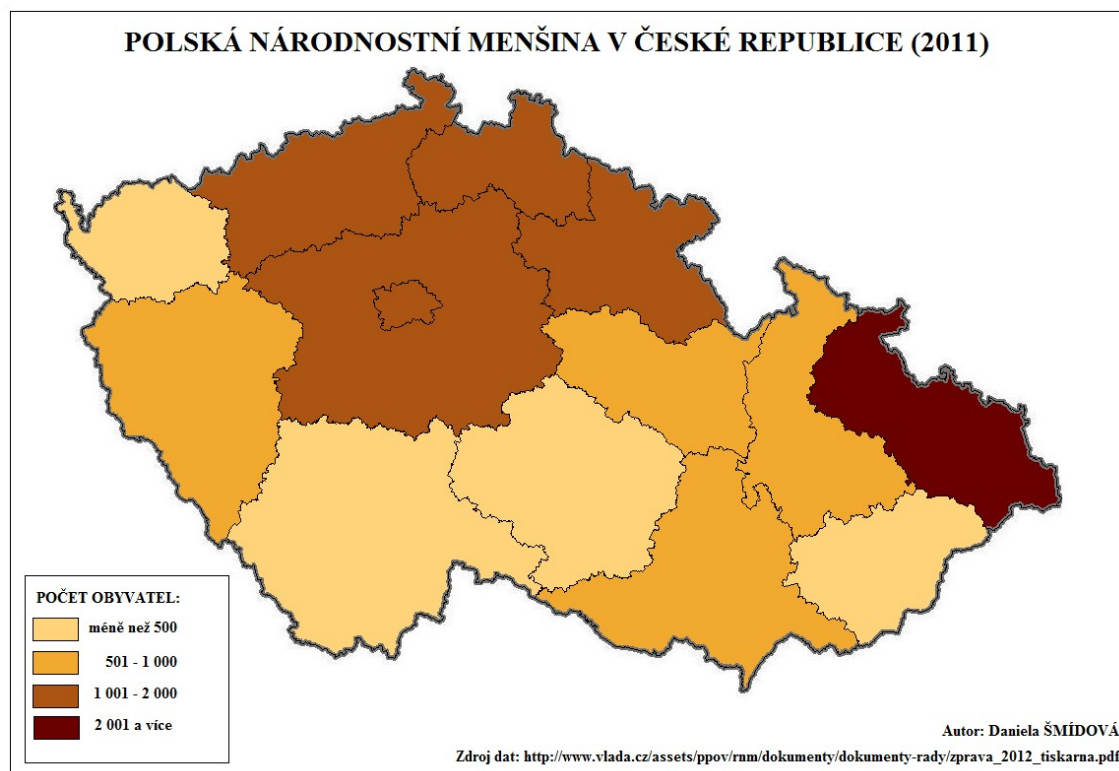
V očích českých občanů jsou Ukrajinci dělníci, často jsou vnímáni negativně.

Mezi aktivity pořádané Ukrajinci a jejich organizacemi patří utužování vztahů mezi Čechy a Ukrajinci, kulturní aktivity a další.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

2. 2. 3. Poláci

Polská menšina se soustřeďuje především na Ostravsku, konkrétně na Těšínsku v okresech Karviná a Frýdek - Místek, zde žije až 80% polské menšiny. Větší počet Poláků bychom našli také v Praze. V roce 2011 se přihlásilo k polské národnosti 39 096 osob. I v této menšině dochází k úbytku osob. Nicméně mnoho Poláků (3 206 osob), se hlásí zároveň k druhé národnosti nejčastěji ke slezské. Poláci jsou také jediná menšina, která dosahuje až 30% obyvatelstva v některých městech a obcích.

Obr. 3: Polská národnostní menšina v České republice v roce 2011

Polská menšina na našem území vznikla rozpadem Rakouska – Uherska. Oblast Těšínska tehdy spadala do Těšínského knížectví a po rozpadu monarchie měla být rozdělena mezi Polsko a Československo. Zájem o toto území byl o to větší, že se z něj stalo významné centrum těžby a industrializace. Dohodnout se však státy nedokázaly. Nakonec o hranici rozhodla Rada velvyslanců v Paříži. Najednou se tedy na území Československé republiky objevilo na 70 000 Poláků. Polská menšina byla velmi aktivní, vědoma si své identity a rozvíjela nejrůznější činnost. Dokonce začali usilovat o autonomii, svých cílů by pravděpodobně aspoň částečně dosáhli, ale k realizaci už nedošlo.

Dne 1. října 1938 byla značná část Těšínska připojena k Polsku a tento stav zůstal až do začátku války, kdy bylo Polsko 1. září 1939, tedy necelý rok po připojení Těšínska, obsazeno Německem.

Poláci byli nuceni podepisovat tzv. Volkslisty, tj. prohlášení o německé národnosti. Ti, kteří tyto dokumenty odmítli podepsat, byli likvidováni. Poláci přišli o značnou část své inteligence.

Po válce pro mnohé těžká situace pokračovala. Signatáři Volkslistů byli prohlašováni za kolaboranty. O polskou menšinu jevila zájem pouze strana komunistická, což jí přineslo podporu této menšiny ve volbách. Poláci se snažili udržovat národní povědomí i v totalitním režimu, přesto docházelo k asimilaci. Vznik solidarity byl provázen protipolskými náladami ze stran našich komunistů.

Po roce 1989 se Poláci opět dostali prostor prosazovat své kulturní a národnostní zájmy. Mají své divadlo, vydávají periodika, pořádají kulturní akce a vyvíjí mnohostrannou činnost. Je také jedinou menšinou, která využívá svého práva na vzdělání v národním jazyce. V současné době existuje 42 školských zařízení s výukou v polském jazyce a čtyři školy, v nichž jsou zřízeny polské třídy.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají dva zástupce.

2. 2. 4. Vietnamci

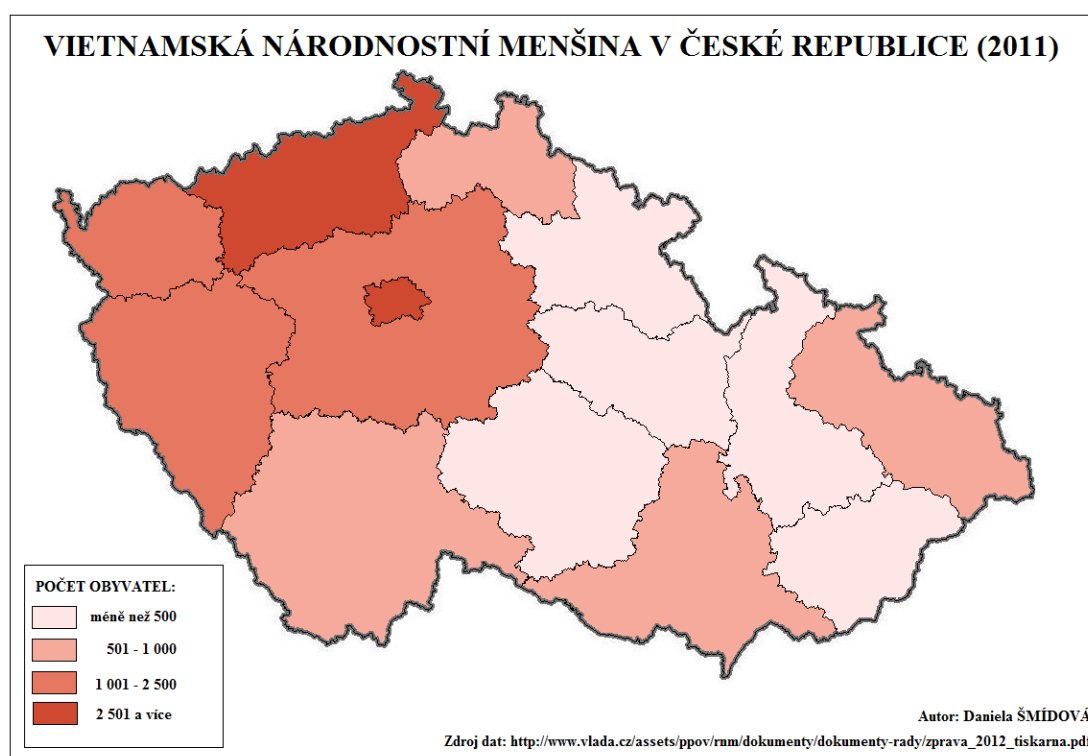
Vietnamská menšina, stejně jako běloruská, získala svého zástupce v Radě vlády v červenci roku 2013. O této menšině nelze mluvit jako o úředně uznané národnostní menšině, to by odporovalo Listině základních práv a svobod.

Na rozdíl od Bělorusů jsou Vietnamci početnější menšinou. V roce 1991 deklarovalo vietnamskou národnost 421 osob, v roce 2001 to bylo již více než 17 000 osob a při posledním sčítání se tato menšina vyšplhala téměř ke 30 000 osob. Předpokládá se, že počet lidí, hlásících se k této menšině bude nadále narůstat.

Vietnamců žije v České republice dle odhadů cca 100 000, nicméně menšinový zákon říká, že příslušníkem národnostní menšiny může být pouze člověk s českým občanstvím, což velká část této komunity nespĺňuje.

Vietnamci začali přicházet do tehdejšího Československa už na konci 50. let a migrační vlny pokračovaly s větší či menší intenzitou až do konce 80. let. Množství

dělníků a studentů přicházelo v rámci přátelské pomoci státu se stejným režimem (Vietnam nebyl jediným státem, kterému byla poskytnuta pomoc, dalším z komunistických států byla například Kuba). Vietnamu tato pomoc měla poskytnout dostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří zde získají zkušenosti, popřípadě vzdělání. Ne všichni se ale do vlasti vrátili. Pomohla jim v tom revoluce v roce 1989. Lepší ekonomická situace a demokratický režim byli důvody proč zůstat, děravá legislativa napomohla. Migrace pokračovala dále v průběhu 90. let.

Obr. 4: Vietnamská národnostní menšina v České republice v roce 2011

Vietnamská komunita je většinové společnosti poměrně uzavřena. To je také jeden z důvodů, proč se o této komunitě stále přemýšlí ve stereotypch. Vietnamci jsou vnímáni jako trhovci, kteří mluví špatně česky a nabízejí nekvalitní, často pašované zboží, majitelé „večerek“ s potravinami, kosmetických salónů, pěstitelé, výrobci a překupníci drog. Vietnamské děti jsou pak vnímány jako premianti, kteří budou českým dětem ubírat pracovní příležitosti. O tom, že jsou Vietnamci vnímáni jako lidé druhé kategorie svědčí mnoho vtipů, pejorativních přezdivek, ale i projevů neúcty v přímé komunikaci (například tykání vietnamským obchodníkům).

V aktivitě vietnamská menšina spíše zaostává, přesto se jako ostatní věnuje udržování a rozvíjení své kultury a tradic. Největší zájem je v poslední době o výuku vietnamštiny, protože nejmladší generace již tento jazyk neovládá a mluví výhradně česky.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

2. 2. 5. Němci

K německé národnosti se v roce 2011 přihlásilo výrazně méně obyvatel, než při předchozím sčítání, dokonce více než o polovinu. Nyní se jich v ČR má nacházet 18 658. Nelze však opomenout 6 563 osob, které uvedli německou národnost jako druhou.

Němci jsou s českým územím i historií pevně spjati. Němce jako menšinu můžeme vnímat od roku 1918, kdy se rozpadla monarchie a Československo se stalo nástupnickým státem. Přirozeně na tomto území zůstala nemalá část dlouhodobě usídlené německé populace. V českých zemích to bylo cca 40%, na území celého státu německá menšina zaujímal zhruba 30%. Menšina získala postupně práva a autonomii až na federální úrovni.

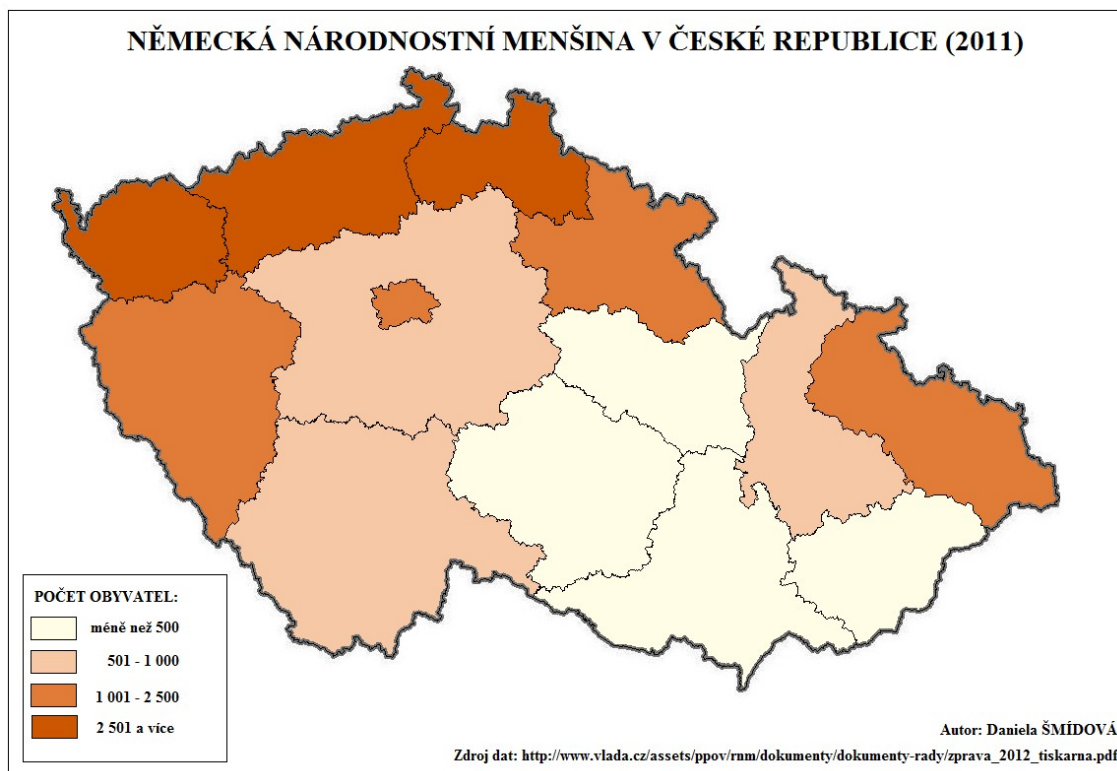
Ve třicátých letech pod vlivem nacistického Německa se pravomoci Němců stále zvyšovaly, nakonec došlo k obsazení našeho území a 15. března 1939 k vytvoření Protektorátu Čechy a Morava.

Po skončení druhé světové války byli Němci na základě dekretů násilně vysídleni. Z původních přibližně 3 milionů zde zůstalo asi 250 000 osob. Z pohraničních oblastí se přesunuli do vnitrozemí, byli roztroušeni po celém území. Profesionálním zaměřením zde zbyli především dělníci.

Němci po roce 1948 neměli žádná práva, všichni povinně obdrželi české státní občanství. Ti, kteří jej nechtěli, pak museli čelit represím. Německé obyvatelstvo se zde silně asimilovalo, jiné možnosti se příliš nenabízely. Obyvatel hlásících se k německé menšině ubývalo především vlivem asimilace, ale také kvůli nízké natalitě (věkový průměr byl v roce 1950 čtyřicet šest let). V letech 1965 - 1969 odešlo do SRN téměř 50 000 Němců. Asimilační tendence pokračovaly až do revoluce.

Po roce 1989 se Němcům otevřel prostor pro sebeuvědomění a aktivity s tím spojené. Od této doby je menšina velmi aktivní, má mnoho nejrůznějších spolků, pořádá kulturní akce, vydává periodikum, celkově se stará o své kulturní dědictví. Mimo jiné se zapojuje i do charitativní, sociální a jiné záslužné činnosti.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají dva zástupce.

Obr. 5: Německá národnostní menšina v České republice v roce 2011

2. 2. 6. Rusové

Rusové na naše území začali přicházet po revolučních událostech roku 1918. Z Ruska tehdy odešlo přes milion lidí, někteří z nich zamířili do čerstvě vzniklého Československa.

Mezi lety 1921 – 1929 se konala tzv. „ruská akce“, kdy Československo nabídlo pomoc emigrantům z Ruska. Doba pěti let byla stanovena tak, aby zde mohli získat potřebné vzdělání na odborných a vysokých školách. Ve chvíli, kdy se situace v Rusku uklidní se měli vrátit a pomoci s obnovou vlasti.

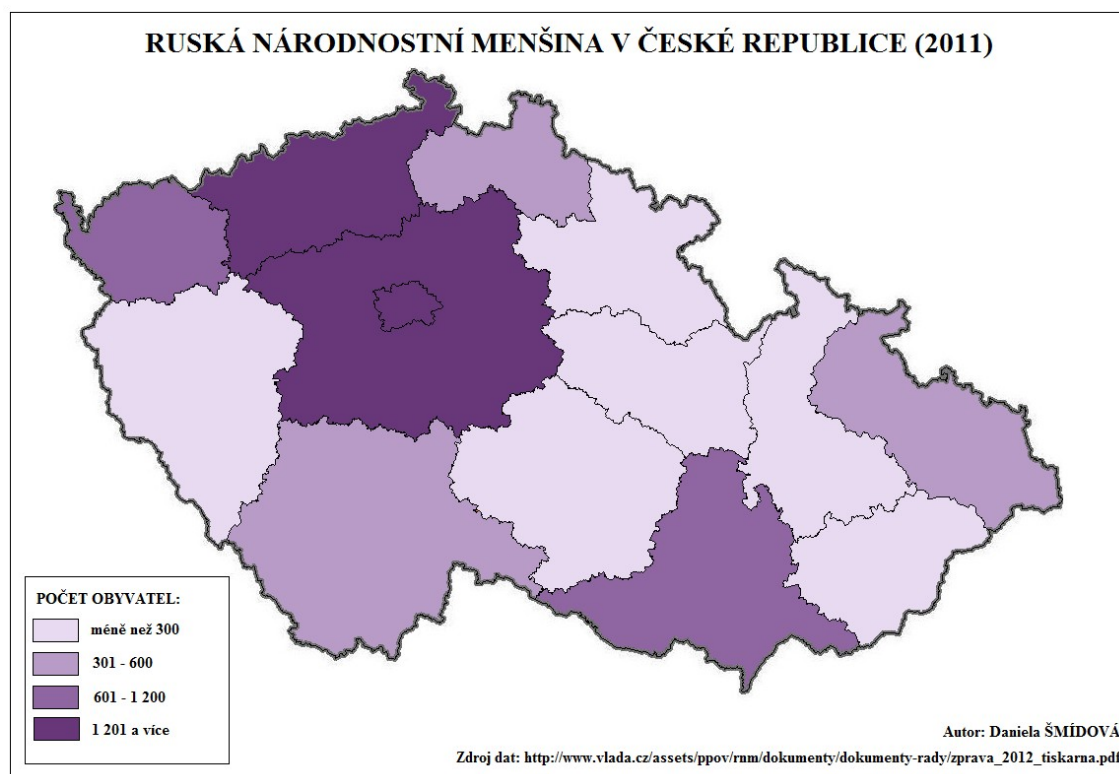
Největší koncentrace osob ruské národnosti byla tam, kde sídlily požadované školy, například to byla Praha, Brno, Bratislava, Příbram, Moravská Třebová a další.

Odhady říkají, že ve zmíněných letech zde žilo něco okolo 35 000 Rusů. Po ukončení škol se většinou zavřela možnost návratu domů a v Československu nacházeli práci jen obtížně a zřídka, proto odcházeli dál, převážně do Jižní Ameriky a Afriky. Ani ti, kteří zůstali však neměli lehkou situaci, nákladnost akce a politické poměry způsobily nevraživost občanů k ruské menšině.

Po 2. světové válce Sovětský svaz odvedl část emigrantů zpět. Ti, kteří zde zůstali čelili opovrhování ze strany většinové populace, to se ještě prohloubilo událostmi ze srpna 1968. Vztahy se začaly lepší až po odchodu sovětských vojsk.

Dnes jsou vztahy s ruskou menšinou opět složité, to je dáno současnou politickou situací a v neposlední řadě skupováním českého majetku (například Karlovy Vary). Ruská menšina je nejednotná i uvnitř, liší se způsobem života, ekonomickou situací i politickými názory. Není divu, že si nedůvěřují ani mezi sebou.

Obr. 6: Ruská národnostní menšina v České republice v roce 2011

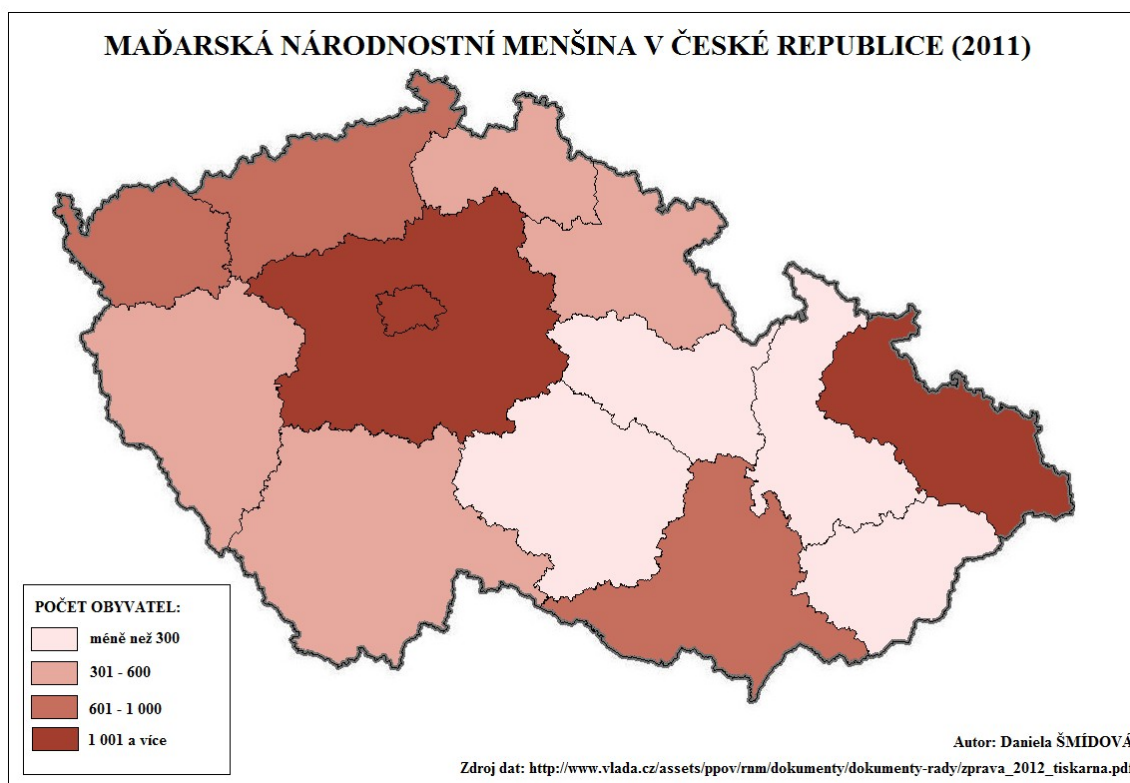
Podle údajů ze scítání lidu jde o menšinu, která, narozdíl od většiny ostatních národnostních menšin, vykazuje stálý značný růst. V roce 1991 se přihlásilo k ruské národnosti cca 5 000 osob, v roce 2011 jsme se dostali již na počet 17 872, odhaduje se ale vyšší počet osob.

Ruská menšina, přes svoji stále narůstající početnost, nepatří k právě nejaktivnějším. Vydávají periodika, mají několik aktivních spolků zaměřených na udržování tradic a rozvíjení dobrých vztahů s většinovou společností.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

2. 2. 7. Maďaři

Jedná se o velmi mladou národnostní skupinu, která na naše území začala přicházet až po roce 1918, tehdy přicházela především inteligence. Nejvíce příslušníků tohoto národa přišlo však po druhé světové válce. Což je velmi zajímavé, protože prezidentským dekretem bylo zavedeno, že všechny osoby maďarské národnosti (stejně tak německé) ztrácí české státní občanství, následovat mělo vysídlení. Nicméně brzy Maďaři mohli získat české občanství zpět. Jednalo se tedy jak o dobrovolnou migraci, tak i o násilné vysídlení ze Slovenska do opuštěných pohraničních oblastí. Z příchodích však zůstala natrvalo pouze část obyvatel.

Obr. 7: Maďarská národnostní menšina v České republice v roce 2011

Při sčítání v roce 1991 se k maďarské menšině přihlásilo téměř 20 000 osob, od té doby se čísla snižují, v roce 2011 to bylo necelých 9 000, pouze 445 si zvolilo maďarskou národnost jako druhou. Nejvíce Maďarů žije ve velkých městech, zvláště v Praze. Soustředění jsou také v průmyslových aglomeracích, především v severomoravském a severočeském regionu.

Maďaři jsou jedna z nejaktivnějších menšin. Svaz Maďarů má mnoho jednotek v různých městech, pořádá nejrůznější kulturní a propagační akce, jazykové vzdělávací kurzy, vydává periodikum atp.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

2. 2. 8. Romové

Dle posledního sčítání je vyšší koncentrace romského obyvatelstva ve městech, vůbec nejvyšší je v Praze a Mostu. V žádné obci počet osob nepřekročil 10%.

Jak ukazují sčítání, počet osob, které se hlásí výhradně k romské národnosti klesá. Od roku 1991 do roku 2011 se počet snížil z téměř 33 000 osob na něco málo přes 5 000 osob, musíme ale dodat, že jako druhou si romskou národnost zvolilo 7 717 osob, což je v součtu více, než výsledek sčítání z roku 2001, který čítal téměř 12 000 osob.

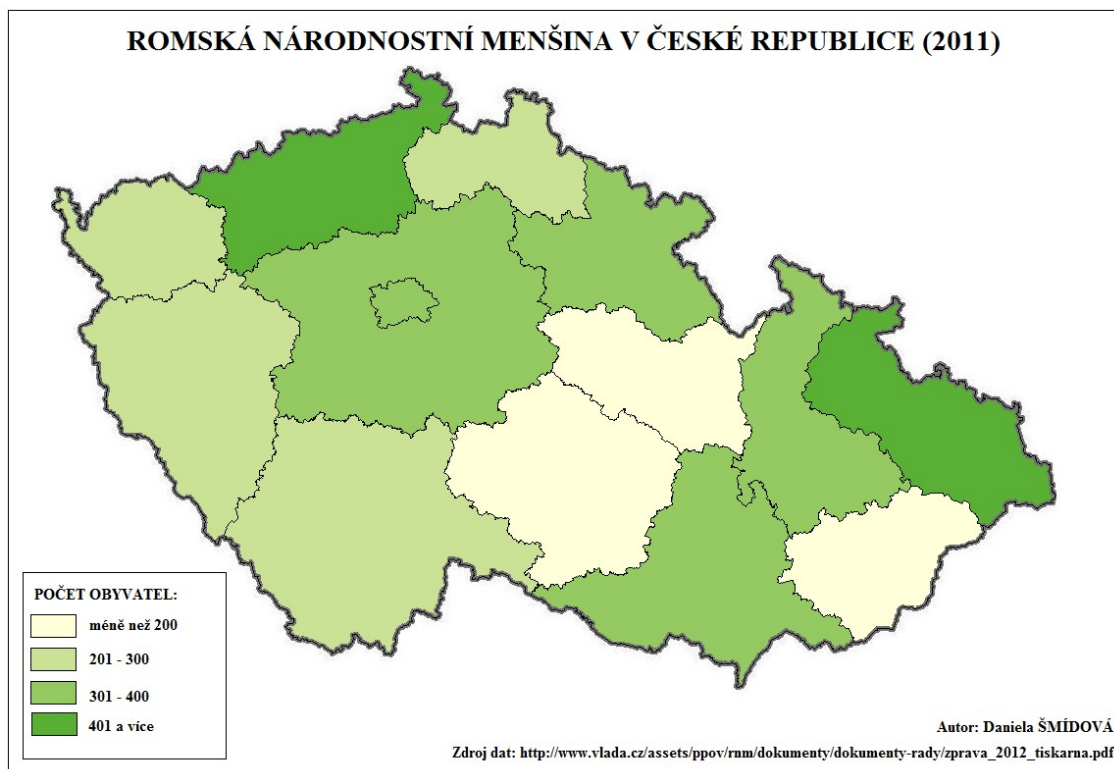
Je zřejmé, že sčítání je neprůkazné a jako u téměř všech menšin ukazuje silně podhodnocené údaje. Do roku 1989 byli všichni Romové evidováni na základě záznamů matrik, veřejné bezpečnosti, školských zařízení, atp. Tento odhad pokrýval pravděpodobně až 70% romského obyvatelstva a předpokládal až 370 000 lidí. Musíme vzít v potaz, že údaje jsou i z nynější Slovenské republiky, nicméně Romové mají velký přirozený přírůstek, navíc žádná významná migrační vlna se nekonala a tedy číslo zhruba 13 000 osob, které se přihlásily k romské národnosti je značně nízké. Kvalifikovaný odhad z roku 2006 udává rozmezí 150 000 – 300 000 příslušníků menšiny.

První náznak přítomnosti Romů na českém území nalezneme už v Dalimilově kronice (1242), ovšem první nesporný doklad je z roku 1399 a to v popravčí knize pánů z Rožnberka. Největší vlna Romů přišla do Evropy v 15. století. S výjimkou jižní Moravy se nemohli trvale usazovat, proto kočovali. Romové byli střídavě pronásledováni a ignorováni. Až za Marie Terezie se Romové mohli začít trvale

usazovat a začaly první pokusy o asimilaci či integraci, nicméně tyto snahy střídaly segregáční tendence a represivní politika.

Pronásledování dospělo vrcholu v období 2. světové války, kdy čeští Romové byli posíláni do koncentračních táborů a byli téměř vyhlazeni. Po válce zbyl necelý tisíc českých Romů, kteří dnes již neexistují, jsou smícháni především s Romy slovenskými. Slovenští Romové se na území ČR dostali v několika vlnách. Tyto vlny probíhaly v letech 1948 – 1989 a Romové k nám proudili za prací, výdělkem a lepším životem. Romové ze Slovenska také pomohli zaplnit prázdné pohraniční oblasti po odsunu Němců. Za minulého režimu nebyli Romové považováni za národnost a dokonce ani za etnikum, romština nebyla považována za plnohodnotný jazyk Romové platili za sociálně patologickou skupinu. Nelze se tedy divit, že v tomto období bylo na Romech páháno bezpráví (např. sterilizace).

Romové zde žijí více než 500 let, po celou dobu jim byla upírána práva, obyvatelstvo se od nich vždy distancovalo. To dokládá nízký stupeň asimilace a mizivý počet smíšených sňatků.

Obr. 8: Romská národnostní menšina v České republice v roce 2011

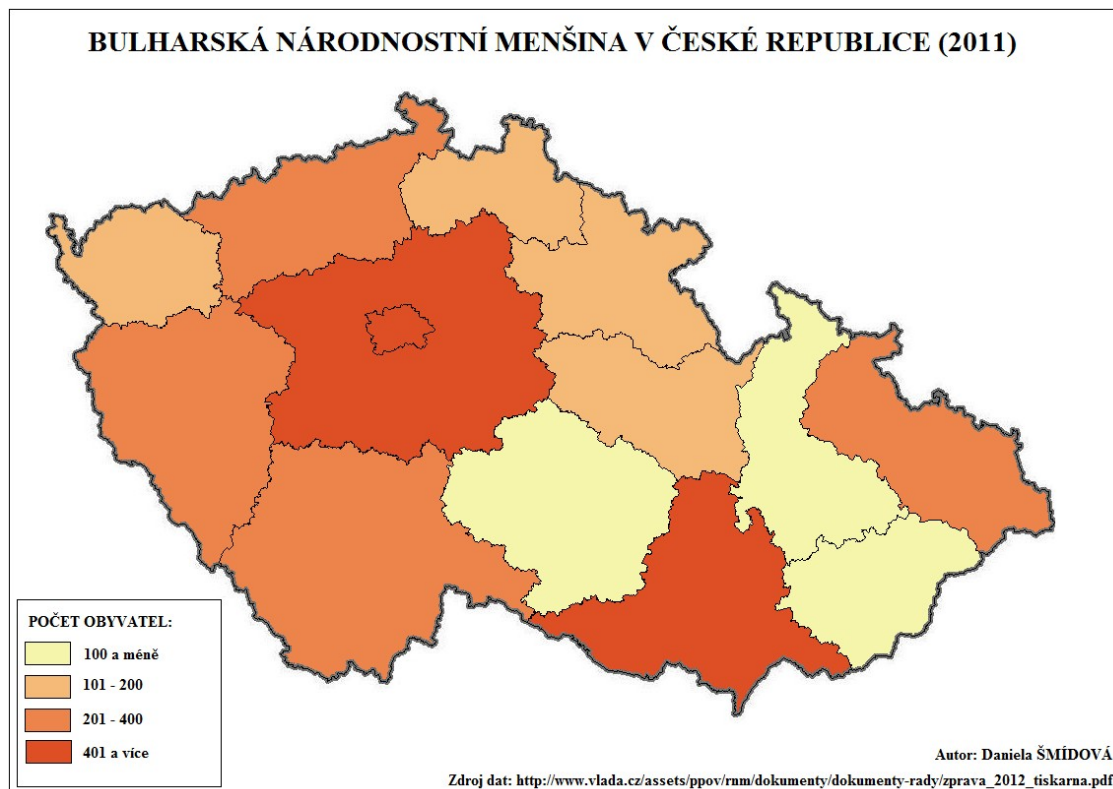
Izolace, odlišný způsob života, rozdílné tradice, etnicita, to vše prohlubuje u většinové populace neporozumění a podporuje diskriminaci. Jen málo Romů doposud dosáhlo vyššího vzdělání, často kvůli jazykové nepřipravenosti a nedostatečným sociálním návykům. Z toho potom pramení další problémy jako je nezaměstnanost, kriminalita, užívání návykových látek či jiné patologické chování.

Romové provozují množství spolků, v jejichž rámci udržují a rozvíjí svoji identitu, kulturu i tradice, vydávají periodika a vyvíjí další činnosti. Známe je například Romské muzeum v Brně nebo velkolepý romský festival Khamoro.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají dva zástupce.

2. 2. 9. Bulhaři

Podle posledního sčítání lidu se k bulharské menšině přihlásilo 4 999 osob, což je o 636 osob více než při sčítání v roce 2001. Bulhaři se podle statistických údajů sdružují převážně ve větších městech.

Obr. 9: Bulharská národnostní menšina v České republice v roce 2011

Na českém území se Bulhaři objevovali od nepaměti. První Bulhaři na našem území byli Cyril A Metoděj. V 19. století sem přicházelo množství bulharských zahradníků a studentů. Již v roce 1862 byl v Praze založen česko - bulharský studentský spolek, který měl podporovat bulharské národně osvobozené hnutí proti Turkům. Další spolky podobného, ale i např. kulturního charakteru vznikaly po celém území státu i později.

Největší přistěhovalecké vlny byly motivovány politicky. Chronologicky je to rok 1923, kdy bylo v Bulharsku násilně potlačeno protifašistické povstání, roky 1946-1947, tedy po skončení druhé světové války. S koncem války také souvisí velký příchod cca 12 000 zemědělců, kteří osídlili oblasti po vystěhovaných Němcích. V roce 1957 pak přišla vlna stavebních dělníků.

V povědomí většinové společnosti jsou Bulhaři vnímáni jako zelináři. Prodej zeleniny byl, a v některých případech stále je, přemětem jejich podnikatelské činnosti v ČR.

Bulhaři provozují množství spolků, v jejichž rámci udržují a rozvíjí svoji identitu, kulturu i tradice, vydávají periodika a vyvíjí další činnosti.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

2. 2. 10. Řekové

Při posledním sčítání v roce 2011 se k řecké národnosti přihlásilo 2 043 osob, to je zhruba o třetinu méně než při sčítáních v letech 1991 a 2001, tehdy se přihlásilo přes 3 000 osob.

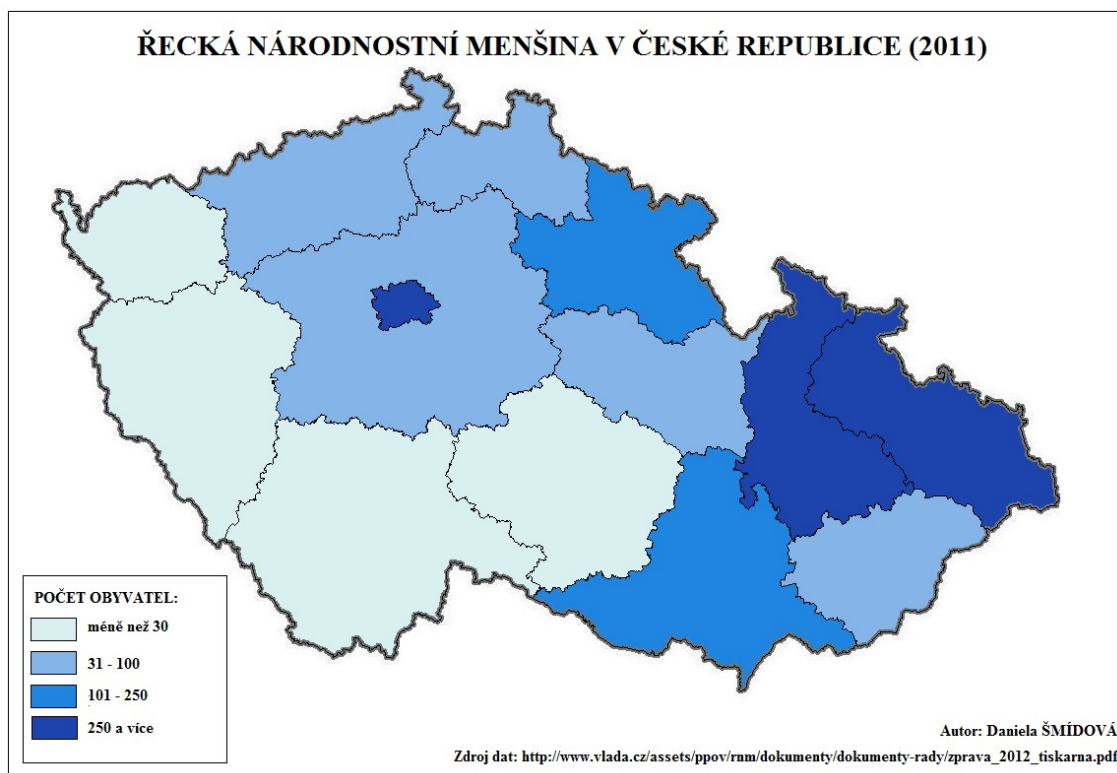
Řekové jsou na českém území poměrně krátce. Poprvé se sem dostalo přibližně 3 500 řeckých dětí v letech 1946 – 1949, to je v době, kdy v Řecku zuřila občanská válka. Komunistické státy tehdy v rámci pomoci, přijaly přibližně 25 000 dětí z Řecka, které byly rozmístěny v dětských domovech. V letech 1949 – 1950 dostalo v tehdejším Československu azyl na 12 000 uprchlíků, byli umístěni na severní Moravu, do oblasti Jeseníků. Odtud však začali odcházet do větších měst za prací.

Ze začátku uprchlíci nemohli do Řecka, byť jen na návštěvu, ale v šedesátých letech se jednotlivci začínali vracet. Velká vlna návratů propukla mezi lety 1985 - 1990.

Pokud však Řekové doma nenalezli společenské anebo pracovní uplatnění, často se vraceli zpět, tentokráte natrvalo.

Řekové patří k neaktivnějším menšinám, mají silné národní povědomí, provozují množství spolků, kulturních akcí, vyučují řečtinu, provozují vzdělávací činnosti, vydávají periodika, otvírají řecké restaurace, pořádají řecké festivaly, oslavy řeckých svátků a mnoho dalšího. V České republice funguje 12 řeckých obcí, které mají vlastní právní subjektivitu.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

Obr. 10: Řecká národnostní menšina v České republice v roce 2011

2. 2. 11. Bělorusové

Bělorusové patří společně s vietnamskou menšinou mezi menšiny, jež získaly svého zástupce v Radě vlády v červenci roku 2013. Ve sčítání obyvatel se jako samostatná skupina Bělorusové objevili až v roce 2011 a to v počtu 2 013 osob, jedná se tedy o velmi malou menšinu.

První velká migrační vlna přišla ve 20. letech 20. století, kdy Bělorusové utíkali před bolševiky. Další migrační vlna trvá nepřetržitě zhruba od poloviny 90. let, nynějšími hlavními důvody jsou politická a ekonomická situace v Bělorusku.

O aktivitě běloruské menšiny se mi nepodařilo vyhledat žádné informace z důvěryhodných zdrojů, proto tuto informaci neuvádím.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

2. 2. 12. Srbové

Srbskou menšinu zachytilo poprvé až sčítání v roce 2001, kdy zmíněnou národnost uvedlo 1 801 osob. O deset let později byl zaznamenán nepatrný úbytek, šlo o necelých sto osob. Odhady však hovoří až o 12 000 Srbů žijících v ČR. Celých 60%, tedy přes tisíc příslušníků menšiny žije v hlavním městě.

Usídlení Srbů na našem území je poměrně nový jev. První migrační vlna probíhala během 60. a 70. let minulého století. V této době bylo v Československu množství pracovních příležitostí ve stavebnictví. Srbové přicházeli za prací, protože v jejich domovině byla velmi vysoká nezaměstnanost.

Další migrační vlna přicházela po roce 1990 a souvisela s válkou a velkou ekonomickou krizí na Balkáně.

Srbové se angažují především v rozvoji národních tradic, folklóru a kultury obecně. V Radě mají jednoho zástupce.

2. 2. 13. Chorvati

V roce 2011 se k chorvatské národnosti přihlásilo 1 125 osob, to je o 460 osob méně než o deset let dříve.

Chorvatská menšina je sice velmi malá, má však hluboké historické kořeny, které sahají až do 16. století. Tehdy se Chorvati při útěku před Turky dostali až na Moravu. Se zdejší většinou se sžili, často se počestili či poněmčili, ale přesto si část z nich udržela svou identitu. Zvrat přišel až v roce 1948, kdy byli Chorvati označeni za kolaboranty, ze svých domovů byli vyhnáni a rozptýleni po celé Moravě.

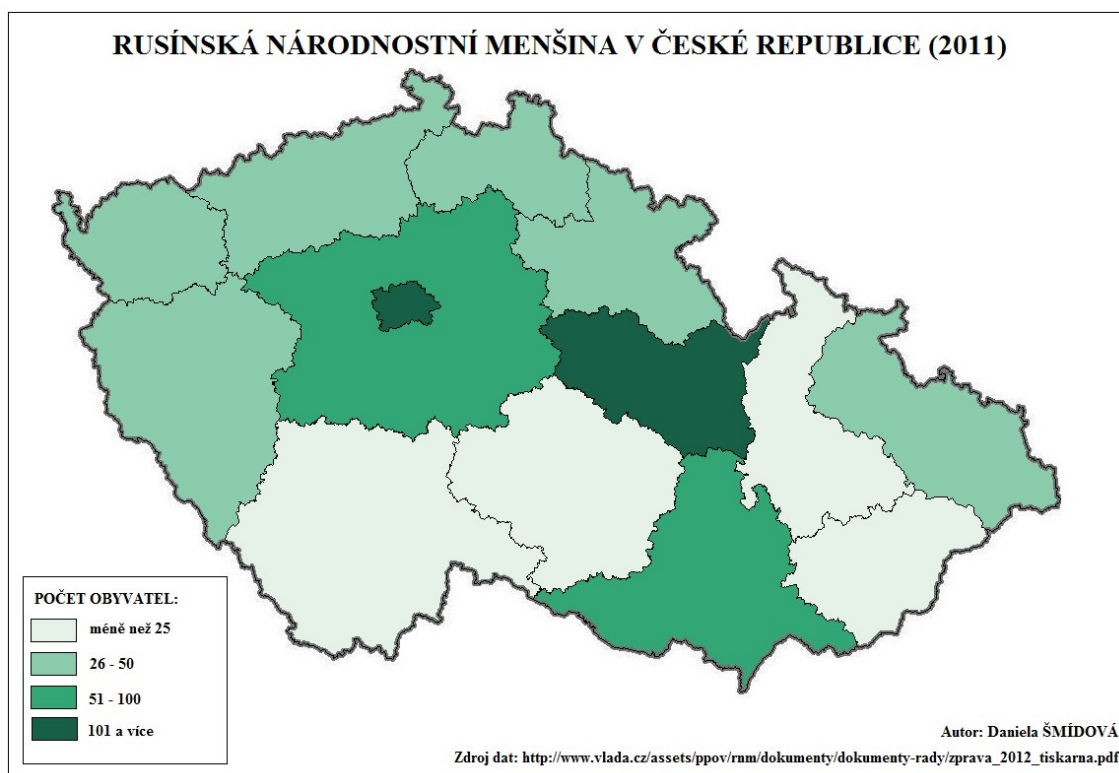

Tato menšina je méně aktivní, což je dáno i dřívějšími událostmi. Provozuje jedno sdružení a její aktivity nejsou příliš četné.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

2. 2. 14. Rusíni

Rusínskou národnost si v posledním sčítání zvolilo pouhých 739 osob. V roce 1991 to bylo téměř 2 000 osob, tedy i tato menšina vykazuje snižování počtu příslušníků. Největší koncentraci najdeme v Praze a v Brně.

Obr. 11: Rusínská národnostní menšina v České republice v roce 2011

Rusíni tradičně obývali oblast Podkarpatské Rusi, která byla součástí Rakouska – Uherska. V době národního obrození se čeští obrozenci setkávali i s obrozenci rusínskými. Po rozpadu monarchie byla Podkarpatská Rus připojena k Československé republice. Tento stav si přáli jak sami Rusíni původní, tak i ti, kteří žili v Americe. Ve společné republice společně strávili 20 let. Za tu dobu se charakter původně velice chudé a zaostalé oblasti proměnil, byly vybudovány školy, nemocnice, komunikace, úřady, rozvíjel se průmysl i zemědělství. Mnoho Rusínů se stěhovalo do

Čech za prací a za studiem a někteří zde zůstávali. Roku 1938 připadla tato oblast Maďarsku, po roce 1945 pak Sovětskému svazu. Mezi lety 1945 – 1947 se Rusíni stěhovali opět na území dnešní České republiky, protože dostali od Sovětského svazu možnost připojit se k ČSR. Netrvalo dlouho a sověti se rozhodli plošně zrušit rusínskou národnost. Nově se měli všichni příslušníci, hlásící se k této národnosti, připojit k národnosti ukrajinské. Po celou dobu totalitního režimu tedy rusínská národnost splývala s národností ukrajinskou. Po roce 1989 se velká část původních Rusínů stále hlásila k ukrajinské národnosti. Dá se říci, že tento národ ztratil svou identitu a probouzí se jen velmi pomalu.

Rusínské aktivity se soustřeďují především na „buditelskou“ činnost.

V Radě vlády pro národnostní menšiny mají jednoho zástupce.

3. PŘÍSTUP STÁTU K OTÁZCE MENŠIN

Ochrana menšin je přítomna v agendě všech demokratických států, zabývají se jí i nadnárodní organizace. Například OSN vydala řadu rezolucí, které ochranou menšin řeší. Je to například Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, kterou přijala Československá socialistická republika v roce 1969. Vymezení rasové diskriminace je ve zmíněném dokumentu následovné:

„1. Výraz "rasová diskriminace" v této úmluvě znamená jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.

2. Tato úmluva se netýká rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování prováděného státem, který je stranou této úmluvy, mezi vlastními a cizími občany.

3. Žádné ustanovení této úmluvy nemůže být vykládáno tak, aby se dotýkalo jakýmkoli způsobem právních předpisů smluvních států o národnosti, státním občanství nebo naturalizaci, pokud tato ustanovení nediskriminují některou národnost.

4. Za rasovou diskriminaci nejsou považována zvláštní opatření, učiněná výhradně pro zajištění přiměřeného rozvoje některých rasových nebo etnických skupin nebo jednotlivců, kteří potřebují takovou ochranu, jež může být nezbytnou k tomu, aby jim zabezpečila rovné užívání nebo výkon lidských práv a základních svobod, pokud ovšem tato opatření nevedou k zachování rozdílných práv pro různé rasové skupiny a pokud nezůstanou v platnosti po dosažení cílů, pro které byla přijata.“⁹

---

⁹ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-ras.diskriminace.pdf>

Dalšími dokumenty, které řeší menšinovou tematiku na celosvětové úrovni pod záštitou OSN, jsou například: Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech nebo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Evropská unie řeší otázku menšin ve směrnici rady 2000/43/ES a také v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. EU však nesjednocuje právní rámec pojmu národnostní menšina a nechává na každém jednotlivém státě, jak s tímto termínem legislativně naloží.

Česká republika v otázce národnostních menšin vychází jednak z mezinárodních dokumentů, které ratifikovala, také z Listiny základních práv a svobod, která je součástí Ústavy ČR od roku 1991. Tento dokument ještě rozlišuje pojem národnostní a etnická menšina, který později v právní terminologii splynul a nyní je používán pouze termín národnostní menšina. Listina základních práv a svobod obecně vymezuje stejná práva pro všechny, bez rozdílu: *„Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.“*¹⁰

Dále v Listině nalezneme oddíl věnovaný výhradně národnostním a etnickým menšinám. Zaručuje právo na rozvíjení vlastní kultury, právo sdružovat se, vzdělávat se ve vlastním jazyku, užívat jej v úředním styku, v neposlední řadě právo účastnit se na řešení věcí, které se menšin týkají a další. Listina také zdůrazňuje, že nikomu nesmí být způsobena újma kvůli příslušnosti k menšině.

Dalším zásadním dokumentem je tzv. menšinový zákon. Jedná se o zákon 273/2001 Sb. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Zákon je teprve z roku 2001 do té doby se v otázce legislativy stát řídil mezinárodními dokumenty a Listinou základních práv a svobod. Zde je také vůbec poprvé legislativně vymezen termín národnostní menšina: *„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být*

---

¹⁰ čl. 3, odst. 1, ústavního zákona č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

*považování za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*¹¹ Dále také vymezuje příslušníka národnostní menšiny: *„Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.*¹²

Marián Sloboda, člen Rady vlády jako zástupce slovenské menšiny k problematice legislativní úpravy v otázce národnostních menšin říká, že z logiky věci menšinu nelze uznat nebo neuznat. Národnost je totiž integrální součástí jedince a žádný orgán nemůže říct, že tuhle součást osobnosti člověka přijímá nebo nepřijímá. Proto přijetí nového člena rady vlády není přijetí nebo uznání nové menšiny, změnil se pouze status Rady (nikoli dané menšiny). Práva menšiny nejsou něčím navíc pro určitou skupinu obyvatel, mají sloužit jako kompenzace za to, že menšina žije v prostředí kulturně a většinově odlišném. Nelze tedy rozhodně mluvit o vymáhání práv menšinami, ale pouze o jejich zcela legitimním využití. Přijetím do Rady vlády mohou získat příslušníci menšiny pocit přijetí ze strany většinové společnosti.

Dle Tatjany Šiškové jsou ostatní národy, které lze v ČR nalézt, které nemají své zástupce v Radě, spíše etnickými či národnostními skupinami a to z důvodu, že jejich příslušníci nemají české občanství. Mezi tyto národnosti zařazuje například Rumuny.

Aby národnostní skupina mohla mít svého zástupce v Radě pro národnostní menšiny, laicky řečeno, aby byla oficiálně uznána, musí splnit všechna z uvedených kritérií:

- Osoby hlásící se k určité menšině musí mít české občanství
- Osoby sdílejí společné etnické, jazykové a kulturní znaky, které je odlišují od většinového obyvatelstva
- Chtějí být považováni za národnostní menšinu, především, aby mohli udržovat a rozvíjet svoji identitu, kulturu a jazyk
- Mají trvalý vztah k většinové společnosti

---

11 § 2, odst. 1 Zákona č. 273/2001 Sb.

12 § 2, odst. 2 Zákona č. 273/2001 Sb.

Informace o příslušnících menšin nesmějí být nikde shromažďovány a evidovány. Údaje zjištěné při sčítání musí být použity jen k určeným účelům a poté musejí být zničeny.

Zákon menšinám přiznává tato práva:

- Právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny
Tedy právo používat i jména, která český kalendář neobsahuje a také používat ženská příjmení bez přípony –ová
- Právo na vícejazyčné názvy a označení
Díky tomuto právu mohou menšiny dlouhodobě usazené v určité oblasti používat názvy např. měst, vesnic, ulic atp. ve svém jazyce (je možné umístit i označení). Toto právo se prakticky týká polské a německé menšiny.
- Právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy
Neznamená to ovšem, že se úředníci budou povinně učit všem jazykům menšin v České republice. Prakticky to znamená, že příslušník má právo požádat o překladatele, již mu bude bezplatně poskytnut.
- Právo na užívání jazyka národnostní menšiny ve věcech volebních
Veškeré informace týkající se voleb by měly být poskytnuty v jazyce menšin.
- Právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny
V případě zájmu mají menšiny zakládat svá vlastní vzdělávací zařízení, v nichž bude probíhat výuka v národním jazyce. Toto právo se však řídí další legislativní úpravou.
- Právo na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin
Na aktivity menšiny mohou být poskytnuty dotace.
- Právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny
Pro menšiny je zde možnost publikační činnosti, také prostor ve veřejnoprávních médiích.

V tomto zákoně však nenajdeme žádný výčet národnostních menšin. Právo vykonává Rada vlády pro národnostní menšiny, kde mají konkrétní menšiny své zástupce. Momentálně má své zástupce v Radě čtrnáct národnostních menšin, každá má jednoho až dva zástupce. Celkem má Rada 30 členů, kromě zástupců menšin jsou jejími členy zástupci ministerstev, Kanceláře prezidenta republiky a další. Rada je poradní a iniciativní orgán v otázkách, které se týkají národnostních menšin. V čele Rady stojí člen vlády, momentálně Jiří Dienstbier. Rada se zabývá řešením práv příslušníků národnostních menšin, může se vyjadřovat k návrhům zákonů, navrhopvat rozdělování

finančních prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin, apod.

4. PŘEDSUDKY A STEREOTYPY

Sociologický slovník definuje předsudek jako: „... *kriticky nepřezkoumaný, citově zdůrazněný, často racionálně nezdůvodněný nebo nezdůvodnitelný úsudek (názor, soud), vytvořený nebo hotově přijatý jedincem nebo sociálním útvarem (skupinou atp.). Má charakter stereotypu, který se vytváří na jeho základě a na této bázi vede ke vzniku postoje. Tzn., že geneze zpravidla probíhá v řadě: předsudek – stereotyp – postoj. Předsudek tak zahrnuje ty procesy, které předcházejí před logickým, racionálním usuzováním (odtud před-sudek)...“¹³ Velmi často mívá předsudek ráz silného přesvědčení až víry a týká se nejrůznějších oblastí jako třeba národní, rasové, náboženské, různých menšin atp. Společným jmenovatelem je však neznalost. Předsudky vyplývají z výchovy, kulturní reality, vzorců chování, hodnot, zkušeností a informací, často mají ráz generalizace, tedy zevšeobecnění. Svůj závěr vztáhneme na celou skupinu (soubor). Je běžné, že některé předsudky sdílí široký okruh lidí. Předsudky a stereotypy pak mohou vést k neefektivní komunikaci a dokonce mohou vyhrotit konflikt.*

Pedagogický slovník o předsudcích říká toto: „*Názory a postoje jednotlivců, společenských skupin, populací, národů, které odrážejí jejich neobjektivní, většinou negativní vztahy k jiným lidem a jevům. Jsou součástí kulturních vzorců. Školní vzdělávání a výchova může některé z nich vytvářet či utvrzovat, naopak není většinou schopna nežádoucí předsudky odstraňovat, ačkoli se to v teoretických pedagogických koncepcích často proklamuje.*“¹⁴

Národnostní menšiny v předsudcích a stereotypech většinové společnosti zaujímají stabilní a prostorné místo. Pokud je menšina početnější a/nebo se výrazněji projevuje, popřípadě je spojena s nějakými kauzami či problémy ať už patologickými či jinými, je téměř stoprocentní jistota, že se dočká od většinové společnosti nejednoho negativního předsudku. Majorita je zvyklá generalizovat. Navíc to, co je většinové, je pokládáno za normu, tedy vše odlišné je přinejmenším zvláštní a to co je zvláštní a čemu nerozumím je minimálně podezřelé. Většinová společnost pravděpodobně neví

¹³ GEIST, B., 1992, str. 318

¹⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ J., 2009, s. 228

mnoho o historii, kultuře a dalších oblastech života menšin, přesto automaticky přijímá to, že naše, tedy majoritní, chování vůči menšinám je přiměřené a pokud je negativní, tak si za to menšina může sama, například svou nepřizpůsobivostí. Dál už se většina nedívá nebo se dívat nechce.

Stereotyp je pak: „... *označení pro zjednodušenou, zkreslenou představu, mínění, domněnku, kterou si vytvářejí nebo přebírají jedinci či sociální útvary o sobě a o jiných jedincích nebo sociálních útvarech...*“¹⁵ Pedagogický slovník nabízí konkrétnější definici: „*V sociální psychologii se objasňuje jako vnímání členů společenské skupiny, jako by byli všichni stejní, a jednání a příslušníky této skupiny jako by se nevyznačovali žádnými jinými než skupinovými charakteristikami. Zvláštním typem jsou etnické/národní stereotypy, které reprezentují postoje lidí k příslušníkům jiných etnických skupin, národů, států, často neobjektivním způsobem, mnohdy spojeným až s odmítavými předsudky...*“¹⁶

Běžně se termíny předsudek a stereotyp zaměňují, přestože je zde významový rozdíl. Stereotyp vzniká z předsudku, můžeme říci, že stereotyp je opakovaný a zažitý předsudek. Předsudek je tedy jen jednorázový úsudek či výrok, který jsme nepodrobili kritice, zato jsme ho silně zatížili emocemi.

4. 1. Obraz menšin v médiích

Nejen výchova, škola, kultura a naše okolí v nás vytváří předsudky a stereotypy. Nemalou zásluhu na tomto stavu mají i média. Většinu informací o světě okolo nás, se kterým nemáme bezprostřední a dlouhodobou zkušenost, získáváme pomocí masových médií. Informace přijímáme nekriticky a přebíráme je jako nezvratná fakta. Média však podávají spíše odraz reality a informace obsahují spoustu „nabalených“ skutečností, například názory různých zájmových skupin. Týká se to samozřejmě i národnostních menšin. Průměrný člověk ví o menšinách to, s čím má osobní zkušenost, například se setkal s ukrajinským dělníkem, který pracoval na opravě jeho domu. Dalším zdrojem informací jsou obecně rozšířené předsudky a stereotypy, příkladem může být, že všichni Romové kradou. Dalším a bohatým informačním

---

15 GEIST, B., 1992, str. 453

16 PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ J., 2009, s. 286

zdrojem jsou média, která mohou silně ovlivnit názory a postoje majority. Média mají moc vytvářet nové stereotypy, ale také ty staré utvrzovat nebo narušovat.

Média do světa vypouští neúplné a nevyvážené informace. Dobrá zpráva není zpráva, stačí se podívat na večerní zprávy, ať už se jedná o veřejnoprávní nebo soukromou televizi, tak se dozvídáme především o válkách, nejrůznějších katastrofách, loupežích, vraždách, korupci, podvodech, atp. Mainstreamová média chtějí být úspěšná a podle hesla, kde je poptávka, tam je nabídka se snaží zaujmout průměrného diváka, čtenáře či posluchače.

Existují samozřejmě i média, která se snaží podávat ucelený obraz skutečnosti, jenže konzumenti takovýchto sdělovacích prostředků jsou v menšině, proto i tato média jsou minoritní. Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu a zákon č. 483/1991 Sb. O České televizi si shodně klade za cíl: „*vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti*“¹⁷ a „*rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin*“.¹⁸

Pokud se pokusíme najít pravidelné pořady, které zobrazují menšiny v pozitivním světle a ukazují příklady dobré praxe, pak si z běžné nabídky televizních stanic musíme vybrat ČT2. Tato stanice má dva pořady s výše zmíněnou tematikou, konkrétně to jsou Kosmopolis a Babylon.

Z běžných novin a časopisů můžeme sáhnout po Respektu, Reflexu a popřípadě i Hospodářských novinách. Zde se novináři pokoušejí podávat objektivní zpravodajství a pohledy na nejrůznější události z různých stran. Pokud pominu periodika, která vydávají samotné menšiny, pak jsem neobjevila žádný tisk, který by se většinou věnoval problematice menšin, cizinců, migrace atp.

Z rozhlasových stanic můžeme jmenovat Český rozhlas, který se zabývá i národnostními menšinami, cizinci a migrací. V rozhlase pracuje tvůrčí skupina pořadů

---

17 § 2, odst. 2C Zákona 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu

18 § 2, odst. 2D Zákona 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu

pro menšiny. Redakce tvoří pořady takovým způsobem, aby přiblížila menšiny majoritní společnosti. Vlastními slovy svoji snahu popisují takto: „*Připomínáme vám, čím jsou si naše národy blízké, pomáháme vám poznat naše realie a zajímavosti. O Slovácích a (nejen) pro Slováky žijící v Česku vysíláme pořad Stretnutie a aktuální informace o všem, co se týká Romů, uslyšíte v pořadu O Roma vakereninternet.*“¹⁹ Kromě zmíněných pořadů můžeme na vlnách ČRo slyšet relace Sousedé, My a oni nebo Zaostřeno na cizince.

Internet je sice nejsvobodnějším prostorem pro vyjádření, ale z množství nabízených stránek, blogů, diskuzí atp. je těžké vybírat. Pro běžného uživatele je to prostor nepřehledný a i na internetu tedy vyhledává známá jména, tedy internetové vysílání, noviny či rádia nejznámějších médií. Na druhou stranu na internetu se zájemce dostane poměrně snadno k zahraničním médiím, která často ukazují události v odlišném světle.

Televize, noviny a časopisy, média produkovaná menšinami, zatím slouží převážně příslušníkům menšin. Není taky běžné, aby v redakcích menšiny byly výrazněji zastoupeny. Listina základních práv a svobod uvádí, že „*každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu*“.²⁰ Dále se pak dozvídáme, že: „*občanům tvořícím národní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích*“.²¹

Většina médií však podává zprávy o minoritách odlišným způsobem. Navíc vzhledem k početnosti menšin je množství zpráv naprosto nedostačující, nehledě na to, že většinu zmínek najdeme v černé kronice. Zprávy jsou prezentovány v duchu, že menšina je vlastně problémem většiny. Pokud se podíváme více z blízka, můžeme si všimnout zajímavých ustálených postupů, kterými jsou menšiny běžně prezentovány. Negativní zprávy jsou často podávány tak, aby korespondovaly s předsudečným či stereotypním očekáváním. Etnická příslušnost či národnost je uváděna jako podstatný

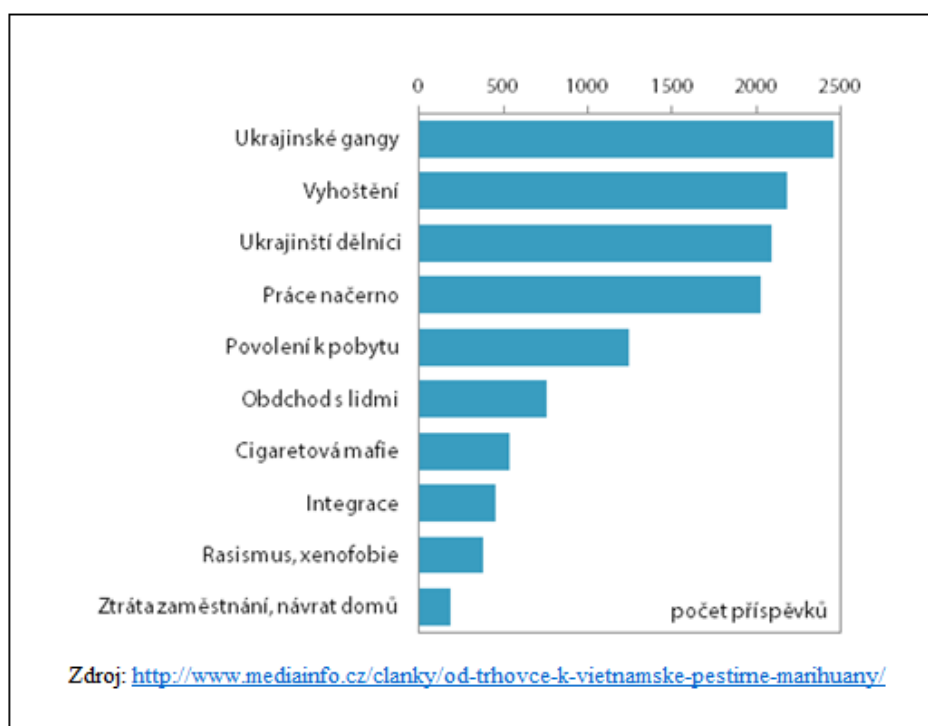
¹⁹ http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/ostanici/_redakce/19

²⁰ čl. 17, odst. 2, ústavního zákona č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

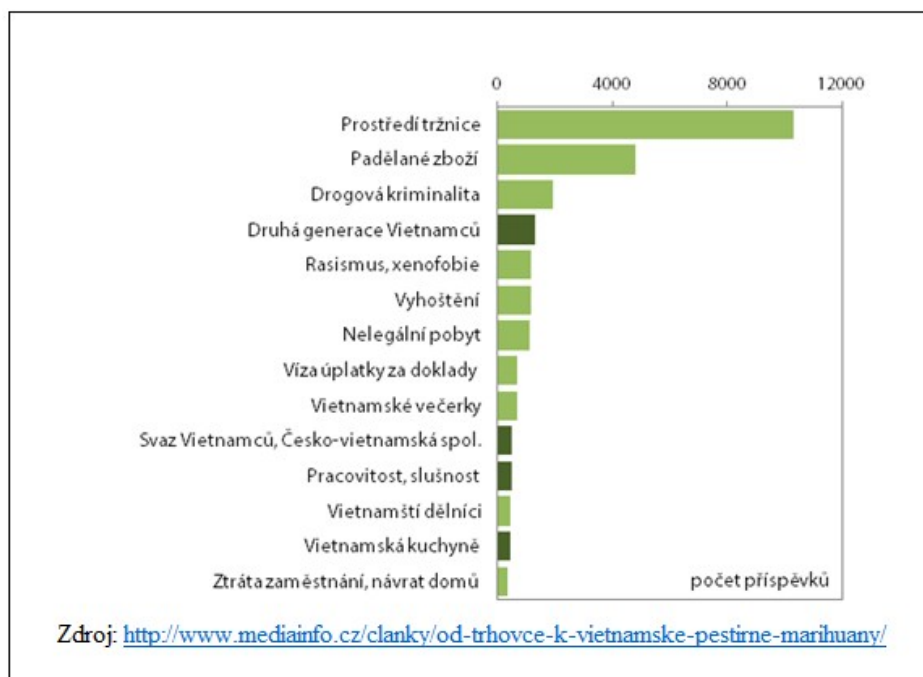
²¹ čl. 25, odst. 1, ústavního zákona č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

rys pachatele, přestože je to irelevantní. Například Zasahující jednotce Ukrajinec propíchl člun (Blesk 14. 8. 2001, s. 8, podtitulek) nebo Poláci kradli (Blesk 15. 8. 2001, s. 7, titulek). Takovéto zprávy už mají dokonce své pojmenování, M. Nekula je označuje jako „titulkovou xenofobii“. Tento výraz má své opodstatnění, protože Češi nejsou označováni svou etnicitou, kdežto všichni „odlišní“ ano. Pro majoritu je to vzkaz, že nebezpečí přichází z venku, prohlubuje se neporozumění mezi majoritou a minoritou a prohlubuje se vnímání společnosti na „my a oni“.

Zde uvádím nejčastější kontext medializace Ukrajinců a Vietnamců v českých médiích, analýza pracuje s texty z let 2000 - 2013, k analýze bylo použito více než 85 000 textů.

Graf 3: Kontext medializace Ukrajinců v českých médiích v letech 2000 - 2013

Graf 4: Kontext medializace Vietnamců v českých médiích v letech 2000 - 2013

Zjednodušující mechanismy jsou pro člověka důležité, bez nich by se v okolním světě jen těžko orientoval. Takto prezentované informace ale slouží jako nástroj nepochopení. Pokud se třikrát objeví zpráva, že pachatelem je Rus, pak hledáme vysvětlení činu, motiv, počtvrté zjednodušující mechanismy už mohou způsobit to, že pokud je zmíněn Rus, je to pro nás dostatečným vysvětlením. Vytváří se tak nelogická vazba. Vlastností Rusa je pouze to, že pochází z Ruska, nikoli to, že je nutně mafián či kriminálník, stejně jako je vlastností blondýny pouze to, že má světlé vlasy.

I užití jazykových prostředků podporuje vytváření předsudků a stereotypů. Negativní zprávy jsou často akcentovány popisy neobvyklého vzhledu či chování, běžné jsou narážky na nesrozumitelnost jazyka nebo na přízvuk. Pokud je pachatel jiné národnosti, není neobvyklé, že bývá uváděno jeho jméno, u Čechů se s tím příliš často nesetkáme. Zdůrazňována je také sounáležitost mezi příslušníky menšin i uzavřenost komunity. To, že pachatel není české národnosti, bývá i ve velice krátkých textech uvedeno vícekrát. Nalezneme obvykle i generalizaci, přemíru cizích slov, příliš osobní názory či potlačování, popřípadě zlehčování opozičních názorů.

Další prostředky, které jsou často užívány, je například využívání jen takových informačních zdrojů, které se takzvaně „hodí do krámu“. Mezi nepřímé prostředky,

které ale nepůsobí o nic méně, jsou například využití světla, hry se stíny, kontrasty jasu a temnoty, emotivní hudba, tón hlasu či záběry na příslušníky menšin nebo jejich fotografie (často ilustrační).

Vše, co bylo řečeno, platí dvojnásob pro bulvární média. Ty si „na oko“ hrají na ochránce hodnot a pod tímto „vývěsním štítem“ horlivě dští oheň a síru na pachatele bezpráví. Přesto, nebo možná právě proto bulvární média zjednodušují a „zezábavňují“ veškeré informace. Dost na tom, že „společenské elity“ vyjadřují prostřednictvím médií svůj latentní rasismus. Pokud nastane období „okurkové sezóny“, pak tyto zprávy zaplňují značnou část mediálního prostoru.

5. PROJEVY NESNÁŠENLIVOSTI

Česká společnost je homogenní. Ještě donedávna bylo spíše výjimkou mít za spolužáka či spolupracovníka člověka jiné národnosti. Dnes je taková situace mnohem běžnější, i když ne zcela obvyklá, předpokládat však můžeme, že se společnost bude stávat více heterogenní. Příslušníků menšin přibývá, objevují se nové menšiny, cizinci přijíždějí za prací. Jak je na to však česká společnost připravena? Osobně bych na ni odpověděla, že nikoliv. Tomuto stavu však musíme čelit nyní i bez přípravy, tento trend se nedá zastavit a ani zpomalit. S realitou se budeme muset nějak vypořádat.

V ideálním případě se lidé v otázce soužití s menšinami budou řídit zásadami multikulturalismu. Z dosavadních zkušeností to ale spíše vypadá, že zatím mezi lidmi převažuje netolerance. Tolerance však neznámá dělat ústupky ze své kultury a ze svých hodnot, nebo že se musíme přizpůsobit. Znamená to pouze, že respektujeme jiné způsoby života, než je ten náš. V ideálním případě je to také vědomí, že odlišný životní styl nás může obohatit.

Tolerance pochází z latinského slova *tolerare*, které znamená něco snášet nebo vydržet. Již z tohoto lingvistického pohledu je zřejmé, že to, co tolerujeme je do jisté míry nežádoucí nebo nepříjemné, ale z nejrůznějších důvodů proti tomu nezasahujeme. Slova tolerance se také užívá pro vyjádření přiměřené odchylky od normálu.

Osobně toleranci pokládám za nižší stupeň multikulturního soužití. Domnívám se, že jednotlivé menšiny, a to jakékoliv, se mohou navzájem obohacovat. Společnosti, které byly všemu novému otevřené a zároveň zdravě obezřetné byly vždy o pár kroků napřed oproti uzavřeným společnostem. Navíc výchovou se lze toleranci naučit či ji zcela odstranit.

Tolerance má své hranice. Ty jsou u každého jednotlivce, ale i společenství velmi individuální. Závisí na výchově, vzdělání, také na tom, jaké má objekt tolerování v dané společnosti postavení. Závisí velmi i na tom, zda je daná společnost v dané době toleranci jako takové vůbec nakloněna a pokud ano, tak nakolik. Významnou roli hrají také předsudky a stereotypy ve společnosti. Dokonce záleží i na momentálním rozpoložení. Pokud se jedinci (společnosti) daří dobře, je ochoten tolerovat více, než když jsou podmínky ztížené (strach, naštvanost, rozrušenost, „blbá nálada“).

Míru tolerance v české společnosti k nejrozličnějším menšinám dobře ilustruje následující graf.

Graf 5: Míra tolerance v české společnosti v roce 2012

Autor: Daniela ŠMÍDOVÁ

Zdroj: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6802/f3/ov120411b.pdf

Pokud je tlak na společnost příliš velký, mohou vznikat nežádoucí projevy, jako je rasismus, xenofobie a druhotně i šikana či diskriminace. Takových nálad ve společnosti často využívají politická uskupení, která se chopí příležitosti a následně získají prostor pro realizaci svých cílů. V těchto případech může docházet až k extrémismu, který je ze své podstaty zpolitizovaný. Pokud totiž nesouhlasím s heterogenním státem, je třeba s tím něco dělat. Pokud s tím mám něco udělat, potřebuji mít možnost ovlivnit zákony a veřejné mínění, k tomu potřebuji moc a tu nejlépe získám, pokud přesvědčím dostatek lidí, že mé myšlenky jsou správné a že chci bojovat za jejich práva.

5. 1. Xenofobie

Xenofobie pravděpodobně existuje tak dlouho jako lidstvo samo. Je to strach ze všeho neznámého, odlišného, cizího. Do jisté míry je to strach přirozený a slouží člověku jako preventivní ochrana. *„Xenofobii charakterizují projevy odporu, nepřátelství, ale i nedůvěra ke všemu cizímu a strach ze všeho cizího. Konkrétním projevem je nepřátelství k lidem jiné barvy pleti, jiné národnosti, jazyka, náboženského přesvědčení, kultury, tradici a projevující se navenek odporem a nepřátelstvím vůči imigrantům (přistěhovalcům), ale i cizincům s trvalým pobytem, uprchlíkům, apod. Někdy je tento pojem užíván jako obecný termín pro rasismus, antisemitismus a nacionalismus. Stejně jako rasismus je předsudkem, který vytváří negativní názor bez jakékoliv znalosti nebo smyslu.“*²²

Dnes však již nemusí být nic „cizí“. Máme k dispozici nepřeberné množství informací z různých zdrojů. Pokud člověk chce, může si o „cizím, neznámém“ zjistit téměř vše. Může pochopit dříve, než získá osobní zkušenost. To je výhoda dneška,

---

²² <http://www.ostrovzl.cz/prevence/rasismus-xenofobie/>

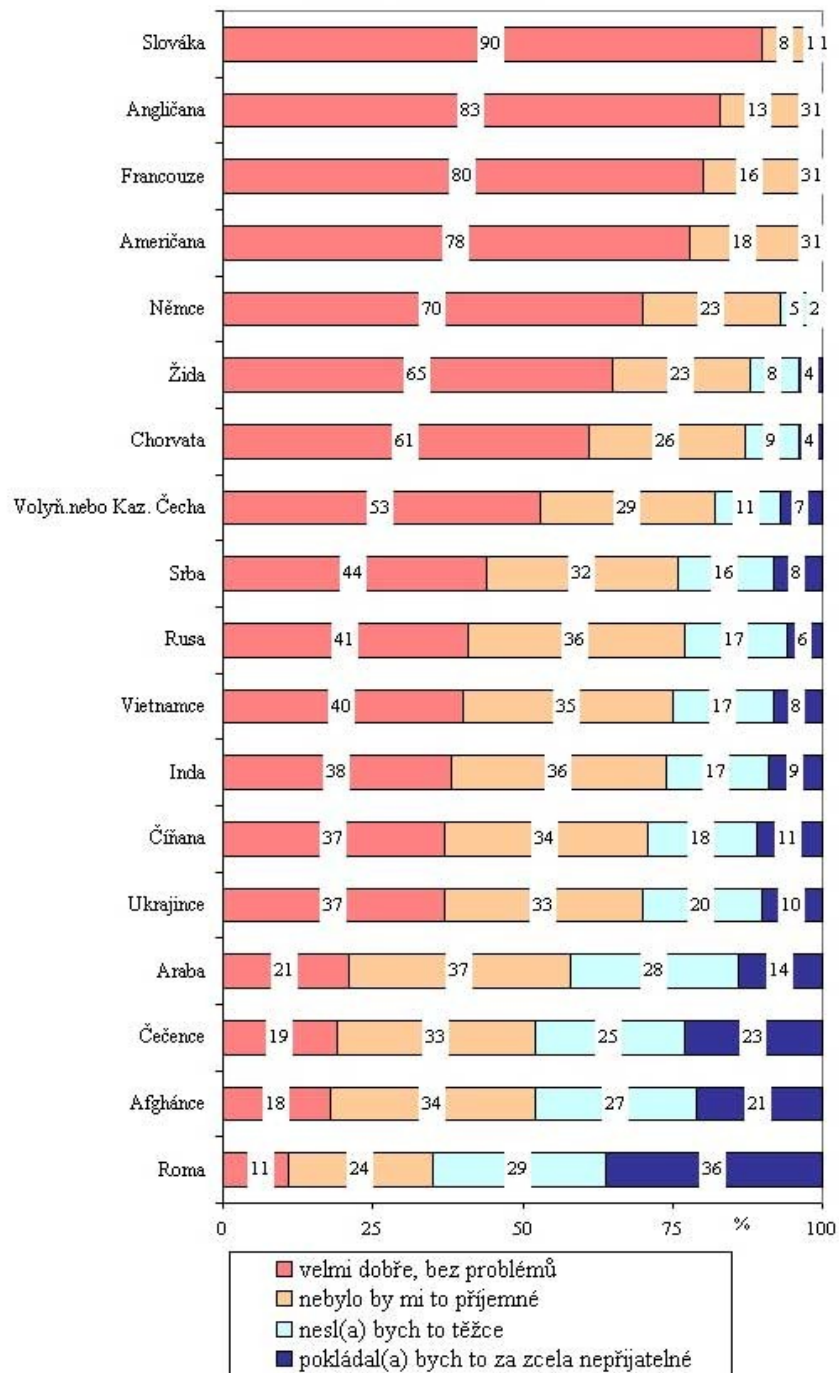
výhoda, která mnohdy zůstává nevyužita. Pokud bychom se zeptali lidí, co ví o muslimech, Romech, Židech a dalších, často bychom se mnoho nedozvěděli, o to větší však bývá odmítavý postoj, který je živěn neznalostí a strachem pramenícím z předsudků a stereotypů.

Následující graf ukazuje ochotu Čechů přijmout za souseda člověka odlišné národnosti.

„Jak byste nesl(a), kdybyste měl(a) za souseda:“

(podíly odpovědí v %)

Pramen: STEM, Trendy 3/2014, 1070 respondentů

Graf 6: Ochota Čechů přijmout za souseda člověka odlišné národnosti v roce 2014

Zdroj: http://www.romea.cz/img_upload/03ec66ac77713bab242255f6194ad3ff/stem-pruzkum.jpg

Strach a nepochopení bývá přiřívováno politickou propagandou, médií, někdy se z odlišných skupin stávají tzv. „obětní beránci“, na které se svalí zodpovědnost za neúspěchy, problémy a nesnáze.

Z xenofobie potom pramení další formy specifické intolerance, jako je rasismus nebo antisemitismus.

5. 2. Rasismus

Základní definice rasismu, podle politologa Romana Davida zní, že „*Rasismus je politická ideologie, která se na základě rasových rozdílů mezi lidmi snaží legitimizovat společenské nerovnosti.*“²³ Chmelík tvrdí, že rasismus: „*Je nevědecká teorie předpokládající, že biologický a etnický původ určuje kulturní, psychickou povahu populací, které se vzájemně dělí na „ vyšší“ a „ nižší“.* Převzato ideologiemi, které zdůrazňují nadřazenost bílé rasy nad ostatními „ méněcennými rasami“.²⁴

Kořeny rasismu sahají daleko do minulosti. Rasismus jako takový pramení z vyhroceného nacionalismu, který se začal probouzet v době romantismu. Tehdy bylo velmi posilováno národní povědomí a hrdost. Rasismus vzniká z pocitu, že jedna rasa či etnická skupina je nadřazená jiným. Tento názor tedy úzce souvisí s pojmem etnocentrismus, který označuje vnímání hodnot, norem, kultury, atp. vlastní skupiny jako jediných opravdových a správných. Jakákoli jinakost je vnímána jako odklon od ideálního stavu.

Rasismus v nedávné historii byl povýšen na politickou ideologii - nacionalismus. Nacisté se inspirovali také filozofickými díly, například Platónem a jeho dělením společnosti, Nietzsche a jeho teorií o nadčlověku a tzv. sociálním darwinismem, který uplatňoval Darwinovu teorii o přirozeném výběru na lidskou společnost. V Třetí říši byla tato teorie základem státu. Podstatou byla nadřazenost árijské rasy nad ostatními. Toto nepodložená teorie dala vzniknout nejstrašnější válce všech dob.

Je s podivem, že rasisté jsou často lidé bez jakékoliv zkušenosti s odlišnou rasou. To, co prezentují, jsou jen jejich názory, které si vytvořili na základě názorů jiných lidí, médií, svých úvah, atp.

5. 3. Extremismus

---

23 DANICS S., KAMÍN T., 2008, str. 121

24 CHMELÍK, J., 2001, str. 10

*„V obecném pojetí jde o výrazné odchylení se od obecně uznávaných a v aktuální době přijímaných norem. V rovině sociologické lze extremismus vymezit jako souhrn určitých sociálně patologických jevů, vytvářených více či méně organizovanými skupinami osob, s dominujícím odmítáním základních hodnot, norem a způsobů chování platných v aktuální společnosti. Extremismus obvykle neumí reálně hodnotit politickou situaci, jeho stoupenci nesouhlasí s kompromisy, radikalizuje řešení vztahu občan a stát.“*²⁵ Extremismus v jeho politické podobě můžeme rozdělit na pravý a levý. Toto dělení pochází z dob Francouzské revoluce, kdy po králově pravé ruce seděla věrná aristokracie a po levé ruce radikálové, kteří chtěli nastolit republiku. Obecně se tedy dá říct, že konzervatismus a chápání společnosti jako přirozeně hierarchizované je typické pro pravici. Naopak levice uznává rovnost lidí a prosazuje socialismus.²⁶

Pokud tedy používáme termín extremismus v kontextu této práce, hovoříme o extremismu pravicovém.

5. 4. Šikana

Šikanu můžeme označit za agresivní chování, které je ale do jisté míry pro člověka přirozené, slouží jako obrana před možným nebezpečím. Míra agresivity je ovlivněna mnoha faktory, mezi něž patří např. dědičnost, styl výchovy, prostředí, atp. Pedagogický slovník vymezuje pojem šikana takto: *„Fyzické, psychické či kombinované ponižování až týrání žáků obvykle jinými žáky, vzácněji dospělými. Probíhá buď ve dvojici, nebo ve skupině. Iniciátory šikanování bývají žáci vyšších ročníků, žáci starší, fyzicky vyspělejší, žáci osobnostně či sociálně narušení“*²⁷. Kolář definici vystihl takto: *„Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“*²⁸

Agresivní chování se stává šikanou až tehdy, je-li záměrem druhému ublížit a ponižit ho a pokud je toto chování opakované. V případě, že jde o jednorázový skutek, o šikanu se nejedná. Přesněji projevy šikany shrnuje metodický pokyn ministerstva školství mládeže a tělovýchovy: *„Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv,*

²⁵ CHMELÍK, J., 2001, str. 7

²⁶ CHARVÁT, J., 2007, str. 11-15

²⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ J., 2009, s. 297

²⁸ KOLÁŘ, M., 1997, s. 20

vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.²⁹

Velmi často je důvodem pro šikanování nějaká odlišnost, proto jsou příslušníci menšin „vhodným“ cílem pro agresory.

5. 5. Diskriminace

Diskriminace je slovo latinského původu a znamená rozlišování. Nejčastěji se používá v negativním slova smyslu. Diskriminace tedy je: „méně příznivé zacházení s jednotlivcem nebo skupinou osob z důvodu jeho rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru. Za diskriminaci se považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci. Zákazem diskriminace stát zajišťuje právo na rovné zacházení všech svých obyvatel. Ochrany před diskriminací je možné se vůči veřejným i soukromým právnickým nebo fyzickým osobám domáhat soudně. Významným posunem k zajištění práv diskriminovaných osob bylo přijetí antidiskriminačního zákona.“³⁰

Antidiskriminační zákon (198/2009 Sb.) se zabývá přiznáním práva na přístup ke vzdělání, zaměstnání, zdravotnictví, sociálním dávkám a další. Diskriminace vyrůstá z předsudků a stereotypů či xenofobie a rasismu a dalších projevů netolerantního chování. O dodržování tohoto práva se stará veřejný ochránce práv neboli ombudsman, pokud je z výše zmíněných důvodů někdo na svých právech krácen, má možnost se obrátit přímo na ochránce veřejných práv. Všechny služby jsou poskytovány zdarma. Pozitivní diskriminace je situace, kdy je některá skupina zvýhodňována. V českém prostředí se například uplatňuje u romské menšiny, kdy je studentům nabízena možnost stipendia na vysokých školách a jsou zdarma pořádány přípravné kurzy. V zahraniční praxi funguje třeba i to, že ve státní sféře je část pracovních míst rezervováno pro příslušníky menšin. Je otázkou, zda je pozitivní diskriminace prospěšná či nikoliv.

---

29 <http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezí-zaky>

30 <http://www.czechkid.cz/si1280.html>

Osobně se domnívám, že v rozumné míře může pozitivní diskriminace pomoci řešit nelehké postavení příslušníků menšin. Kritici by jistě namítli, že rovný přístup znamená stejné podmínky pro všechny. Pokud menšině přiznáme určitá privilegia, budou se méně snažit a navíc těmito počiny nepřímo říkáme, že příslušníci menšin nejsou schopni vyhovět požadavkům. Můj názor na pozitivní diskriminaci je, že spíše pomáhá kompenzovat nerovnou situaci a nerovné příležitosti. Předmětem diskuze by mělo být, do jaké míry tato zvýhodňování uplatňovat.

6. MENŠINY NA ŠKOLÁCH

V dnešní době začíná být zcela běžné, že se v systému českého základního školství objevují děti nejen české, ale i děti cizinců a menšin, je třeba se tímto zabývat. Vzhledem k tomu, že na základní škole působím již devátým rokem jako asistent pedagoga, vychovatelka a nově jako učitelka druhého stupně vím, jak děti na odlišnost reagují. Děti na prvním stupni jsou ještě velmi vnímavé k této problematice, jsou otevřené diskuzi a popřípadě i změně názoru. Je velkou mezerou českého školství, že na prvním stupni základních škol se s multikulturní tematikou příliš nepracuje, na rozdíl třeba od environmentální tematiky.

Na druhém stupni děti už většinou nějaký názor na odlišnost mají, ten pochází většinou od rodičů a z médií. Stále ještě se však dá s dětmi pracovat a rozvíjet a upravovat jejich postoje, platí přitom, že čím mladší děti, tím snazší práce.

V předmětech občanská výchova, výchova ke zdraví, osobnostní a sociální výchova, ale i volba povolání na multikulturní problematiku narážíme poměrně často, z větší části i proto, že danou problematiku považují za zásadní.

6. 1. Přístup škol a učitelů k otázce menšin

Přístup jednotlivých škol k otázce vzdělávání menšin se značně liší, důvodem je i skutečnost, že školy mají v řadách žáků různé zastoupení menšin. Každá menšina je navíc velmi specifickou skupinou. Dřívější praxe ukázala, že příslušníci romské menšiny byli často diskriminováni tím, že byli umisťováni do praktických a speciálních škol (dříve pomocných a zvláštních), a to i při průměrné inteligenci. Ukázalo se, že diagnostika žáků dostatečně nerespektuje jazykové a kulturní odlišnosti. Přitom *„Segregaci části romských žáků, která v českém školství přetrvává, jsou vytvářeny podmínky pro ještě hlubší sociální a ekonomickou chudobu, v níž budou příští generace Romů žít. Ta bude znamenat také další zatížení pro sociální systém České republiky. Je proto odpovědností vlády a všech dotčených resortů, aby usilovaly o co nejvyšší míru zapojení romské menšiny do vzdělávacího procesu a aby na výsledky předloženého výzkumu adekvátně reagovaly.“*³¹

Další menšiny se do běžného základního vzdělávání zapojují s většími či menšími problémy, záleží především na jazykové vybavenosti.

---

31 http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_skoly-zprava.pdf

Sami pedagogové si s problematikou nevědí příliš rady, chybí příprava už na úrovni vysokého školství i dalšího vzdělávání pedagogů. Dalším problémem, který v problematice integrace či inkluze příliš nepomáhá je, že i pedagogové jsou zatíženi nejrůznějšími předsudky, stereotypy či xenofobním chováním a postoji. Nejpalčivější je přitom přístup k romské menšině. Z vlastní zkušenosti vím, že kolegové, nezávisle na pohlaví, věku nebo délce praxe, jsou velmi netolerantní právě k Romům. Nemají o této menšině valné mínění a k žákům přistupují pod tíhou těchto názorů. Už dopředu předpokládají problémy jak v oblastech výchovy, tak i vzdělávání. Toto nálepkování může mít přitom na konkrétní žáky negativní dopad. Dalším problémem je, že své negativní názory a postoje prezentují před žáky i mezi kolegy. Nejednou jsem se setkala s názorem, že „z Romů nikdy nic nebude“, že „Češi by se s jinými etniky neměli míchat, protože co pak má být z těch dětí“ a podobně.

6. 2. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program základní škola je závazný dokument pro vzdělávání všech žáků na základních školách v České republice.

Zásadním termínem v RVP ZV jsou klíčové kompetence. „*Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.*“³² Žák má na základě informací pohlížet v širších souvislostech na společenské a kulturní jevy, vhodně a přiměřeně řešit problémy a konflikty, vhodně komunikovat s ostatními a tím budovat vztahy důležité k plnohodnotnému soužití a spolupráci, žák má respektovat odlišnost, mít úctu k ostatním, vážit si přesvědčení druhých lidí, odmítat útlak, hrubé zacházení, postavit se proti fyzickému i psychickému násilí, ochraňovat společenské i kulturní hodnoty.³³ Všechny tyto cíle jsou afektivní a je tedy velmi problematické ověřit jejich dosažení. Je otázkou, zda se českému školství daří je realizovat. Také pedagogové by se měli zamyslet, zda tyto cíle berou za své a zda se skutečně snaží žákům tyto postoje

³² http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

³³ http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

předávat. I když je samozřejmě těžké tyto cíle naplnit, zvláště, je-li jejich osobní přesvědčení v rozporu, ale jedná se o závazný dokument a o jeho plnění bychom se jako pedagogové měli snažit. S některými zákony také nemusíme souhlasit, přesto je dodržujeme.

Multikulturní tematiku, konkrétně problematiku menšin řeší RVP ZV především v rámci předmětů Občanská výchova, Výchova ke zdraví a Zeměpis. V rámci průřezového tématu multikulturní výchova je však možné zařadit tuto problematiku téměř kamkoliv.

6. 3. Občanská výchova a multikulturní výchova

Vzhledem ke své aprobaci se blíže zaměřím na předmět občanská výchova a průřezové téma multikulturní výchova. Ve své učitelské praxi má však zkušenost i s předměty výchova ke zdraví, osobnostní a sociální výchova a volba povolání, kam zmiňovanou problematiku také zařazuji a kam částečně i patří.

Ve výchově ke zdraví zapojuji problematiku menšin především do oblasti vztahy mezi lidmi a formy soužití a osobnostní a sociální rozvoj.

V osobnostní a sociální výchově se věnuji především rozvoji empatie a tolerance. Toto průřezové téma je na naší základní škole realizováno jako samostatný předmět pro žáky šestého ročníku.

Ve volbě povolání se pak zabývám problematice trhu práce, zařazování menšin do pracovního procesu a nutnosti otevřenosti k odlišnostem ve vztahu k pracovním kompetencím, což je nad rámec RVP ZV, ale tato témata přesto považuji za důležitá, proto jsem se je rozhodla zařadit. Zvláštní pozornost věnuji i konkrétním žákům, kteří patří k příslušníkům menšin a mohli by mít problém se zařazením na trhu práce.

Občanská výchova pro téma národnostních menšin otevírá největší prostor.

Téma jsem pojala dle osobních zkušeností, ale vycházím z RVP ZV, který je závazný pro veškeré základní vzdělávání.

Žák by se měl naučit jak kriticky přistupovat k informacím, které přicházejí z médií (viz příslušná kapitola), vyjadřovat své názory a postoje k chování lidí, specificky menšin na základě zkušeností a znalostí. Žáky vedu i k porozumění pojmů solidarita a empatie a jejich aktivní aplikaci. Důraz kladu na vhodné způsoby

komunikace a chování vzhledem k menšinám. Za zásadní považují, aby žáci byli schopni odůvodnit potřebu tolerance a aby byli schopni rozeznat formy netolerantního chování. Dále se pak zabývám tím, aby děti vnímaly důležitost rozmanitosti a odlišnosti a vnímaly její pozitiva a přirozenost. Danou problematiku přirozeně a přiměřeně zasazují do právního rámce. Snažím se osvětlovat příčiny lidské nesnášenlivosti, ale i poukazovat na výhody spolupráce lidí.

Vycházím vždy z RVP ZV, metody a formy práce volím přiměřeně dle věku žáků a úrovně jednotlivých tříd.

Průřezové téma multikulturní výchova se zaobírá v nejširším kontextu pluralitní společnosti. „*Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.*“³⁴ Realizuje se konkrétně v tématech kulturní diference, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita a princip sociálního smíru a solidarity.

I další průřezová témata se však mohou podílet na možnosti vzdělat žáky v problematice tolerance. Například výchova demokratického občana či výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, kde žáci mohou zjišťovat jak předsudky a stereotypy ovlivňují život lidí.

6. 4. Dostupné metodické materiály

Metodických publikací, které souvisejí s průřezovým tématem Multikulturní výchova a s problematikou menšin, existuje celá řada. Cílem této kapitoly není podat podrobný popis jednotlivých publikací a zdrojů, ale zpřehlednit dostupné a užitečné materiály, které poslouží pro výuku multikulturní výchovy a především pro výuku problematiky menšin. Vybírat můžeme z materiálů tištěných i elektronických. Publikace jsem rozdělila do několika skupin.

³⁴ http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf, str. 98

Knižní publikace a příručky:

Tab. 2: Teoretické příručky

AUTOR	NÁZEV KNIHY
ČAKRTOVÁ, Daniela	<i>Začněme třeba takhle: lidská práva, rozmanitá společnost, participace</i>
DOHNALOVÁ, Marie a kol.	<i>Czechkid : teoretické texty, audionahrávky</i>
MORGENSTERNOVÁ, Monika ŠULOVÁ, Lenka a kol.	<i>Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity</i>

Tab. 3: Publikace obsahující aktivity a praktické náměty

AUTOR	NÁZEV KNIHY
BERÁNKOVÁ, Kamila a kol.	<i>Každý je důležitý: vzájemně se poznávejme!</i>
CÍLKOVÁ, Eva BOREŠOVÁ, Petra	<i>Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy</i>
BODNÁROVÁ, Daniela	<i>Multi kulti pro žáky základních a středních škol</i>
HOLÁ, Andrea	<i>Já a oni jsme my: nápady a náměty pro multikulturní výchovu: předsudky, stereotypy, násilí z nenávisti a aktivní svědek</i>
MOREE, Dana	<i>Czechkid : metodické náměty pro pedagogy</i>
SEDLÁČKOVÁ, Petra	<i>Příběhy ze špatné čtvrti, aneb, Jak pracovat s tématem segregace nejen ve školství</i>
ŠIŠKOVÁ, Tatjana	<i>Výchova k toleranci a proti rasismu</i>
TOLLAROVÁ, Blanka	<i>Jsme lidé jedné země: program prevence xenofobie a rasismu</i>

Tab. 4: Teoretické publikace související výhradně s tematikou menšin

AUTOR	NÁZEV KNIHY
BITTNEROVÁ, Dana MORAVCOVÁ, Mirjam	<i>Etnické komunity: integrace, identita</i>
ŠIŠKOVÁ, Tatjana	<i>Menšiny a migranti v České republice</i>
WIEGEROVÁ, Adriana	<i>Škola bez rasizmu a xenofobie</i>

Internetové publikace, webové stránky a další elektronické zdroje:

Tab. 5: Weby s množstvím užitečných odkazů na literaturu, další stránky, metodikami ke stažení

NÁZEV	ODKAZ
Člověk v ohrožení	www.clovekvohrozeni.sk/sk
Inkluzivní škola.cz	www.inkluzivniskola.cz
Jeden svět na školách	www.jsns.cz
Metodický portál RVP	digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4021
Mezikulturní dialog	www.mezikulturnidialog.cz
Multikulturní centrum Praha	www.mkc.cz
Varianty	www.varianty.cz (www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_121.pdf)
Výukové programy přibližující žákům a studentům 7 minorit žijících na území ČR	www.multi-kulti.cz

Tab. 6: Weby se zaměřením na jedno téma

NÁZEV	ODKAZ
Česká ghetta	www.ceskaghetta.cz
Migrace online	www.migraceonline.cz
Nejsme všichni stejní	www.nejsmevsichnistejni.cz/home
Ukrajinci.cz	www.ukrajinci.cz

Tab. 7: Weby připravené přímo pro využití pro výuku, metodiky

NÁZEV	ODKAZ
Czech Kid	www.czechkid.cz
Lidská práva – studentská část	www.lidskaprava.cz/home
Lidská práva – učitelská část	www.lidskaprava.cz/ucitel
PRUT – průřezová témata	www.prurezovatemata.cz

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7. DEFINICE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Moje práce je zaměřena na problematiku národnostních menšin. Cílem praktické části je zjistit postoj žáků druhého stupně základních škol k národnostním menšinám a zároveň zjistit i postoj pedagogů. Dotazníkové šetření probíhalo na třech brněnských základních školách. Při výběru škol jsem se mnohdy setkala s neochotou výzkum uskutečnit. Většinou omítnutí spolupráce zůstalo bez vysvětlení nebo jen s krátkou odpovědí, že o výzkum tohoto typu nemají zájem.

Výzkum jsem realizovala na třech brněnských školách – ZŠ Heyrovského, ZŠ Horníkova a ZŠ Měšťanská.

Jako reprezentativní vzorek jsem vybrala žáky 6. a 9. ročníků. Žáci dostali k vyplnění shodný dotazník. Tyto ročníky jsem vybrala, protože „šestáci“ druhý stupeň ZŠ teprve začínají a „devátáci“ naopak končí. Ze své praxe vím, že na prvním stupni se tematice menšin a multikultury nevěnuje téměř žádná pozornost, předpokládám, že žáci 6. ročníků své postoje získali především od rodičů a z médií. Naopak deváté ročníky už by měly mít průřezové téma téměř naplněno. Chci tedy porovnat i rozdíl mezi postoji žáků 6. a 9. ročníku. Učitelé druhého stupně vyplňovali odlišný dotazník.

V následující části se budu věnovat vyhodnocení dotazníků žakovských i učitelských.

7. 1. Cíl výzkumného šetření, použitá metoda a základní informace o výzkumném šetření

Cíl výzkumu:

Cílem výzkumu je popsat postoj žáků druhého stupně základních škol k národnostním menšinám. Dále srovnat postoje mezi 6. a 9. ročníky. Zároveň zjistit postoj učitelů k této problematice.

Ke splnění hlavních cílů jsem si vytyčila následující dílčí cíle:

- a) Vymezení pojmů národ, etnikum, menšina a cizinci
- b) Menšiny pohledem práva a médií
- c) Seznámení s problematikou netolerantního chování
- d) Dotazníkové šetření a jeho vyhodnocení

Použitá metoda

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu dotazníku. Dotazníkové šetření je výhodné hlavně kvůli rychlosti sběru od velkého vzorku respondentů. Pro účely mé práce byla právě tato metoda tou nejvýhodnější, hlavně z toho důvodu, že jde o kvantitativní výzkum. Kvalitativní výzkum by vzhledem ke zvolenému tématu nebyl vhodným prostředkem pro zjištění cílů. Použila jsem totožný dotazník pro žáky 6. i 9. tříd, abych mohla srovnávat postoje žáků na začátku a na konci druhého stupně ZŠ. Žákům jsem dotazníky částečně distribuovala osobně, částečně mně s distribucí pomohli sami pedagogové. Všechny potřebné informace o vyplnění dotazníků obdrželi žáci přímo ode mě v hodině, nebo jsem je sdělila vyučujícím, kteří byli u vyplňování dotazníků.

Základní informace

Dotazníky vyplňovali žáci 6. a 9. tříd a učitelé druhého stupně na třech brněnských školách. Dotazníky vyplnilo v 6. třídách 86 žáků a v 9. třídách 82 žáků, to je celkem 168 žákovských dotazníků. Z řad učitelů se výzkumu zúčastnilo 24 osob. Celkem jsem tedy měla ke svému výzkumnému šetření k dispozici 192 vyplněných dotazníků.

Dotazník pro žáky obsahoval 13 otázek, z toho 4 byly otevřené, 2 polootevřené a 7 uzavřených. Učitelův dotazník obsahoval také 13 otázek, z nichž 2 byly otevřené, 4 polootevřené a 7 uzavřených.

Dotazníky byly distribuovány žákům v hodinách Výchovy k občanství, Výchovy ke zdraví nebo Zeměpisu. Učitelům pak během přestávek nebo v jejich volných hodinách.

8. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ A JEJICH VÝKLAD

8. 1. Problematika menšin z pohledu učitelů – vyhodnocení s výkladem

Graf 7: Pedagogové podle pohlaví

Zdroj: vlastní šetření

Dotazníky vyplnilo celkem 24 pedagogů druhého stupně ze tří brněnských základních škol. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 16 žen a 8 mužů. Zkoumaný vzorek je reprezentativní, protože české základní školství je silně feminizováno.

Graf 8: Pedagogové podle věku

Zdroj: vlastní šetření

Věkové rozložení respondentů je velmi nerovnoměrné, ale zastoupeny jsou všechny věkové kategorie. Nejvíce pedagogů je zastoupeno ve skupině 31-40 let. Předpokládám, že tento údaj je víceméně shodný na většině základních škol v ČR. Nejméně početnou skupinou jsou učitelé nemladší a nejstarší.

Graf 9: Délka praxe pedagogů

Zdroj: vlastní šetření

Délka praxe je také podstatným ukazatelem. Ne vždy znamená vyšší věk nutně delší praxi. A delší praxe většinou znamená více zkušeností. Nejvíce učitelů najdeme ve skupinách do deseti let praxe a nad 21 let praxe.

Graf 10: Otázka č. 1 - Co si představíte pod pojmem národnostní menšina?

Zdroj: vlastní šetření

Nejvíce pedagogů si pod pojmem národnostní menšina vybaví skupinu lidí, kteří žijí v jiném než domovském státě (37,5%). Druhé místo obsadili Romové, které si s národnostní menšinou spojuje něco málo přes 29% učitelů. Jako cizí státní příslušníky v ČR označilo národnostní menšiny 12,5% dotázaných. Lidi jiné národnosti uvedlo přes 8% respondentů a jiný názor deklarovalo 12,5% pedagogů.

Graf 11: Otázka č. 2 - Máte osobní zkušenost s národnostními menšinami?

Zdroj: vlastní šetření

Převážná část učitelů má osobní zkušenost s národnostními menšinami. Pouze dva nejmladší respondenti odpověděli na otázku záporně.

Graf 12: Otázka č. 3 - Učil/a jste někdy příslušníka národnostní menšiny?

Zdroj: vlastní šetření

Z celkového počtu respondentů nikdy neučili příslušníka národnostní menšiny tři pedagogové, vyjádřeno procenty, jde o 12,5% učitelů. Opět platí, že se jedná o nejmladší osoby.

Graf 13: Otázka č. 4 - Práce s ním byla?

Zdroj: vlastní šetření

Další otázka měla srovnat náročnost práce se žáky z minorit. Nejvíce pedagogů (téměř 46%) si myslí, že práce s menšinami je stejně náročná jako práce s majoritou, nevidí žádný rozdíl. Zhruba 30% učitelů je toho názoru, že s menšinami je výuka obtížnější. Možnost, že s menšinami je snazší pracovat, zvolil pouze jeden pedagog. Čtyři respondenti vybrali možnost, že učit minoritu je práce jiná, nesrovnatelná. Jako bližší specifikaci uvedli: „nedá se říct jednoznačně“, „ověřit si, že rozumí pokynům“ nebo „tolerance k práceschopnosti“.

Graf 14: Otázka č. 5 - Vadilo by Vám učit příslušníka národnostní menšiny?

Zdroj: vlastní šetření

Třetina všech dotázaných na otázku, zda by jim vadilo učit příslušníka národnostní menšiny, odpověděla nevim. Předpokládám, že u části z nich je to způsobeno tím, že příprava na výuku i samotná realizace je těžší, jestliže je ve třídě také příslušník některé menšiny. V jiných případech však, bohužel, jde velmi pravděpodobně o předsudky, stereotypy nebo až xenofobní chování.

Pokud však sám učitel zastává takovýto postoj, je složité jej žákům vyvracet. Většinou se o to učitelé s těmito názory ani nepokouší a podobným tématům se vyhýbají.

Graf 15: Otázka č. 6: Vadilo by Vám mít za kolegu příslušníka národnostní menšiny?

Zdroj: vlastní šetření

V této otázce navazujeme na předchozí. Nyní se jasněji poodhaluje, že dva pedagogové pravděpodobně nejsou zastánci multikulturní společnosti. Zde nestačí ani racionální argument, že vzdělání je relativní zárukou slušnosti.

Tři respondenti odpověděli, že neví, zda by jim vadilo mít za kolegu příslušníka národnostní menšiny. Velmi pravděpodobně to znamená, že by se rozhodovali dle konkrétní minority.

Pokud bych v otázce zaměnila národnostní menšinu za Roma, pak předpokládám, že odpovědi z kategorie nevím by se přesunuly do kategorie ano.

Graf 16: Otázka č. 7 - Setkal/a jste se někdy s projevy netolerance u žáků?

Zdroj: vlastní šetření

Skoro 80% respondentů uvádí, že se setkali s netolerantního chování u žáků. Necelých 21% však tuto zkušenost nemá. Jsou to především pedagogové s praxí do pěti let, pravděpodobně to nebudou třídní učitelé, kteří tyto záležitosti řeší běžně. Dalším možným důvodem je, že se jedná o velmi homogenní školu nebo na ní panuje velmi dobré klima.

Graf 17: Otázka č. 8 - Pokud ANO, s jakými?

Zdroj: vlastní šetření

Nejčastějším projevem netolerantního chování, s nímž se pedagogové setkali, bylo slovního rázu. Následují postoje a názory. Učitelé uvádí: „posměch kvůli výslovnosti“, „neznalosti češtiny“, „barva pleti“. „posměch“, „předsudky“ a dokonce přímo „rasismus“.

Je však zajímavé, že ani jeden z učitelů, někteří s velmi dlouhou praxí, se nesetkali s fyzickými projevy netolerance, příčiny či důvody tento výzkum není schopen odhalit.

Graf 18: Otázka č. 9 - Jaký máte postoj k těmto národnostním menšinám?

Zdroj: vlastní šetření

Respondenti na tuto otázku odpovídali pomocí pětistupňové škály, kdy číslo 1 označovalo pozitivní vztah (v grafu fialová barva), číslo 2 spíše pozitivní vztah

(modrá barva), číslo 3 neutrální vztah (zelená barva), spíše negativní vztah pojmenovávala číslice 4 (oranžová barva) a konečně číslo 5 určovalo negativní vztah (červená barva).

Nejvíce pozitivní hodnocení získali Slováci a Němci. Tento výsledek byl očekávaný, protože se jedná o naše sousedy, které velmi dobře známe, víme, co od nich můžeme očekávat a zároveň jsou velmi podobní jak fyzicky, tak mentálně. Slováci zároveň získali nejméně hodnocení ze škály negativní.

Pokud však započítáme i údaj „spíše pozitivní“, tak v celkovém součtu Němce předběhnou Ukrajinci i Bulhaři. To může mít dva důvody, které spolu souvisejí. S Ukrajinskými žáky mají čeští pedagogové větší zkušenosti. Německé žáky od českých pravděpodobně ani nepoznají a vycházejí tedy ze svého obecného postoje k Němcům. Druhým důvodem může být, že ukrajinští žáci jsou často velmi dobře vychovaní, skromní, milí a snaživí. Ukrajinci jsou na druhou stranu jednou ze dvou menšin, která získala krajně negativní hodnocení.

Velmi dobré hodnocení získali i Vietnamci a Bulhaři, ke kterým má většina dotázaných pozitivní, spíše pozitivní nebo neutrální vztah. K bulharské menšině se nevyjádřilo 8 učitelů s tím, že s uvedenou minoritou nemá žádné zkušenosti a nechce se tudíž vyjadřovat. Tři respondenti označili svůj vztah k vietnamské menšině jako spíše negativní, přitom tito žáci platí za výborné, snaživé a bezproblémové. Je tedy pravděpodobné, že se zde jedná o předsudky, stereotypy či xenofobii. Ojedinele by mohlo jít o individuální špatnou zkušenost. Ale tato možnost se mi připadá nepravděpodobná.

Nejhůře, ale dle očekávání, dopadli Romové. Žádný z respondentů nevyjádřil svůj vztah k Romům jako pozitivní. Čtyři pedagogové, to je téměř 17%, však svůj vztah označilo za spíše pozitivní a jako neutrální jej deklarovalo už 9, tj. 37,5% učitelů. Negativní nebo spíše negativní postoj zaujímá přes 45% respondentů, z toho čistě negativní postoj vyjádřilo téměř 30% osob. Celkově se dá říci, že učitelé mají k romské menšině pozitivnější postoj, než je průměr v populaci.³⁵ Nicméně se jedná o pedagogy a jejich přístup by měl být ke všem stejný. V této minoritě je sice spousta problémů, ale také na ni navázáno největší množství předsudků, stereotypů a často se pojí s xenofobním chováním.

---

³⁵ http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7230/f3/ov140514.pdf

Graf 19: Otázka č. 10 - Odkud pramení Váš postoj k národnostním menšinám?

Zdroj: vlastní šetření

Pedagogové v této otázce odpovídali, odkud získali svůj postoj k menšinám. Mohli vybrat více možností. 87,5% dotázaných deklarovalo svůj postoj na základě vlastních zkušeností. Bez zkušenosti je pouze něco málo přes 8% respondentů, tedy dvě osoby. Přes 45% učitelů přiznává vliv médií na své postoje. Možnost „jiné“ zvolili tři dotázaní, tedy 12,5%. Bližší specifikaci přidal však pouze jeden respondent: „zkušenost známých“.

Graf 20: Otázka č. 12 - Zapojujete multikulturní tematiku do výuky?

Zdroj: vlastní šetření

Této otázce předcházela otázka, zda učitelé považují multikulturní tematiku za důležitou. 100% respondentů odpovědělo kladně, proto k otázce ani nebyl vytvářen graf.

Z celkového počtu respondentů 75% zapojuje do výuky multikulturní tematiku. Celá čtvrtina multikulturní tematiku do výuky nezařazuje, ač se jedná o průřezové téma. Pravděpodobný důvod je nevhodnost tématu pro konkrétní aprobaci učitelů.

Na otázku navazoval dotaz „V rámci jakého předmětu, popř. jak jinak?“ Nejčastějšími odpověďmi byly český jazyk, literatura, zeměpis, dějepis, výtvarná výchova, výchova ke zdraví, občanská výchova, osobnostní a sociální výchova, jazyky, individuální i skupinová práce.

8. 2. Problematika menšin z pohledu žáků – vyhodnocení s výkladem

Graf 21: Žáci podle pohlaví

Zdroj: vlastní šetření

Výzkumu se zúčastnilo celkem 168 žáků druhého stupně ze tří brněnských základních škol. Z toho bylo 88 chlapců a 80 dívek. Vyjádřeno procenty je to 52% chlapců a 48% dívek. Odpovědi budou tedy rovnoměrně rozloženy mezi oběma pohlavími. V dalším vyhodnocování však na pohlaví respondentů neberu zřetel, hlavním záměrem je porovnat postoje žáků 6. a 9. ročníku. Proto i v uváděných citacích vždy uvádím „žák“, i když je zřejmé, že se jedná o dívku.

Graf 22: Žáci podle ročníku

Zdroj: vlastní šetření

Šetření probíhalo pouze v 6. a 9. ročnících. Cílem bylo porovnat postoje žáků 6. ročníku, kteří na druhém stupni začínají s postojí devátých ročníků, které už by měly mít průřezové téma téměř naplněno. V šestých ročnících vyplnilo dotazníky 86 žáků a v devátých ročnících to pak bylo 82 žáků. Oba ročníky jsou tedy zastoupeny vcelku rovnoměrně.

Graf 23: Graf žáků podle národnosti

Zdroj: vlastní šetření

Kromě ročníku a pohlaví byla zjišťovanou skutečností také národnost. Tento údaj měl ukázat, jaké množství národnostních menšin je na základních školách zastoupeno. Ačkoli ve třídách při šetření prokazatelně seděli žáci z řad romského a vietnamského

etnika (lze je jednoduše vizuálně odlišit), graf (Graf 23) ukazuje jinou skutečnost. 160 žáků se označilo za Čechy, 7 si zvolilo moravskou národnost a 1 polskou národnost.

Z uvedeného mi tedy vyplývá, že i respondenti, které bych sama označila za Vietnamce, či Romy se již považují především za Čechy. V dalším rozboru tedy nebudu schopná do výsledků zařadit pohled samotných menšin na zkoumanou problematiku.

Graf 24: Otázka č. 1 - Co se ti vybaví, když se řekne „menšina“?

Zdroj: vlastní šetření

V šestých ročnících si děti při slově menšina nejčastěji vybavily malou skupinu lidí nebo označení velmi podobné např. „menší skupina lidí“, konkrétně to bylo přibližně 21% z těch dětí, které odpověděly. Některé děti se vyjádřily dokonce obrázkem. Když vezmeme v potaz, že danou problematiku ještě neprobíraly, je to velmi dobrý výsledek a docela přesná představa.

Druhou nejčastější odpovědí byl menší díl nebo že je něčeho málo (přes 18%).

Shodný počet odpovědí získalo nevím, případně nic a pojmenování určité menšiny, např. „Romové“, „Vietnamci“, Němci“, atp. (po cca 17%).

Nezanedbatelná část žáků, více než 10%, přisuzovala toto slovo k jistému zeměpisnému označení, např. „nížina“, „malej kopeček“.

Něco málo přes 9% z dotázaných, kteří odpověděli si myslí, že slovo menšina je spojeno s jinou národností či rasou.

A konečně téměř 5% respondentů uvádí zcela odlišný názor. Pro ilustraci uvádím: „nějaký člověk je nižšího postavení“, „kruh ve kterém je menší“ nebo třeba „národ, který má různé problémy“.

Graf 25: Otázka č. 1 - Co se ti vybaví, když se řekne „menšina“?

Zdroj: vlastní šetření

U Devátých ročníků se na první příčky dostaly hned tři kategorie, které shodně získaly 15 hlasů (přibližně 18%). Tyto kategorie byly určitá menšina, malá skupina lidí a menší skupina lidí ve státě. Poslední dvě kategorie jsem se rozhodla odlišit proto, že

v odpovědích byl cítit významový rozdíl, např. „malá skupina lidí v odlišném státě“ nebo „Menší skupina lidí (v našem státě)“.

Na druhém místě, s 6,3%, se umístily odpovědi nic, nevím. Lidé jiné rasy nebo národnosti dostali 9 hlasů (bezmála 11%). O procento méně obdržely jiné odpovědi. A s 8,5% skončila jako poslední kategorie „menší díl, málo“.

Co se týče odpovědí, tak se deváté a šesté třídy nijak zásadně nelišily. Deváté třídy měly větší počet hlasů u konkrétnějších a přesnějších odpovědí, nicméně, žádný propastný rozdíl mezi ročníky vidět není.

Graf 26: Otázka č. 2 - Máš osobní zkušenost se setkáním s člověkem jiné rasy nebo národnosti?

Zdroj: vlastní šetření

Drtivá většina respondentů se již s příslušníkem jiného národa či rasy setkala. Nepatrně více zkušeností mají žáci devátých ročníků, kteří jsou si také jistější v tom, že šlo opravdu o setkání s člověkem jiné rasy či národa. Jeden žák z devátého ročníku dokonce uvádí: „většina mých kamarádů je jiné národnosti, např. Ukrajinci.“

Děti ze šestých tříd mají nepatrně méně zkušeností a zároveň jsou nejistější v rozlišení lidí jiné národnosti. Výsledek by mohl být zkreslen i nedostatečným pochopením pojmů národnost a rasa.

Graf 27: Otázka č. 3 - Vadilo by ti, kdyby byli tvoji spolužáci jiné rasy, národnosti?

Zdroj: vlastní šetření

Většině respondentů by nevadilo mít spolužáka, který by měl odlišnou národnost nebo rasu. Žák z deváté třídy uvádí: „mám spoustu kamarádů jiné rasy ve škole i venku, s některými jsem i vyrůstala“. Téměř 5% žáků 6. tříd by vadilo mít za spolužáka někoho odlišného a dalších téměř 12% si není jistých, zda by jim tato situace nevadila. Tento postoj velmi pravděpodobně plyne z nedostatečných vlastních zkušeností, převzetím postojů od rodičů a z médií a nemalým dílem se na této skutečnosti může podílet i fakt, že žáci ještě neprošli výukovými tématy vztahujícími se k této problematice. Na prvním stupni se s multikulturními tématy příliš nepracuje.

V devátých ročnících by si přálo mít pouze české spolužáky téměř 11% respondentů. Více než 14% si pak nebylo jistých, zda si odlišné spolužáky přejí. V devátých ročnících se také vedle odpovědi nevím často objevovalo dopsáno: „kdyby to byli cigáni, tak asi jo (pozn. vadilo)“, „to záleží, kdo by to byl“, „možná by záleželo jak by se chovali“ a podobně. Už zde se projevuje nesnášenlivost zaměřená hlavně vůči romské minoritě.

V šestých třídách žáci zůstali hlavně u kroužkování, jeden žák se však vyjádřil ve smyslu, že jiná národnost mu nevadí, ale jiná rasa už ano.

Graf 28: Otázka č. 4 - Vadilo by ti, kdyby na vaší škole vyučovali učitelé jiné rasy, národnosti?

Zdroj: vlastní šetření

V otázce tolerance vůči učitelům jiné rasy nebo národnosti byli „šestáci“ kritičtější, než když se jednalo o jejich spolužáky. Více než 16% se vyjádřilo, že by takového učitele nechtěli. Stejně jako u odlišných spolužáků 12% dětí si není jistých, zda by jim tato skutečnost vadila.

Naopak respondenti z řad devátých ročníků by byli k jiným než českým učitelům shovívavější. Myslím, že starší žáci si uvědomují, že vzdělání je určitou zárukou slušnosti a také, že odlišný člověk může přinést odlišný pohled na věc. Jeden ze žáků např. uvedl: „asi by to nevadilo, možná by to bylo dobré poznávat jiné kultury“.

V několika případech, hlavně v dotaznících šestých ročníků, byla vyjádřena obava ze srozumitelnosti, nicméně žáci dopisovali i nadšené komentáře na adresu zahraničních lektorů.

Graf 29: Otázka č. 5 - Kdyby někdo slovně či fyzicky napadal tvého spolužáka jiné barvy pleti nebo národnosti, zastal by ses ho/jí?

Zdroj: vlastní šetření

Téměř 80% žáků šestých ročníků by bylo ochotno se za svého kamaráda postavit. V devátých třídách by se kamaráda zastalo necelých 59% žáků.

Zda se zastat nebo ne by pravděpodobně řešilo přes 19% „šestáků“ a více než 35% „devátáků“. Vysoké procento nerozhodných ukazuje na upřímné odpovědi

respondentů. Předpokládám, že u této otázky žáci kladli důraz především na slovo kamarád, nikoli na národnost či rasu. Objevilo se ale i několik připsaných odpovědí, že: „pokud by to byl cigán, tak rozhodně ne“, „pokud by to byl můj kamarád, tak ano, ale jestli by mi byl proti srsti, tak ne“ nebo „pokud ten člověk napadl druhého jen kvůli tomu, že je jiné rasy, tak ano, ale pokud se i napadený chová blbě, tak ne“, ale i „ano, protože nikdo nemůže za to jak nebo kde se narodil“.

Pouze jeden žák šestého ročníku a pět žáků devátého by se kamaráda určitě nezastalo. U těchto odpovědí je již možno předpokládat určitou míru xenofobie, popřípadě méně pravděpodobnou kombinaci bázlivosti a upřímnosti.

Graf 30: Otázka č. 6 - Setkal/a ses osobně s projevy netolerance?

Zdroj: vlastní šetření

V této otázce mohli respondenti zvolit jednu až dvě odpovědi. Jak je z grafu zřejmé (graf č. 37), nadpoloviční většina žáků z obou ročníků se s netolerancí setkala. Více se však s intolerantním chováním potkávají žáci mimo školu, např. žák 9. třídy uvádí: „stává se to neustále, např. sociální stránky“. Nicméně tento typ chování není vzácný ani ve školách. Učitelé se sice snaží tomuto chování předcházet, popř. mu bránit, ale v žákovských kolektivech se přesto stále objevuje.

Poměrně vysoké procento, téměř 27% „šestáků“ a přes 24% „devátáků“, uvádí, že se s netolerancí nesetkalo. Pokud je tomu skutečně tak, pak lze mluvit o úspěchu. Výzkum projektu MiŠ (minimalizace šikany) za rok 2005 uvádí, že se s šikanou setkalo přes 44% dětí. Zde mluvíme o jakémkoli netolerantním chování, číslo by tedy logicky mělo být vyšší. Je samozřejmé, že reprezentativní vzorek projektu Miš mnohokrát převyšoval vzorek zahrnutý do mého výzkumu.

Dále z tohoto výsledku můžeme vyvodit, že výše zmíněné procento žáků, kteří se s netolerantním chováním nesetkali, ani sami netolerantní nejsou.

Graf 31: Otázka č. 7 - Pokud jsi odpověděl/a ANO, v jaké jsi byl/a pozici?

Zdroj: vlastní šetření

Většina žáků jak šestých, tak devátých tříd, která se s netolerancí setkala, byla v pozici svědka. Obětí bylo v obou ročnících shodně po osmi.

Všech deset agresorů z obou ročníků shodně označilo odpověď ANO na otázku, zda by jim vadilo mít spolužáka jiné národnosti nebo rasy. Shodli se také na tom, že rozhodně nechtějí mít žádného kamaráda odlišné rasy nebo národnosti (viz graf č. 39) Většina by si také nepřála jiného než českého učitele a nezastala by se kamaráda s odlišnou národností či rasou.

Graf 32: Otázka č. 8 - Máš ve škole nějakého kamaráda/ku jiné národnosti, rasy?

Zdroj: vlastní šetření

Téměř 35% respondentů ze šestých tříd a více než 37% respondentů z devátých tříd má ve škole kamaráda nebo kamarádku jiné rasy či národnosti. Žáci šestých tříd mají častěji české kamarády, než jejich spolužáci z devátých ročníků, ti ve dvou případech uvedli, že ve škole kamaráda jiné národnosti sice nemají, ale mimo školu ano. Mladší žáci se také méně vyjadřují k tomu, zda by takového kamaráda chtěli či nikoliv, většinou zůstávají pouze u konstatování stavu, také ale shodně ve dvou případech uvedli, že mají kamaráda mimo školu. Jeden „šesták“ vyjádřil nejistotu nad národností či rasou svých kamarádů. Starší žáci častěji vyjadřují přání mít či nemít odlišného kamaráda. Jeden „deváták“ a jeden „šesták“ uvedli, že kamaráda nemají a zároveň označili možnost, že by jej chtěli mít.

V otázce číslo 9 mohli žáci vyjádřit, jaký mají postoj k lidem z vybraných národnostních menšin. V následujících grafech jsou uvedeny konkrétní odpovědi. Žáci, kteří se k otázce nevyjádřili, nejsou v grafech zahrnuti.

Graf 33: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Vietnamcům?

Zdroj: vlastní šetření

Vietnamskou menšinu hodnotí většina dotázaných tak, že jim nevádí nebo že proti nim nic nemá (bezmála 30%). 19,4% respondentů uvedlo, že s danou menšinou nemá

žádné zkušenosti. Necelých 10% žáků šestých ročníků tvrdí, že Vietnamce bere stejně jako ostatní lidi. Velmi kladně, jako pracovité obchodníky, hodnotí tuto menšinu 7 dětí (10,4%). Jako prodavače padělků označilo Vietnamce přes 16% dotázaných. Vyhraněně negativní názor má však jen něco málo přes 4% mladších žáků: „jsou agresivní a protivní“, „lháři a podvodníci“. Mezi jinými názory se objevilo: „hodně jiní než my Češi“, také „obdivuhodné, že se učí česky“, „jsou všichni stejní“, ale i „jí psy a kočky“ (10,4%).

Můžeme tedy říci, že pozitivní nebo neutrální postoj k vietnamské menšině má téměř 70% respondentů. Spíše negativní nebo negativní vztah k menšině deklaruje okolo 20% žáků.

Graf 34: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Vietnamcům?

Zdroj: vlastní šetření

Přibližně 34% starších žáků říká, že jim Vietnamci nevadí. Jako pracovité obchodníky je vnímá necelých 16% dotázaných. Bez zkušenosti s touto menšinou je přibližně 4,5% respondentů. Kamarády mezi vietnamskou minoritou má skoro 6% starších žáků. Bezmála 7% bere Vietnamce stejně jako ostatní lidi. Necelých 23% dospívajících má spíše negativní nebo negativní názor: „nelíbí se mi jazyk, oči, nemám je ráda“, „nechci je tady“, „berou nám práci“ a také „zloději“ a „odpor k Asiatům“. Jiný názor má více než 10% mladých, např. „je jich tu hodně“, „emigranti“. Nadpoloviční většina (cca 67,5%) má pozitivní či neutrální postoj k této menšině.

Pokud srovnáme šesté a deváté ročníky, vyjde nám velmi podobný výsledek. Mírně pozitivnější vztah mají však mladší žáci.

Graf 35: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Romům?

Zdroj: vlastní šetření

Stejně jako ostatní lidi bere Romy pouze necelých 4% respondentů. Přesně 10% dětí uvádí, že s romskou minoritou nemá žádnou zkušenost. 2,5% žáků tvrdí, že romské

děti jsou fajn. Tato menšina nevdá 5% dotázaných, stejné procento deklaruje, že „někteří se snaží“. 11,5% respondentů má neutrální či pozitivní vztah k romské menšině. Téměř 70% mladších žáků má k Romům negativní postoj, nicméně zhruba 14% ke svému postoji dodalo, že se jedná o většinu, ale že se najdou i výjimky. Jako příklad nejvíce negativními názory uvádím: „podrazáci“, „vrahové“ nebo „fuj“.

Graf 36: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Romům?

Zdroj: vlastní šetření

Necelých 5% dotázaných bere Romy jako jiné lidi. Téměř 2% starších žáků nemá s romskou minoritou zkušenost a pouhé 1% dospívajících deklaruje, že proti Romům nic nemá. Negativní vztah má téměř 87% dospívajících, musím však dodat, že 23 mladých ke svému postoji dodalo, že se jedná o většinu, ale že se najdou i výjimky. Při srovnání s šestým ročníkem dojdeme k závěru, že starší žáci mají výrazně negativnější postoj k této menšině. Tvrzení podporuje i fakt, že se „devátáci“ vyjadřovali mnohem radikálněji. Pro lepší představu uvádím několik příkladů: „nejsou to lidi, vyhladit!“, „špína“, „do plynu“ i „nelíbí se mi jejich barva“. Míra netolerance je však u obou ročníků alarmující a ukazuje na celkový postoj české společnosti.

Graf 37: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Ukrajincům?

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu je patrné, že žádnou zkušenost s Ukrajinci nemá většina respondentů (více než 45%). Druhou největší skupinu tvoří žáci, kterým tato minorita nijak nevadí, je to přibližně 14%. Skoro 8% dětí si ve spojitosti s ukrajinskou menšinou vybaví válku či konkrétněji válku s Ruskem. Stejně jako ostatní lidi se Ukrajinci jeví 6,25% mladších žáků. Jako vtipné, přátelské a slušné Ukrajince označuje přes 9% dotázaných. Něco málo přes 3% žáků si myslí, že záleží na konkrétním člověku (jak kteří). 12,5% respondentů deklarovalo negativní postoj k této menšině, mezi nimi byla například spojitost s drogami, vyjádření, že jsou stejní jako Romové. Žáci je vnímali také jako divné, namyšlené, provokatéry nebo „nerváky“, atd. Pouze jeden názor nešel zařadit do žádné z kategorií: „jsou jako z jiného světa“.

Více než 85% dětí vnímá Ukrajince pozitivně nebo neutrálně a 12,5% má negativní postoj.

Graf 38: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Ukrajincům?

Zdroj: vlastní šetření

Nejvíce starších žáků, 29,6%, deklarovalo svůj postoj k Ukrajincům jako neutrální (nevadí mi). Zkušenost nemá celých 19,4% a jako pracovité je vidí 9,2% respondentů. Stejně jako ostatní je vnímá přibližně 3% dospívajících. S válkou má tuto menšinu spojeno cca 2% mladých. Jiný názor vyjádřilo zhruba 8,2% dotázaných. Vyhraněný negativní postoj má 28,6% žáků. Uvádím například: „nechci je tady“, „nepoznám Roma od Ukrajince“, „jsou nevzdělaní“ nebo „nemám je rád“.

Neutrální či pozitivní názor na tuto minoritu má přibližně 63% a negativní pak zhruba 29% respondentů.

Pokud srovnáme oba ročníky, pak mladší žáci vykazují vyšší míru tolerance k Ukrajincům. V negativních projevech se vyskytují velmi podobná „zdůvodnění“. Podstatným ukazatelem velmi pravděpodobně je i menší zkušenost žáků ze šestých ročníků s touto menšinou.

Graf 39: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj ke Slováckům?

Zdroj: vlastní šetření

Slováci nevadí 29,6% respondentů a téměř 31% má slovenskou menšinu rádo. Stejně jako ostatní bere tuto minoritu 11,3% dotázaných. Je překvapivé, že skoro 10% mladších žáků se Slováky nepřišlo do styku, zvláště v Brně, kde je jejich koncentrace velmi vysoká. Započítáme-li i studenty a pracující, pak slovenštinu uslyšíme téměř všude. Jako slušné a pohostinné vnímá tuto minoritu 4,2% dotázaných. A stejné procento si myslí, že záleží na konkrétním člověku (jak kteří). Jiný názor deklaruje 7% dětí, např.: „líbí se mi jazyk“, „moc nekradou“, „jsou milí, ale neumí řídit“ i „myslím si, že by bez Čechů nepřežili“. Negativní názor má pouze 2,8% žáků: „jsou načančani a rozmazlení“ a „sprostí, podlí, hulvátí“.

Pozitivní nebo neutrální postoj u mladších žáků drtivě převládá.

Graf 40: Otázka č. 9: Jaký máš postoj ke Slováckům?

Zdroj: vlastní šetření

Stejně jako u mladších žáků, uvádí 29,6% respondentů, že jim slovenská menšina nijak nevadí. Na druhou stranu, o více než 10% méně starších žáků deklarovalo, že má Slováky rádo (20,4%). Stejně jako jiné bere tuto minoritu 13,6% dospívajících a žádnou zkušenost s nimi nemá přibližně 4,5% mladých. Více než 19% se vyjádřilo ve smyslu, že Slováci jsou jako naši bratři nebo že jsou stejní jako Češi. Jiný názor, který nebylo možné nikam zařadit, uvedlo 5,7% žáků, pro ilustraci uvádím: „nemám rád jazyk“, „líbí se mi jazyk“, „závidí Čechům, ale v pohodě lidi“. Vyšší procento než u „šestáků“ deklarovalo negativní postoj (6,8%). Zmiňují: „vadí mi“, „odpor“ a „nenávidím je“.

Názory na Slováky jsou vcelku podobné. Nicméně více než dvojnásobek starších žáků se na adresu této menšiny vyjádřilo negativně.

Graf 41: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Bulharům?

Zdroj: vlastní šetření

Žádnou zkušenost bulharskou menšinou nemá téměř polovina dotázaných. Přes 6% dětí bere tuto minoritu stejně jako ostatní lidi. Stejně procento deklarovalo jiný názor. Více než 17% dotázaných se vyjádřilo ve smyslu, že jim Bulhaři nijak nevadí a dokonce 20% mladších žáků uvedlo, že mezi nimi má kamarády. Negativní názor, že Bulhaři jsou „bitkaři“ má 1% respondentů. Mezi jinými názory byly jen pozitivní či neutrální komentáře.

Celých 99% názorů na bulharskou menšinu je pozitivních či neutrálních, je však potřeba zdůraznit, že neutrální komentáře mají silnou převahu.

Graf 42: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Bulharům?

Zdroj: vlastní šetření

S příslušníkem bulharské menšiny se doposud nepotkalo 53,5% respondentů, 27,4% deklaruje, že jim tato minorita nevadí. Dospívající ve 2,4% případech tvrdí, že je berou jako jiné lidi. Bulhaři jsou „fajn“ (nebo kamarádi) podle 8,3% dotázaných. Jen 1% žáků má negativní názor 1% a to, že Bulhaři jsou „tataři!“. Jiný, většinou však pozitivní či neutrální názor, má 7,14% žáků.

Názory obou ročníků jsou velmi podobné.

Graf 43: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Němcům?

Zdroj: vlastní šetření

Největší skupinou jsou žáci bez zkušenosti, je jich více než 27%. Následuje přes 22% dotázaných, kterým německá menšina nevdá. Stejně jako jiné lidi vidí Němce přibližně 6% dotázaných a zhruba 9,6 % má tuto menšinu rádo. S 2. světovou válkou nebo přímo s Adolfem Hitlerem si Němce spojuje cca 7,6% mladších žáků. Negativní názor deklarovalo 15,2% respondentů a zhruba 9,6% odpovědí bylo nezařaditelných do žádné ze skupin. Negativní názory byly poměrně agresivní: „jsou hrozí“, netolerantní a agresivní“, také „jsou namyšlení a prasata“ i „do plynu“ a „smrt“. Je jasné, že mladší žáci si Němce velmi úzce spojují s 2. Světovou válkou a odtud pramení i velká část negativních postojů.

I přes militantní negativní názory (22,8%), převažuje u šestých ročníků pozitivní či neutrální názor, ten ve svých odpovědích vyjádřilo přibližně 64,4% dotázaných.

Graf 44: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Němcům?

Zdroj: vlastní šetření

Starší žáci mají s Němci více zkušeností než ti mladší, je to 18,8%. Nejvíce odpovědí bylo u „devátáků“ ve smyslu, že jim tato minorita nevdá (35,3%). Větší procento dotázaných také bere německou menšinu jako sobě rovnou (11,8%). Velmi pozitivně, jako slušné a přátelské, vnímá Němce téměř 13% respondentů. Jiný názor deklaruje 11,8% dotázaných. Spojení Němců s 2. světovou válkou nebo Hitlerem má v devátých třídách 4,7% žáků a stejné procento má vyhraněně negativní názor.

Negativní názory nebyly v případě této minority tolik militantní: „nemám je moc v lásce“ a podobně.

V tomto případě jsou starší žáci tolerantnější co do počtu i do radikálnosti.

Graf 45: Otázka č. 10 - Postoj k národnostním menšinám v předchozí otázce jsi získal/a z?

Zdroj: vlastní šetření

V této otázce mohli žáci zatrhnout libovolný počet možností. Žáci uvádějí, že své postoje k jednotlivým menšinám získali převážně z vlastních zkušeností téměř 65% 6. ročník, přibližně 70% 9. ročník).

Jako druhá se umístila možnost „z médií“ (cca 27% a zhruba 48%). Dle přechozí otázky je pravděpodobné, že média a další možnosti mají větší vliv na postoje žáků, než vlastní zkušenosti, těch je navíc nejspíš docela málo a jsou povrchního rázu.

Následuje možnost „jen co si myslím“, poté rozhovor s rodiči a s kamarádem, přičemž starší žáci se častěji baví o této problematice s kamarády než s rodiči.

Z nabízených možností skončila až jako poslední „po rozhovoru s vyučujícím“. Z odpovědí jasně vyplývá jak málo je škola schopna ovlivnit postoj žáků k tak citlivé problematice jako je ta menšinová. Jestli je problémem nedostatečné zapojení tematiky do výuky nebo zda škola jako taková opravdu žáky nemůže ovlivnit z tohoto výzkumu bohužel nevíme.

Jinou možnost zvolilo celkem sedm žáků, avšak bez bližší specifikace.

Graf 46: Otázka č. 11 - Proč si myslíš, že někteří lidé jsou netolerantní k menšinám?

Zdroj: vlastní šetření

Žáci měli možnost zatrhnout více možností. V této otázce se názory mladších a starších žáků výrazněji rozcházejí. Zatímco „šestáci“ za důvod netolerance označili na prvním místě neznalost, kdežto deváté ročníky ji označily až na čtvrtém místě. „Devátáci“ vybrali jako nejčastější možnost špatné zkušenosti. V předchozí otázce označili, že jejich vlastní postoje pramení především ze zkušeností. To tedy naplňuje předpoklad, že většina lidí je pravděpodobně nejvíce ovlivněna zkušenostmi, otázkou je, zda zkušenosti lidí nepřekrývají s „jedna paní povídala“ nebo se zprávami z médií.

Na druhém místě u šestých ročníků byly špatné zkušenosti a deváté ročníky zvolily informace z médií. Je zřejmé, že starší žáci více vnímají vliv médií na člověka

a jeho názory, také v předchozí otázce žáci uváděli, že média na ně mají velký vliv (odpověď byla zvolena jako druhá nejčastější).

U mladších žáků následuje odpověď „na základě informací z médií“, starší žáci volili „obavy z neznámého“. Obavy z neznámého dali mladší žáci až na čtvrté místo.

Mezi jinými možnostmi zaznělo od „šestááků: „mají vlastní názor“, „že třeba černí lidé jsou jiné barvy pleti a tak jsou pro ně méněcenní“, „myslí si, že jsou drsní“, „myslí si, že jsou lepší“, „Asi jim to vadí“, „protože vidí jen ty špatné“, „protože jsou jiní“, „nesnášenlivost“ nebo „nejsou stejné rasy“. U starších žáků jsem vybrala názory: „mají odlišný názor“, „někteří si řeknou, že je prostě nebude mít rád i když je vůbec nepoznají“, „strach“, „pomluvy jiných“, „odplata“ nebo dokonce „jsou to dementi“.

Graf 47: Otázka č. 12 – Jak rozumíš slovu diskriminace?

Zdroj: vlastní šetření

Slovo diskriminace bylo neznámé pro více než 40% mladších žáků. Téměř 30% žáků si myslí, že diskriminace je nepřijímání či vyloučení nějakého člověka či skupiny z nějakého kolektivu, popř. skupiny. Přibližně 4,8% dotázaných vyjadřuje názor, že diskriminace jsou fyzické projevy vůči nějakým lidem, menšinám, kolektivům apod. Jako odsuzování anebo kritiku vnímá diskriminaci přes 2% respondentů, konkrétně šikana se pak vybaví více než 7% dětí. Jiný názor deklarovalo přibližně 14,3% žáků.

Graf 48: Otázka č. 12 – Jak rozumíš slovu diskriminace?

Zdroj: vlastní šetření

Velmi vysoké procento (téměř 30%) žáků devátých ročníků slovu diskriminace nerozumí. To je jen o 10% lepší výsledek, než u dětí, které jsou v průměru tři roky mladší. Jako netoleranci toto slovo vnímá přes 17% respondentů. Přibližně 16% dotázaných si pod diskriminací představuje omezování či utlačování lidí, skupin nebo minorit. 7,4% dospívajících diskriminaci označuje jako šikanu a stejné procento si myslí, že toto slovo vyjadřuje nenávisť či odpor. Vyčleňování zvolilo více než 6% mladých. Méně než pět procent respondentů bylo v kategoriích odlišování a předsudky,

rasismus, odsuzování. Zcela odlišný názor mělo také méně než 5% respondentů. Starší žáci měli o diskriminaci mírně lepší znalosti či představu, nicméně poměrně velké procento netuší, co toto slovo vyjadřuje.

Graf 49: Otázka č. 13 – Názory na národnosti a rasy v České republice

Zdroj: vlastní šetření

V otázce číslo 13 dostali žáci prostor se vyjádřit k tématu menšin, přistěhovalectví a cizinců. Pro přehledné vyhodnocení, jsem názory žáků rozdělila do tří skupin.

Do pozitivních názorů jsem zařadila všechny názory, které se vyjadřovaly kladně a takové, které nevyčleňovaly jednu nebo více menšin. V šestých třídách se pozitivně vyjádřilo 26,7% dětí. Mezi názory se objevilo například: „Tito lidé mi nevadí, toleruji většinu z nich. Mám vlastní zkušenosti s menšinami, co u nás žijí. Já osobně se k nim stavím neutrálně. Myslím si, že je dobré, aby v naší zemi byli lidé jiné národnosti. Ale nelíbí se mi, že někteří ničí majetek atd.“, „Vůbec mi nevadí, ale pokud tu jsou, měli by se naučit česky a přizpůsobit se zákonům“, „Každý jsme jiný, Vlastně i ti stejní jsou úplně jiní, ale neodsuzujeme je. Já se ke všem lidem chovám stejně. Je jedno, jestli je to černoch, běloch, nevím, proč je lidi odsuzují. Každý jsme svým způsobem jiný.“, „Možná, že lidé nejsou spokojení. Většina lidí je k Romům zlá (jsou prostě rasisti). Ano kradou, ale to bílí také. Myslím, že je dobře, že tu žijí, udobřují se s lidmi a mohou upevňovat vztahy.“

V devátých ročnících bylo pozitivních názorů o celých 7% méně než u mladších žáků (20,7%), avšak v názorech byla vidět jistá vyspělost a také přemýšlení: „Nemám problém s žádnou rasou či národností, problémem jsou jednotliví lidé, ne celé rasy nebo národy.“, „Lidi jiné národnosti mi většinou nevadí. Např. Romové, ti jsou někteří zlí, sprostí a hluchí atd., ale mnoho z nich jsou hodní, přátelští, vtipní atd. Já sama mám kamarády jiné národnosti a jsou super a hodně lidí je má rádo. Nesnáším lidi, kteří posuzují lidi podle toho, jestli jsou jiné národnosti. Pořád o nich mluví hnusně a přitom vůbec neví, jací jsou. Hodně lidí říká, že je nesnáší jenom kvůli tomu, aby byli borci, ale přitom pokud to posuzují takhle, tak to žádní borci nejsou, potom jsou to nuly. Mně osobně Romové ani lidé žádné jiné národnosti nevadí, pokud se tu chovají dobře.“,

„Nevidím žádný rozdíl, pokud se chovají normálně a dodržují pravidla. I když mají jinou barvu kůže, vyznávají jiné náboženství, mají jinou řeč, pořád to jsou stejní lidé jako my.“, „Nemám s nimi vůbec žádný problém. Povahu člověka rozhodně neurčuje jeho rasa ani to, kde se narodil. Nemyslím si, že cizinci v naší zemi představují nějaký reálný problém. Zločinci v ČR mohou být z našeho státu nebo přistěhovalci. Na rase a národnosti nezáleží.“, „Beru všechny stejně, vzhled neřeším, řeším chování každého zvlášť.“, „Důležitá je povaha, ne barva kůže“, „Všichni mohou být hodní i zlí, Ať je bílejší, černější, červenější nebo fialovější...“, „Cizí rasy sem jezdí většinou za lepším (výdělek atd.). Někteří se snaží začlenit. Často se zde setkávají s diskriminací, což se později obrací v agresivitu“ a „Já si myslím, že to jsou obyčejní lidé, ale lidé je odsuzují a proto se stali takoví jací jsou.“

Naprostě stejné procento jako u pozitivních názorů mladších žáků, tedy 26,7% „šestáků“, deklarovalo negativní názor. Do negativních názorů jsem zařazovala všechny příspěvky, které vyjadřovaly rasistické či xenofobní postoje, také zásadně odmítavý přístup i negativní vyjádření o konkrétní menšině. Uvádím: „Nemám ráda černochoy, jsou jiní než my a prostě mi připadají divní, vadí mi barvou a očima. Vietnamci zase tady mají různé obchody, já se jich bojím, protože jsou jiní a myslím, že jsou zlí a prodávají věci, které jsou špatné. Jsou prostě divní. Byla bych radši, kdyby tu cizí lidé nebyli.“, „Nechci je tu.“, „Nechovají se k nám vůbec slušně. Moc jim nerozumím. Bydlí tady, aby prodávali, vydělávají málo peněz, ale moc peněz utrácí za víno.“, „No... Například Romové ty vyhnali občané z jejich země, protože nechtějí pracovat. Před nedávnem, zhruba 100 let, byl v právu ten, kdo přistěhovalce zastřelil. Vyhnal bych je a uzavřel hranice.“

Více než třetina starších žáků má k menšinám záporný postoj, který je o poznání více vyhrocený, zvláště směrem k romské menšině: „Cikány by měli vyhnat, jen dělají bordel, flákají se a nehledají si práci.“, „Vadí mi Romové, nemají tu co dělat. Nejsm rasista, ale kdyby to bylo na mně, nechal bych je všechny vymlátit, postřílet nebo cokoli, aby tady prostě nebyli. Udělal bych to jako Adolf Hitler s Židy. Podle mě to nejsou lidi. Jsou špína, která by se měla vyčistit. Myslím, že toto je názor většiny Čechů.“

Negativní názory na adresu jiných menšin nejsou však žádnou výjimkou: „Tito lidé přicházejí, buď že musí nebo že chtějí. Ti, co musí, no dobře, ale ty co přicházejí

schválně, bych našel a vyhodil je ven ze státu. Nepouštěl bych sem skoro nikoho, protože jako Češi jsme malý stát a docela bych se snažil, aby Češi zůstali Čechama a ne, aby se to všechno křížilo.“, „Nechci tady cizí lidi, berou nám práci a neumí se chovat.“, „Na všech je něco divného. Já třeba nechápu ty, co sem dojedou a pak kradou, nemyslím ty, co přijedou a najednou si záhadně vydělají miliony, to už je zas něco jiného, myslím ty, co sem přijedou snad za něčím lepším a začnou krást jídlo atd. Do prdele, tak to ať radši zůstanou tam někde v prdelové lhotě.“, „Asi 90% cikánů krade, znám jednoho, který je v poho, ale pořád jsou na něm vidět známky jejich kultury, už od 13 má tetování apod. Vietnamci jsou dobří obchodníci a snaživí, ale často gangy na orgány (srdce, střeva,...).“, „Neměli by tu být, každý má svůj stát.“, „Je jich tady moc“.

Často se objevily také kombinované názory, kde byl vyjádřen nesouhlas s pobytem menšin obecně a zvláště zdůrazněn odpor k Romům: „No, když přichází slušní lidé a není jich moc, tak OK, ale když se sem naválí nějaký zakuklení Arabi, tak jim za chvíli bude vadit, že v létě chodíme v mini a budou chtít, aby jsme nosily ty jejich hábity. Když tu bude moc Rusů a Ukrajinců, tak by tady mohly vzniknout nějaký mafie. Ale cigáni fakt ne, takže vystěhovat někam na Sibiř, aby tam zmrzli nebo do nějakýho oplocenýho města, aby tam byli a nebyli tady.“, „Vadí mi, že tu máme tolik menšin a hlavně jedna se tu rozšířila.“

Největší skupinou jsou v šestých třídách názory neutrální, 46,5%. Do ní jsem zařadila pasivní přístup k menšinám „Pokud národnostní menšiny nic nedělají, nevím, proč to někomu vadí, vždyť si jich ani nevšimneme.“, „Nevím proč tu jsou a je mi to jedno. Nevadí mi to.“ názory rozporuplné „Každý nemá rád třeba Romy, protože kradou, ale je to třeba, že nemají peníze. Je to tím, že ostatní lidé je vůbec neznají. Mají různé zvyky a určitě jsou krásné, ale podle mě jsou každému nesympatičtí i mně.“ A vyjádření k situaci neobsahující názor „Asi mají problém s dorozuměním.“

Téměř 44% dotázaných z devátých tříd má neutrální názor: „Když je někde moc přistěhovalců, není to dobře. Na druhou stranu ti lidé nemůžou za to, že se v jejich zemi třeba nedá normálně žít. Ale když někdo přichází do cizí země, měl by respektovat zvyky, pravidla a mentalitu toho státu, naučit se jazyk (nebo alespoň angličtinu, aby se domluvil) a neporušovat zákony. Takový přistěhovalec to ze začátku asi nemá lehké, ale s tím se musí počítat.“, „Já nevím, mně je to asi jedno, nevšímám si toho“.

8. 4. Zhodnocení výzkumu

Dotazníkové šetření jsem prováděla na třech základních školách v Brně. Dohromady jsem měla k dispozici 192 vyplněných dotazníků. Od učitelů druhého stupně celkem 24 dotazníků a od žáků ze šestých a devátých ročníků celkem 168 dotazníků. Odpovědi žáků jsem zpracovávala podle ročníků a srovnávala. Vybrala jsem si právě tyto dvě třídy, šesté a deváté, jako reprezentativní vzorek pro svůj dotazníkový průzkum. Chtěla jsem pokrýt v rámci druhého stupně základní školy jak ty nejmladší tak i nejstarší žáky a zjistit tak rozdíl mezi žáky, které dělí čtyři roky školní docházky.

Často jsem se při přípravě a realizaci výzkumu setkávala s neochotou. Většina škol, která výzkumné šetření odmítla, mně nepodala žádné vysvětlení nebo jen krátce, že o podobný výzkum nemají zájem.

Oběma ročníkům jsem dala záměrně stejný druh dotazníku, abych mohla porovnat jejich odpovědi a zda je mezi nimi velký rozdíl. Samozřejmě jisté rozdíly jsem očekávala již před tímto výzkumem.

Všeobecně by se dalo konstatovat, že výsledky dotazníků o postoji k národnostním menšinám na druhé stupni vybraných základních škol nejsou nijak hroživé ani u žáků ani u učitelů. Vážnější problém je v postojích k romské minoritě jak ze strany žáků mladších i starších, tak ze strany učitelů. Těžko lze ale vztáhnout zcela obecně tento vzorek dotazníků z Brna na celou Českou republiku, jelikož mnohde je situace více vyhocená a přispívají k tomu události a okolnosti, které se dějí v okolí škol. Mnohdy se ale i zde objevily odpovědi, které nejsou zanedbatelné a měly by být výstražným znamením pro další přístup k žákům a samotnému vyučování.

Co se týče povědomí o problematice národnostních menšin a diskriminace, pak se dá říci, že žáci mají alespoň základní pojem o této tématice. Mladší žáci mají přirozeně méně znalostí i zkušeností než starší žáci. Část z nich si pod pojmem menšina představí něco, co by se dalo nazvat nížinou, malým kopcem nebo prostě málem. Také poměrně hodně žáků šestých ročníků udává odpovědi „nic“, „nevím“, „netuším“ a podobně u pojmu menšina i diskriminace, častěji také přiznávají, že s konkrétními menšinami nemají žádné zkušenosti. V devátých třídách byly znalosti o něco větší, přesto ne tolik, jak bych očekávala. Starší žáci vybraných základních škol o pojmu menšina ani

diskriminace neměli úplně jasnou představu. Nejhrubší podstatu a význam ovšem většina vystihla, odpovědi, které by byly úplně mimo se téměř nevyskytovaly. S menšinami mají nepatrně více zkušeností.

Na otázku, zda by žákům vadilo mít spolužáka jiné národnosti nebo rasy většina žáků z obou ročníků odpověděla, že nevadilo. Překvapivý byl poměrně vysoký počet hlasů pro „nevím“. Tuto skutečnost přisuzují tomu, že nebylo konkretizováno, o kterou národnost a rasu by se jednalo. Pokud by otázka zněla Vadilo by vám, kdyby byl váš spolužák Rom, očekávala bych mnohem větší procento dětí, které by odpověděly ano. Někteří žáci k otázce dopisovali poznámky ve smyslu „podle toho jak by se choval“, i to jistě část dotázaných ovlivnilo při výběru odpovědi nevím.

Většině žáků by také nevadilo mít za učitele příslušníka jiné rasy či národnosti. V tomto případě jsou o trošku kritičtější mladší žáci. Občas k odpovědím (zvláště u odpovědi nevím) byly dopsané poznámky, které vyjadřovaly obavy z dorozumívání.

Překvapivě pozitivně žáci odpovídali na otázku, zda by se postavili za spolužáka jiné národnosti nebo rasy, který by byl napaden. Drtivá většina odpověděla kladně. Velmi vysoký byl i počet odpovědí „nevím“, především u starších žáků.

S projevy netolerance se nesetkali pouze někteří žáci. Výsledky byly u obou ročníků téměř totožné. Poměrně hodně žáků se s netolerantním chováním vůbec nesetkalo. Z těch, kteří zkušenost mají, se jich více s intolerancí setkalo mimo školu než ve škole. Někteří mají však tuto zkušenost z obou prostředí.

Většina intoleranci zažila z pozice svědka, část dětí se bohužel dostala i do situace, kdy se staly oběťmi a ještě o něco méně mladých se dokonce přiznalo, že byli sami agresory. Agresoři byli převážně z devátých ročníků.

Kamaráda nebo kamarádku jiné národnosti nebo rasy má ve škole nepatrně více „devátáků“. Více mladších žáků tvrdí, že takového kamaráda nemá. Jen 5 mladších žáků by ale takového kamaráda chtělo a stejný počet tvrdí, že rozhodně ne. U starších žáků by „jiného“ kamaráda chtělo 8 dospívajících a 9 naopak nechtělo. Někteří žáci, zvláště z devátých ročníků dopisovali, že takové kamarády mají, jen ne ve škole.

Při srovnávání jednotlivých menšin vyjadřovali více extrémní názory žáci devátých ročníků, padaly i vulgární a silně xenofobní výrazy. V šestých třídách žáci volili slova většinou opatrněji. V otázce, kde se mají žáci vyjádřit k vybraným národnostním menšinám, zdaleka nejhůře dopadli Romové. Měli nejvíce negativních

odpovědi a názory na ně byly nejradikálnější. Většinou byly odpovědi velmi podobné u obou ročníků. Většinou byli mírně tolerantnější mladší žáci. Nejvíce se odpovědi rozcházel právě u Romů, kde více negativních reakcí bylo ze strany „devátáků“, jejich názory byly také mnohem více radikální a xenofobní. Velký rozdíl byl také u Němců, kde byla ale situace naprosto odlišná, více mladších žáků mělo negativní postoj a také byli o poznání více nesnášenliví.

Tyto názory, jak tvrdí sami žáci, získali hlavně z vlastních zkušeností a také z médií. Jejich vliv přiznávají především starší žáci. Poměrně hodně žáků přiznává, že svůj názor neopírá o žádnou objektivní skutečnost či informace a jeho postoje vyplývají jen z toho, co si sám myslí. Jako další zdroje názorů následují rozhovory s kamarády, rozhovory s rodiči a na posledním místě skončila škola, navíc s mizivým počtem hlasů. Je třeba se zamyslet, zda je tato situace způsobená tím, že se o těchto tématech nemluví, učitelé jej neumí „prodat“ a nejsou sami dostatečně informováni a proškoleni (nebo zda sami nemají xenofobní názory) nebo zda se žáci jednoduše školou ve svých názorech nenechávají ovlivnit, pak je ale nejspíše něco špatně.

V následující otázce se měli žáci zamyslet a říct, proč jsou asi jiní lidé netolerantní k menšinám. Zde se ročníky rozcházejí. Mladší to přisuzují především neznalosti a špatným zkušenostem, starší pak špatným zkušenostem a médiím.

V poslední otázce žáci vyjadřovali svůj celkový postoj k lidem jiné národnosti a rasy. Nejvíce se sešlo neutrálních odpovědí. Mladší žáci měli více pozitivních reakcí, než negativních, u devátých ročníků více převažovaly negativní postoje nad pozitivními.

Učitelé s pojmem národnostní menšina většinou problém neměli, ale našli se i tací, co na otázku odpověděli jen „Romové“, „Romáci“ či „romská menšina“.

Většina učitelů má s národnostními menšinami zkušenost, dva učitelé překvapivě odpověděli, že jsou bez zkušenosti s menšinami. Většina pedagogů má i zkušenost s učením příslušníků menšin. Nejčastěji učitelé tvrdí, že práce s nimi byla stejná jako s českými dětmi. Nezanedbatelná část ovšem tvrdí, že takováto práce byla těžší a menší část je toho názoru, že práce s menšinami je zkrátka jiná.

Většině učitelů by nevadilo učit příslušníka národnostní menšiny, avšak celá třetina si tímto není jistá. Pokud by čeští učitelé měli mít za kolegu člověka jiné národnosti nebo rasy, pravděpodobně by problém nevznikl, přesto jsou k potenciálním

kolegům učitelé méně tolerantní než k potenciálním žákům. Dva pedagogové by si takového kolegu nepřáli a tři neví.

Převážná většina kantorů se s projevy netolerance u žáků setkala, nicméně s fyzickými projevy neměl zkušenost žádný z nich. Nejčastěji šlo o slovní útoky nebo o intolerantní chování v oblasti postojů a názorů.

Zkoumala jsem také postoje samotných učitelů k vybraným národnostním menšinám. Učitelé měli pro posouzení národnostních menšin pětibodovou škálu. Výrazně z hodnocení opět vybočovala pouze romská minorita. Téměř polovina pedagogů má na tuto menšinu spíše negativní nebo negativní názor. Je tedy jasné, že se pedagogové s tímto postojem nebudou příliš snažit toto téma do výuky zařazovat a snažit se, aby žáci měli k Romům tolerantnější přístup. Názory a postoje učitelů pramení především z vlastních zkušeností, ale také z médií.

Všichni učitelé shodně uvedli, že multikulturní tematiku považují ve výuce za důležitou a dvě třetiny ji do své výuky i zapojují, nejčastěji v rámci občanské výchovy, výchovy ke zdraví, zeměpisu a dějepisu.

Celkově mezi žáky šestých a devátých ročníků žádné propastné rozdíly nebyly. Starší žáci měli o něco lepší výsledky u otázek, které vyžadovaly znalosti a mladší žáci se projevili jako tolerantnější. To osobně považuji za překvapivé, z výsledku mi totiž vyplývá, že škola za čtyři roky školní docházky nejen, že nebyla schopná ovlivnit názory a postoje žáků k lepšímu, ale naopak se tyto ještě zhoršily. Je zřejmé, že testovat a ověřovat afektivní cíle u žáků je velmi problematické, ale myslím si, že použití anonymních dotazníků je jednou z nejlepších metod, které nejsou časově náročné.

Učitelé se projevili jako velmi tolerantní, s výjimkou Romů, kteří nejsou oblíbeni ani mezi pedagogy.

Kdybych měla ze svého šetření vybrat pouze jednu věc, pak na mě „červeně svítí“ romská problematika. Soužití Romů s většinovou společností je velmi aktuální a akutní a je potřeba se touto otázkou neustále zabývat. Jisté rozdíly v kultuře a výchově lze jasně definovat, tudíž je potřeba velká dávka tolerance od obou „stran“. Učitelé v této věci mohou dokázat nemálo, to ale předpokládá, že budou mít sami vstřícný postoj ke všem bez rozdílu, že sami nebudou „otroky“ předsudků, stereotypů a generalizace. Podle mého názoru je nutností děti seznamovat s multikulturalitou už od začátku jakékoli institucionální výchovy a po celou její dobu, ve všech jejích formách,

samozřejmě přiměřeně věku dětí a možnostem kolektivu. Ukázat, že odlišnosti lidí a kultur jsou přirozené a dobré můžeme už v mateřských školách. Vždy je potřeba, aby se snažily obě strany. Je na nás, abychom naučili děti toleranci a vstřícnosti, ale také, že vše má své hranice, že ani tolerance ani multikulturní společnost neznamená dělat ústupky na úkor naší kultury a tradic.

ZÁVĚR

V dnešní době se s menšinami setkáváme téměř každodenně a téměř všude. Postoje české společnosti však stále nejsou nakloněny multikulturní společnosti. Negativní informace se na nás hrnou ze všech stran, především z médií, mezi dospělými, dokonce i mezi pedagogy panují předsudky, stereotypy a dokonce i xenofobní či rasistické chování, které může vést až k diskriminaci nebo šikaně.

Toto chování se neobjevuje až v dospělém věku, setkat se s ním můžeme už mnohem dříve. Třeba už na základních školách, kdy jsou děti ještě velmi vnímavé a názory i postoje „nasávají“ od dospělých i z médií, přejímají také chování od svých kamarádů. Na prvním stupni základních škol se s multikulturní tematikou příliš

nepracuje. Na druhém stupni velmi záleží na konkrétních učitelích, jak s průřezovým tématem multikulturní výchova naloží. Škola by měla být místem, kde se hlásá tolerance a rovnost a kde toto funguje i v praxi. Právě toto tvrzení jsem se pokoušela zjistit ve své práci. Zda jsou postoje učitelů k národnostním menšinám pozitivní. Také zda žáci devátých ročníků mají po absolvování téměř celé základní školy přívětivější postoje k minoritám, než je tomu u žáků šestého ročníku.

Z mé práce vyplynulo několik zásadních bodů.

V teoretické části:

- **Z právního hlediska je příslušníkem národnostní menšiny pouze občan ČR.** Tato podmínka vychází jak z Listiny základních práv a svobod, tak i z tzv. „menšinového zákona“. Zároveň bych však chtěla poukázat na to, že se často mluví o uznání národnostních menšin, což samozřejmě není přesné a odporuje to Listině základních práv a svobod. Menšiny mohou získat pozici pro svého zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny, nikoli být uznány nebo neuznány.
- **Česká média zobrazují menšiny v negativním světle.** Využívají k tomu nejrůznější prostředky jako hudbu, nastínění, jazykové prostředky apod., čímž podporují vnímání rozdělení společnosti na „my a oni“
- **RVP ZV a průřezové téma Multikulturní výchova se v pohledu na toto téma zaměřují především na afektivní cíle.** Je zřejmé, že tyto cíle spadají především do afektivní složky, nicméně se velice těžce ověřují. Učitelé taky mohou mít problém s tím, jak těchto cílů dosáhnout.

V praktické části:

- **Žáci a učitelé vnímají národnostní menšiny především jako cizí státní příslušníky.** To se ovšem neshoduje s mým poznatkem z teoretické části práce, kde vyplynulo, že příslušníkem menšiny z právního hlediska může být pouze občan ČR. Na druhou stranu, je naprosto logické, že když zde někdo dlouhodobě žije, ať legálně či nelegálně a k dané menšině se hlásí (fyzicky vypadá jako příslušník menšiny nebo se stejně projevuje), je za příslušníka menšiny lidmi považován.

- **Postoj k národnostním menšinám pramení především z vlastní zkušenosti a z médií.**
Vlastní zkušenost převažovala. Z odpovědí bylo však jasné, že vliv médií je větší než si byli účastníci výzkumu ochotni přiznat nebo než si uvědomují. Tímto se tedy potvrzuje zjištění z teoretické části.
- **Převládá spíše negativní postoj k romské minoritě.**
Negativní postoj mají žáci, ale i poměrně velká část učitelů. Situaci také nahrává to, že romská problematika spadá do multikulturní výchovy. Tedy i učitelé, kteří mají pozitivní postoj a chtěli by s tímto tématem pracovat, nemají zpětnou vazbu od žáků, to je částečně způsobeno tím, že multikulturní výchova je zaměřena na afektivní cíle. Protože xenofobie je strach z neznáma, možná by pomohlo žáky více vzdělat a dát jim dostatek informací. Znalost se navíc lépe ověřuje než postoj.

Diplomovou práci jsem rozdělila na dvě části, teoretickou a praktickou.

V první části jsem se zaměřila na vymezení základních pojmů souvisejících s problematikou národnostních menšin, věnovala jsem se také specifikaci jednotlivých menšin v ČR, dále jsem popsala nejběžnější projevy netolerance a blíže nastínila menšinovou problematiku z několika úhlů pohledu, například menšiny očima médií. Dále jsem navázala kapitolami o problematice menšin na základních školách, zmínila jsem zde přístup škol a učitelů, pohled RVP ZV, konkrétněji jsem se pak věnovala občanské výchově a průřezovému tématu multikulturní výchova, která úzce s touto problematikou souvisí.

Ve druhé, praktické části diplomové práce jsem se soustředila na konkrétní zpracování tematiky. Podklady pro svůj výzkum jsem získala dotazníkovým šetřením, které probíhalo na druhém stupni vybraných základních škol v Brně. Výsledky jsem graficky zobrazila a připojila komentáře.

Žáky 6. a 9. ročníků jsem pro průzkum zvolila záměrně, zajímal mě rozdíl mezi nejmladšími a nejstaršími žáky druhého stupně. Předpokládala jsem, že žáci devátých ročníků budou mít větší představu o pojmech národnostní menšina a diskriminace, toto očekávání se potvrdilo. Dále jsem očekávala, že žáci 9. ročníků jsou ve svých postojích a názorech tolerantnější, než žáci 6. ročníků. Tento předpoklad se nepotvrdil. Ve

výsledku se ukázalo, že mladší žáci jsou ve většině případů tolerantnější a jejich negativní názory jsou většinou mnohem méně radikální. Posledním předpokladem bylo, že učitelé přistupují ke všem žákům stejně bez ohledu na národnost či rasu. Toto očekávání se potvrdilo částečně. Učitelé většinou deklarovali, že by jim nevadilo učit příslušníka národnostní menšiny, ale třetina z nich si tímto nebyla jistá. Navíc, když měli vyjádřit svůj postoj k vybraným národnostní menšinám, ukázalo se, že ve svých postojích tolik tolerantní nejsou, zvláště pak k romské menšině.

Celkový stav postojů učitelů je relativně dobrý. Učitelé mají k národnostním menšinám pozitivní až neutrální vztah, vyjma romskou minoritu. Potřebu zapojení multikulturní tematiky do výuky vnímají jako důležitou všichni a podle svých možností ji většina do výuky i zapojuje.

Postoje žáků částečně kopírují postoje učitelů. Nejhorší vztah mají žáci k Romům. Zde se objevují silně xenofobní postoje a chování. Mezi méně oblíbené patří také Ukrajinci. Ostatní menšiny většině žáků nevadí nebo deklarují, že k nim nemají žádný vztah, protože jim chybí zkušenost či informace.

Z výzkumu je patrné, že je třeba na vnímání národnostních menšin pracovat. Jako zcela zásadní v tomto směru vidím i přípravu budoucích pedagogů, kterým může moje práce sloužit jako jakási příručka. Využít ji mohou ale i pedagogové, kteří již učí. V mé práci mohou najít například přehledné a stručné informace o jednotlivých menšinách a netolerantním chování i přehled publikací, které mohou pomoci s přípravou aktivit nebo dokonce celých hodin či projektů zaměřených na toto téma.

Do přílohy jsem přiložila i celý projekt na toto téma, který jsem vytvořila a osobně ve výuce vyzkoušela.

Cíle, které jsem si vytyčila, se mi podařilo naplnit.

POUŽITÉ ZDROJE

Literární prameny:

BERÁNKOVÁ, Kamila a Eva MRÁZOVÁ. *Každý je důležitý - vzájemně se poznávejme!:* (metodické náměty pro multikulturní výchovu). Vyd. 1. Editor Tomáš Nikolai. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2008, 103 s. ISBN 978-80-7414-052-5.

BODNÁROVÁ, Daniela. *Multi kulti: menšiny v ČR : metodická příručka pro základní školy*. 1. vyd. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2009, 149 s. ISBN 978-80-254-5225-7.

CÍLKOVÁ, Eva a Petra BOREŠOVÁ. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 978-807-3678-906.

CÁNEK, David. *Národ, národnost, menšiny a rasismus*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996, 96 p. ISBN 80-852-4194-3.

DANICS, Štefan a Tomáš KAMÍN. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2., rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, 151 s. ISBN 978-80-7251-286-7.

DOHNALOVÁ, Marie. *Czechkid: teoretické texty, audio nahrávky*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007, 185 s. ISBN 978-80-7204-551-8.

Etnické komunity: integrace, identita. Vyd. 1. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: FHS UK, 2011, 359 s. Agora (Univerzita Karlova), sv. 7. ISBN 978-808-7398-135.

Etnické komunity v české společnosti. 1. vyd. Editor Dana Bittnerová, Mirjam Moravcová. Praha: Ermat, 2006, 411 s. ISBN 80-903-0867-8.

FREDRICKSON, George M. *Rasismus: stručná historie*. 1. vyd. v českém jazyce. Překlad Veronika Matysová. Praha: Jiří Buchal - BB art, 2003, 157 s. ISBN 80-734-1124-5.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4. rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008, 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN 80-856-0528-7.

HOLÁ, Andrea. *Já a oni jsme my: nápady a náměty pro multikulturní výchovu : předsudky, stereotypy, násilí z nenávisti a aktivní svědek*. Vyd. 1. Praha: In Iustitia, 2012, 47 s. ISBN 978-80-260-3742-2.

CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-80-7367-098-6.

CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty: sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 13. a 14. října 1998 ve Slezském*

ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. 1. vyd. Editor Gabriela Sokolová, Oľga Šrajjerová. Praha: Linde Praha, 2001, 172 p. ISBN 80-720-1265-7.

CHMELÍK, Jan. *Extremismus: sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 13. a 14. října 1998 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě*. 1. vyd. Editor Gabriela Sokolová, Oľga Šrajjerová. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 425 s. ISBN 978-807-3803-766.

KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svěť šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 127 p. ISBN 80-717-8123-1.

MOREE, Dana. *Czechkid - Metodické náměty pro pedagogy*, Praha: British Council. 105 s. ISBN 978 - 80 - 239 - 8918 - 2

MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 218 s. ISBN 978-80-246-1361-1.

Národnostní menšiny a majoritní společnost v České republice a v zemích střední Evropy v 90. letech XX. století: sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 13. a 14. října 1998 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. Vyd. 1. Editor Gabriela Sokolová, Oľga Šrajjerová. V Opavě: Slezský ústav SZM v Opavě, 1998, 312 s. ISBN 80-862-2404-X.

Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů. Vyd. 1. Editor Miroslav Hroch. Překlad Alena Bakešová. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 451 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 29. sv. ISBN 80-864-2920-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-807-3676-476.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995, 95 s. ISBN 80-7178-049-9.

SEDLÁČKOVÁ, Petra. *Příběhy ze špatné čtvrti, aneb, Jak pracovat s tématem segregace nejen ve školství*. Editor Tomáš Nikolai. Praha: Člověk v tísni, 2007, 117 s. ISBN 978-808-6961-453.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 188 s. ISBN 80-717-8648-9.

TOLLAROVÁ, Blanka, Marie HRADEČNÁ a Andrea ŠPIRKOVÁ. *Jsme lidé jedné Země: program prevence xenofobie a rasismu*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 259 s. ISBN 978-802-6203-766.

Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník : zdroje a formy rasismu a netolerance, informace o národostních menšinách hry a cvičení pro žáky a studenty. 1. vyd. Editor Tatjana Šišková. Praha: Portál, 1998, 203 s. ISBN 80-717-8285-8.

WIEGEROVÁ, Adriana. *Škola bez rasizmu a xenofóbie: zborník z odborného seminára*. Bratislava: Iuventa, 2001, 79 s. ISBN 80-88893-64-x.

Elektronické zdroje:

ABZ slovník cizích slov [online]. 2005 - 2014 [cit. 2014-07-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

AMNESTY INTERNATIONAL. *Lidská práva* [online]. [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student>

AMNESTY INTERNATIONAL. *Web pro učitele o lidských právech* [online]. [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/ucitel/>

ARPOK. *Výukové programy přibližující žákům a studentům 7 minorit žijících na území ČR* [online]. [cit. 2014-09-27]. Dostupné z: <http://www.multi-kulti.cz/>

CCA GROUP A. S. *Projekt PRUT: vše o průřezových tématech na jednom místě* [online]. [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/>

CO DĚLAT- INTERVENCE PEDAGOGA. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. s. 6 [cit. 2014-11-06]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/20284_1_1/

ČAKRTOVÁ, Michaela. *Začněme třeba takhle: lidská práva, rozmanitá společnost, participace* [online]. 1. vyd. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2007 [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: http://www.crdm.cz/download/publikace/zacneme_teba_takhle.pdf

Český statistický úřad [online]. [cit. 2014-09-03]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Členové / členky Rady vlády pro národnostní menšiny. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/clenove/>

Človek v ohrozeni [online]. [cit. 2014-10-09]. Dostupné z: <http://www.clovekvohrozeni.sk/sk/>

ČLOVĚK V TÍSNI. *Česká ghetta* [online]. [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://www.ceskaghetta.cz/>

ČLOVĚK V TÍSNI. *Varianty: vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-09-18]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/>

Evropská úmluva o ochraně lidských práv [online]. Řím, 1950 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

Extremismus. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2014-07-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>

INSTITUT UMĚNÍ. *Mezikulturní dialog: společně napříč kulturami* [online]. 2008 [cit. 2014-09-18]. Dostupné z: www.mezikulturnidialog.cz

Jeden svět na školách: audiovizuální vzdělávací portál [online]. 2012 [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/>

Mediainfo [online]. [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: <http://www.mediainfo.cz/>

META, o.p.s.- Společnost pro příležitosti mladých migrantů. *Inkluzivní škola.cz* [online]. [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/>

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2001 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/1550_1_1

Mezinárodní pakt Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. [online]. 1966 [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: http://www.lidskaprava.cz/uploads/03_dokumenty/04_uvod/01_ICCPR.pdf

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 1965 [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-ras.diskriminace.pdf>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Výuka k různosti jako součást multikulturní výchovy a vzdělávání*[online]. [cit. 2014-10-09]. Dostupné z: <http://www.nejsmevsichnistejní.cz/home>

Multikultura [online]. 2011 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=2>

Multikulturální centrum Praha [online]. 2005 [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://www.mkc.cz/cz/uvod.html>

MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA. *Migrace online: Portál pro kritickou diskuzi o migraci v České republice a v zemích střední a východní Evropy* [online]. [cit. 2014-10-10]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/>

LUKAVSKÁ, Milena. TOLERANCE: víme přesně, co znamená?. *Český rozhlas* [online]. 2001 [cit. 2014-19-30]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/webik/poradna/_zprava/18115

OSTROV RADOSTI - STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU. *Ostrov radosti* [online]. [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: <http://www.ostrovzl.cz/>

Průřezové téma: Multikulturální výchova. *Metodický portál RVP* [online]. [cit. 2014-09-25]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4021>

Rada vlády pro národnostní menšiny. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

Radiožurnál [online]. [cit. 2014-10-18]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/portal/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. 2007 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Romea.cz [online]. [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/>

SLOBODA, Marián. Vietnamci v ČR jako národnostní menšina – poznámka k otázce „uznávání“ menšin. In: *Migraceonline.cz: Portál pro kritickou diskuzi o migraci v České republice a v zemích střední a východní Evropy* [online]. 2013 [cit. 2014-08-16].

Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vietnamci-v-cr-jako-narodnostni-mensina-poznamka-k-otazce-uznavani-mensin>

ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. Metodická doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách. *Metodický portál RVP: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/14329/METODICKA-DOPORUCENI-K-ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCUCU-DO-VYUKY-V-CESKYCH-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

Tolerance k vybraným skupinám obyvatel. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2012 [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6802/f3/ov120411b.pdf

UKRAJINSKÁ INICIATIVA V ČR. *Ukrajinci.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://www.ukrajinci.cz>

VARVAŘOVSKÝ, Pavel. Výzkum veřejného ochránce práv k otázce etnického složení žáků bývalých zvláštních škol. [online]. [cit. 2014-10-09]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_sko_ly-zprava.pdf

VRBOVÁ, Daniela. Co konkrétně znamená pro Vietnamce, že jsou v Česku národnostní menšinou?. In: *Český rozhlas* [online]. 2013 [cit. 2014-10-09]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/cizinci/_zprava/co-konkretne-znamená-pro-vietnamce-ze-jsou-v-cesku-narodnostni-mensinou--1251326

Vzdělávání Romů v ČR. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy* [online]. s. 7 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove/18.pdf>

Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012 [online]. Úřad vlády ČR, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny [cit. 2014-10-15]. ISBN 978-80-7440-079-7. Dostupné z:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf

Život Srbů V České republice a jejich sociální a politická integrace do české společnosti. *Hospodářská a kulturní studia na Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze* [online]. [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/zivot_srbu_v_ceske_republice_a_jejich_kulturni_a_politicka_integrace_do_ceske_spolecnosti

Zákony, vyhlášky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

Zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu

POUŽITÉ ZKRATKY

ČR – Česká republika

ČRo – Český rozhlas

ČT – Česká televize

ČT2 - Česká televize, druhý program

EU – Evropská unie

Miš – Minimalizace šikany (projekt)

OSN – Organizace spojených národů

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SRN – Spolková republika Německo

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

ZŠ – základní škola

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Národnostní menšiny v Jihomoravském kraji a v České republice v roce 2011

Tab. 2: Teoretické příručky

Tab. 3: Publikace obsahující aktivity a praktické náměty

Tab. 4: Teoretické publikace související výhradně s tematikou menšin

Tab. 5: Weby s množstvím užitečných odkazů na literaturu, další stránky, metodikami ke stažení

Tab. 6: Weby se zaměřením na jedno téma

Tab. 7: Weby připravené přímo pro využití pro výuku, metodiky

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Příslušnost k národnostním menšinám v České republice v roce 2011

Graf 2: Příslušnost k národnostním menšinám v Jihomoravském kraji v roce 2011

Graf 3: Kontext medializace Ukrajinců v českých médiích v letech 2000 - 2013
Graf 4: Kontext medializace Vietnamců v českých médiích v letech 2000 - 2013
Graf 5: Míra tolerance v české společnosti v roce 2012
Graf 6: Ochota Čechů přijmout za souseda člověka odlišné národnosti v roce 2014
Graf 7: Pedagogové podle pohlaví
Graf 8: Pedagogové podle věku
Graf 9: Délka praxe pedagogů
Graf 10: Otázka č. 1 - Co si představíte pod pojmem národnostní menšina?
Graf 11: Otázka č. 2 - Máte osobní zkušenost s národnostními menšinami?
Graf 12: Otázka č. 3 - Učil/a jste někdy příslušníka národnostní menšiny?
Graf 13: Otázka č. 4 - Práce s ním byla?
Graf 14: Otázka č. 5 - Vadilo by Vám učit příslušníka národnostní menšiny?
Graf 15: Otázka č. 6 - Vadilo by Vám mít za kolegu příslušníka národnostní menšiny?
Graf 16: Otázka č. 7 - Setkal/a jste se někdy s projevy netolerance u žáků?
Graf 17: Otázka č. 8 - Pokud ANO, s jakými?
Graf 18: Otázka č. 9 - Jaký máte postoj k těmto národnostním menšinám?
Graf 19: Otázka č. 10 - Odkud pramení Váš postoj k národnostním menšinám?
Graf 20: Otázka č. 12 - Zapojujete multikulturní tematiku do výuky?
Graf 21: Žáci podle pohlaví
Graf 22: Žáci podle ročníku
Graf 23: Graf žáků podle národnosti
Graf 24: Otázka č. 1 - Co se ti vybaví, když se řekne „menšina“?
Graf 25: Otázka č. 1 - Co se ti vybaví, když se řekne „menšina“?
Graf 26: Otázka č. 2 - Máš osobní zkušenost se setkáním s člověkem jiné rasy nebo národnosti?
Graf 27: Otázka č. 3 - Vadilo by ti, kdyby byli tvoji spolužáci jiné rasy, národnosti?
Graf 28: Otázka č. 4 - Vadilo by ti, kdyby na vaší škole vyučovali učitelé jiné rasy, národnosti?
Graf 29: Otázka č. 5: Kdyby někdo slovně či fyzicky napadal tvého spolužáka jiné barvy pleti nebo národnosti, zastal by ses ho/jí?
Graf 30: Otázka č. 6 - Setkal/a ses osobně s projevy netolerance?
Graf 31: Otázka č. 7 - Pokud jsi odpověděl/a ANO, v jaké jsi byl/a pozici?

- Graf 32: Otázka č. 8 - Máš ve škole nějakého kamaráda/ku jiné národnosti, rasy?
- Graf 33: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Vietnamcům?
- Graf 34: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Vietnamcům?
- Graf 35: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Romům?
- Graf 36: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Romům?
- Graf 37: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Ukrajincům?
- Graf 38: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Ukrajincům?
- Graf 39: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj ke Slovákům?
- Graf 40: Otázka č. 9: Jaký máš postoj ke Slovákům?
- Graf 41: Otázka č. 9 - Jaký máš postoj k Bulharům?
- Graf 42: Otázka č. 9: Jaký máš postoj k Bulharům?
- Graf 43: Otázka č. 9: Jaký máš postoj k Němcům?
- Graf 44: Otázka č. 9: Jaký máš postoj k Němcům?
- Graf 45: Otázka č. 10 - Postoj k národnostním menšinám v předchozí otázce jsi získal/ a z?
- Graf 46: Otázka č. 11 - Proč si myslíš, že někteří lidé jsou netolerantní k menšinám?
- Graf 47: Otázka č. 12 – Jak rozumíš slovu diskriminace?
- Graf 48: Otázka č. 12 Jak rozumíš slovu diskriminace?
- Graf 49: Otázka č. 13 – Názory na národnosti a rasy v České republice

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1: Slovenská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 2: Ukrajinská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 3: Polská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 4: Vietnamská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 5: Německá národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 6: Ruská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 7: Maďarská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 8: Romská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 9: Bulharská národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 10: Řecká národnostní menšina v České republice v roce 2011
- Obr. 11: Rusínská národnostní menšina v České republice v roce 2011

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník žáci

Příloha č. 2: Dotazník učitelé

Příloha č. 3: Odpovědi žáků – tabulky

Příloha č. 4: Odpovědi učitelů – tabulky

Příloha č. 5: Návrh projektu – Napříč světem

RESUMÉ

Diplomová práce nese název „*Vnímání problematiky národnostních menšin na ZŠ pohledem žáků a učitel*“. Práce se skládá ze dvou částí.

V první části se zaměřuji na vymezení základních pojmů, věnuji se také specifikaci jednotlivých menšin v ČR, popisuji nejběžnější projevy netolerance, přístupem státu a médií k menšinám. Dále navazuji kapitolami o problematice menšin na základních školách.

Ve druhé, praktické části diplomové práce se soustředím na konkrétní zpracování tematiky. Výsledky dotazníkového šetření jsem graficky zobrazila a připojila komentáře. Závěr práce je věnován vyhodnocení dotazníkového šetření a shrnutí mého tématu.

RÉSUMÉ

The diploma thesis is called „*The perception of ethnic minorities by pupils and teachers at primary school*“. The thesis consists of two parts.

The first part focuses on the basic concepts, I also pay attention specification of minorities in the Czech republic, describes the most common manifestations of intolerance, and the government's approach to minorities and media access to minorities. The next chapter is focused on the issue of minorities in elementary schools.

In the second part of the thesis was elaborated the specific topic. The results of the survey were graphically typified and added comments. The conclusion is devoted to the evaluation of the questionnaires survey and a summary of my theme.